

Notat

Næringsutviklingsarbeidet hos Fylkesmennene
-basert på bruken av utrednings- og
tilretteleggingsmidler 2014-2016

April 2018

Innhold

1.0	Sammendrag	3
2.0	Om notatet	4
2.1	Forkortelser brukt i notatet.....	4
3.0	Innledning	4
3.1	Oppdraget fra LMD	4
3.2	Hvordan er det landbruksbaserte næringsutviklingsarbeidet organisert	5
3.2.1	Fylkesmannen.....	5
3.2.2	Fylkeskommunen	5
3.2.3	Innovasjon Norge	6
3.2.4	Kommunene	6
3.2.5	Samhandling mellom aktørene	6
4.0	Effektene/resultatene av UT-midlene	6
4.1	Metode.....	6
4.2	Undersøkelse til Fylkesmennene	7
4.2.1	UT-midlenes omfang og utløst verdi	7
4.2.2	Hva bidrar prosjektene til	8
4.2.3	Fylkesmannens vurdering av UT-midlene	9
4.3	Undersøkelse til mottakere av utrednings- og tilretteleggingsmidler	12
4.3.1	Resultater fra undersøkelsen.....	12
4.4	Hovedpunkter og konklusjon av resultatene.....	19
4.5	Fremtidig rapportering.....	20
5.0	Omfanget av andre landbruksbaserte næringer i fylkene.....	21
6.0	Vedlegg.....	23
6.1	Rapport fra questback om undersøkelse til Fylkesmennene	23
6.2	Rapport undersøkelse bruker	54
6.3	Liste over utredninger som sier noe om omfanget av andre landbruksbaserte næringer i fylkene	91

1.0 Sammendrag

Notatet gir et innblikk i Fylkesmannens arbeid med landbruksbasert næringsutvikling med utgangspunkt i Utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Notatet gir ikke en fullstendig analyse av effektene.

Følgende områder ble pekt på av departementet som spesielt viktig å få belyst:

- Hvordan måle effekten/resultatene av den type næringsutviklingsarbeid som Fylkesmannen har ansvar for?
- Behovet for like rapporteringsrutiner og metodikk for rapporteringen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.

Det er utført to spørreundersøkelser i Questback; én til saksbehandlere hos fylkesmannsembetene og én til brukere/søkere om tilskudd. Vi valgte ut årene 2014, 2015 og 2016 for å kunne måle effekt av flest mulig avsluttede prosjekt.

Undersøkelsene viser at UT-midler bidrar til aktivitet tilsvarende en verdi som er fire ganger så stor som potten for midlene. Midlene har stor utløsende effekt for annen finansiering og at prosjekter blir gjennomført. Det kan tyde på at midlene har spesielt god måloppnåelse for målet om "utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket". Det er økt etterspørsel etter midlene samtidig som potten har blitt redusert.

Det er en klar sammenheng mellom mobiliseringsarbeidet i regi Fylkesmennene og mobiliseringsprosjekt delvis finansiert av UT-midler og det som senere kommer som etablerings- og investeringsprosjekt gjennom søknader til Innovasjon Norge. Fylkesmennene har i undersøkelsen beskrevet flere gode prosjekt som har startet med mobilisering og UT-midler, og som har ført til økt etablering av virksomheter og nettverk, og flere investeringsprosjekter.

Regionale partnerskap mellom IN, FK og FM fungerer godt, dog er det variasjoner mellom fylkene i hvor stor grad, og hvem som samarbeider med hvem. Alle Fylkesmenn anser samarbeidet i partnerskapet som viktig eller svært viktig for den landbruksrelaterte næringsutviklingen.

Fylkesmannen har en svært aktiv prosessrolle i næringsutviklingsarbeidet. Rollen som næringsutviklingsaktør over lengre tid har bidratt til oppbygging av betydelig kompetanse og nettverk. Dette sammenholdt med den øvrige landbrukskompetansen hos Fylkesmannen bidrar til positive effekter.

Det er behov for endringer og fornyelser når det gjelder fremtidig rapportering knyttet til midlene.

Utrednings- og tilretteleggingsmidlene er viktige mobiliseringsmidler som bidrar til økt verdiskaping og økte investeringer i landbruket og i nye næringer.

2.0 Om notatet

Notatet gir et innblikk i Fylkesmannens arbeid med landbruksbasert næringsutvikling med utgangspunkt i Utrednings og tilretteleggingsmidlene. Notatet gir ikke en fullstendig analyse av effektene.

Notatet er skrevet av

- Eli Munkeby Serigstad, Fylkesmannen i Rogaland
- Ingunn Haldorsen Sømme, Fylkesmannen i Vestfold
- Camilla Winterseth, Fylkesmannen i Østfold
- Synnøve Valle, Fylkesmannen i Møre og Romsdal/Møre og Romsdal Fylkeskommune
- Pål Martin Daling, Fylkesmannen i Trøndelag

2.1 Forkortelser brukt i notatet

LMD - Landbruks- og matdepartementet

FM - Fylkesmannen

IN – Innovasjon Norge

FK - Fylkeskommunen

UTM – Utrednings- og tilretteleggingsmidler

IBU – Investerings- og bedriftsutviklingsmidler (forvaltes av IN)

RK – Rekruttering og kompetanse (midler som FK forvalter)

BU – Bygdeutvikling (UT-midlene ble tidligere kalt BU-midler)

IPT – Inn på tunet

FoU – Forskning og utvikling

RNP – Regionalt næringsprogram

RBU – Regionalt bygdeutviklingsprogram

3.0 Innledning

3.1 Oppdraget fra LMD

I forbindelse med fagsamling for saksbehandlere innen landbruksbasert næringsutvikling høsten 2017 fikk Landbruks og matdepartementet (LMD) nedsatt en gruppe bestående av representanter fra Fylkesmannsembetene for å se nærmere på innsats og resultater av den landbruksbaserte næringsutviklingen i regi av Fylkesmennene, og særskilt med utgangspunkt i utrednings- og tilretteleggingsmidlene (UT-midlene). Gruppen fikk i oppdrag å lage et notat som belyser området.

Områdene under ble spesielt pekt på av departementet som aktuelle å belyse:

- Hvordan måle effekten/resultatene av den type næringsutviklingsarbeid som Fylkesmannen har ansvar for?

- Behovet for like rapporteringsrutiner og metodikk for rapporteringen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.
- Hva er omfanget av andre landbruksbaserte næringer i fylkene?

Sistnevnte kulepunkt ble det enighet om å ta i en annen sammenheng av hensyn til begrensede tilgjengelige ressurser og notatets omfang. Det gis derfor avslutningsvis kun en kort oversikt over kilder og utredninger som sier noe om omfanget av andre landbruksbaserte næringer i fylkene.

Dette er ingen uttømmende rapport, men et innblikk i området landbruksbasert næringsutvikling. En fullstendig analyse av området vil kreve et arbeid langt større enn denne gruppen har hatt mulighet til.

3.2 Hvordan er det landbruksbaserte næringsutviklingsarbeidet organisert

3.2.1 Fylkesmannen

Fylkesmannen er statlig sektormyndighet på landbruks- og matområdet regionalt og skal bidra til at nasjonal politikk blir gjennomført. Innen landbruksbasert næringsutvikling har fylkesmannen en tilretteleggende rolle. Fylkesmannen har ansvaret for å utarbeide Regionale bygdeutviklingsprogram (RBU). RBU skal følge opp nasjonal landbrukspolitikk, og inneholde regionale planer og virkemidler for å fremme landbruksbasert næringsutvikling og målrette miljø- og klimaarbeidet. Dette arbeidet skal skje i partnerskap med Innovasjon Norge, Fylkeskommunen og næringsorganisasjonene. Som en del av bygdeutviklingsprogrammet utarbeides også regionale næringsprogram (RNP), regionalt miljøprogram (RMP) og regionalt skog- og klimaprogram (RSK). Regionalt næringsprogram legger strategiske føringer for prioriteringer og innsats knyttet til bl.a. Utrednings- og tilretteleggingsmidlene og Investerings- og bedriftsutviklingsmidlene (forvaltet av Innovasjon Norge).

Fylkesmennene sine landbruksavdelinger har en bred og sammensatt kompetanse innen landbruk og landbrukstilknyttede næringer. Dette er kompetanse som kommer godt til nytte i forhold til å legge til rette for næringsutvikling. Gjennom kjennskapet til landbruket i sin region har Fylkesmennene også en betydningsfull rolle i utvikling av det tradisjonelle landbruket.

Når det gjelder fylkesmannens forvaltning av midlene til utrednings- og tilretteleggingstiltak er det i prop. 141 S (2016-2017) Om jordbruksoppgjøret 2017 lagt til grunn at midlene skal bidra til utvikling og fornying av det tradisjonelle landbruket og til å understøtte utvikling av andre landbruksbaserte næringer gjennom utviklings- og kompetansehevede tiltak, samt mobiliseringstiltak. Midlene skal støtte opp om innledende faser og arbeid knyttet til landbruksbasert næringsutvikling regionalt, og kan gis til organisasjoner, institusjoner, kommuner og ulike former for samarbeidsorgan, hovedsakelig innenfor landbruket. I tidligere fullmaktsbrev fra LMD til FM har det også blitt gitt føringer på at midlene skal gis til tiltak som skal bidra til økt matproduksjon, samt presisert at støtte til utvikling av økologisk landbruk kan inngå som en del av tilretteleggingstiltakene. I forbindelse med regionreformen er det vedtatt at disse midlene skal forvaltes av fylkeskommunen fra 2020.

3.2.2 Fylkeskommunen

Fylkeskommunen er regional utviklingsaktør og skal legge til rette for næringsutvikling og regional planlegging. De har ansvaret for en helhetlig regional utvikling og derigjennom se innsatsen i ulike sektorer i sammenheng. Fylkeskommunene er eiere og oppdragsgivere for Innovasjon Norge. Innovasjon Norge er forvalter av investering og bedriftsutviklingsmidlene innen landbruk (IBU). Imidlertid er det Fylkesmannen som gir signal om regionale prioriteringer knyttet til bruken av IBU-midlene i samråd med partnerskapet. Fylkeskommunen har også en viktig rolle som ansvarlig for

videregående opplæring. De forvalter også egne midler til rekruttering og kompetanseheving i landbruket.

Fra 2020 er det vedtatt at fylkeskommunene skal overta ansvaret for UT-midlene. I Trøndelag er det fra 2018 startet et forsøk der fylkeskommunen har ansvaret for RNP.

3.2.3 Innovasjon Norge

Innovasjon Norge forvalter alle bedriftsretta virkemidler på landbruks- og matområdet som skal støtte opp om landbruksbasert næringsutvikling generelt, og spesielt innenfor områdene mat, reiseliv, bioenergi og innsats mot den trebearbeidende industrien. Innovasjon Norge sine delmål om vekstkraftige bedrifter, flere gode gründere og innovative næringsmiljø ligger til grunn for måloppnåing på ordningene, i tillegg til de sektorpolitiske målene. Det meste av midlene går til investeringer i det tradisjonelle landbruket.

3.2.4 Kommunene

Innenfor landbruksområdet har kommunene en pålagt oppgave som førstelinjetjeneste i tilknytning til saksbehandlingen av søknader om IBU-midler som forvaltes av Innovasjon Norge. Mange kommuner gjør en stor innsats for å mobilisere til ny næringsutvikling med utgangspunkt i landbruket sine ressurser. Det er imidlertid stor variasjon i hvordan kommunene følger opp sin rolle innenfor næringsutvikling da det i mange tilfeller er mangel på kapasitet. Dette kan være utfordrende for det lokale næringslivet.

3.2.5 Samhandling mellom aktørene

For å oppnå gode resultater innen landbruksbasert næringsutvikling, er man avhengig av god samhandling mellom de offentlige aktørene og med landbrukets egne organisasjoner. Fylkesmannen har et spesielt ansvar med å koordinere denne innsatsen gjennom utarbeidelse av Regionalt bygdeutviklingsprogram (RBU) og RNP i samarbeid med partnerskapet, slik at det ikke blir vanskelig for den enkelte gründer eller næringsutøver å orientere seg i virkemiddelapparatet.

4.0 Effektene/resultatene av UT-midlene

De senere år er det ikke gjort noen undersøkelse knyttet til effekten/resultatene av Fylkesmannen sitt næringsutviklingsarbeid, med unntak av det som kommer frem i vanlig rapportering. Vi valgte derfor å gjennomføre to undersøkelser med spesielt fokus på UT-midlene.

4.1 Metode

Fylkesmennene ved landbruksdirektørene har fått informasjon om arbeidsgruppens oppdrag og ble bedt om å peke ut en kontaktperson. Arbeidsgruppen har utarbeidet to spørreundersøkelser i Questback; én til saksbehandler hos fylkesmennene og én til brukere/kunder. Vi valgte ut årene 2014, 2015 og 2016 for å kunne måle effekt av flest mulig avsluttede prosjekt. Begge undersøkelsene ble testet opp mot utvalgte personer hos fylkesmennene og i kundekretsen. Dette for å få et mest mulig dekkende grunnlag for å vurdere effekten av UT-midlene.

Kontaktpersonene hos fylkesmennene har mottatt epost om bakgrunnen for spørreundersøkelsene og hvordan arbeidet med registrering og utsendelse skulle løses. Før 2016 finnes det ikke et elektronisk system der prosjekt kan kobles direkte til epostadressen til prosjekteier/ledelse. Mange

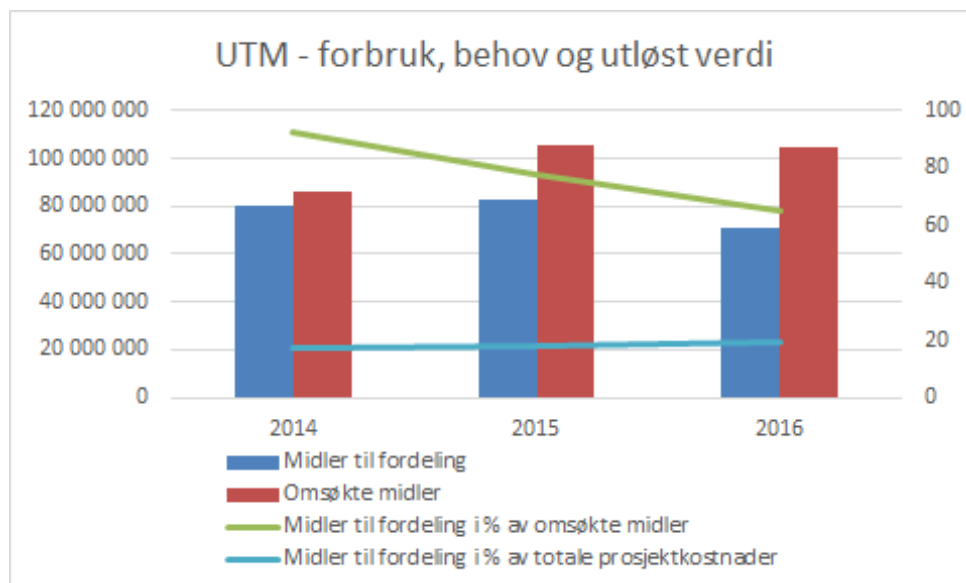
fylker har derfor hatt en omfattende jobb med å søke opp all kontaktinformasjon til prosjektene. Det kan være snakk om over 50 - 100 saker for de fylkene som har flest saker.

FM-undersøkelsen er både en kvalitativ og kvantitativ analyse. Det vil si at det både er en objektiv og en subjektiv vurdering som legges til grunn for vårt analysearbeid og konklusjon. FM-undersøkelsen belyser omfanget av tildelte midler og antall søknader, totalkostnader, og til hvilke formål midlene er brukt til. Det ble tatt utgangspunkt i politikkområdene i Stortingsmeldingen "Garden som ressurs og marknaden som mål" og jordbruksmeldingen "Endring og utvikling" noe som medførte at skog og trevirke falt ut som egen kategori, men disse prosjektene/sakene har blitt fordelt på de andre kategoriene/"Annet"-kategorien. Dette ble dessverre ikke oppdaget før utsendelsen, og det gir noen svakheter ved undersøkelsen. Alle fylkene har svart på spørreundersøkelsen, og det var som forventet da dette griper inn i viktige oppgaver hos fylkesmennene. Resultatene er derfor vurdert til å være pålitelige.

Kundeundersøkelsen. Det er vel første gang det er blitt gjort en så omfattende brukerevaluering av BU-/UT-midlene. Resultatene i denne undersøkelsen er naturligvis ikke så pålitelige som for FM-undersøkelsen. Det er flere respondenter og dermed flere muligheter for feilkilder. Respondentene blir plukket ut fra lister, og noen prosjekter ble silt ut pga manglende kontaktinformasjon der organisasjoner/bedrifter er avvirket. Brukerundersøkelsen er ikke for omfattende og er på totalt 20 spørsmål. Spørreundersøkelsen tok ca 5 - 10 minutter å svare på, noe testpersonene fant tilfredsstillende. Noen prosjekt er fylkesovergripende, og da har vi valgt å la det fylket der søker er lokalisert til å foreta utsendelsen. Kundeundersøkelsen gir svar på om vi treffer formålet og målgruppene for midlene, om midlene er utløsende, og om de gir ønsket effekt målt i økt verdiskaping og sysselsetting. Undersøkelsen ble sendt ut til 796 kunder i 15 fylker, hvorav 344 kunder svarte. Dette gir en svarprosent på 43%.

4.2 Undersøkelse til Fylkesmennene

4.2.1 UT-midlenes omfang og utløst verdi

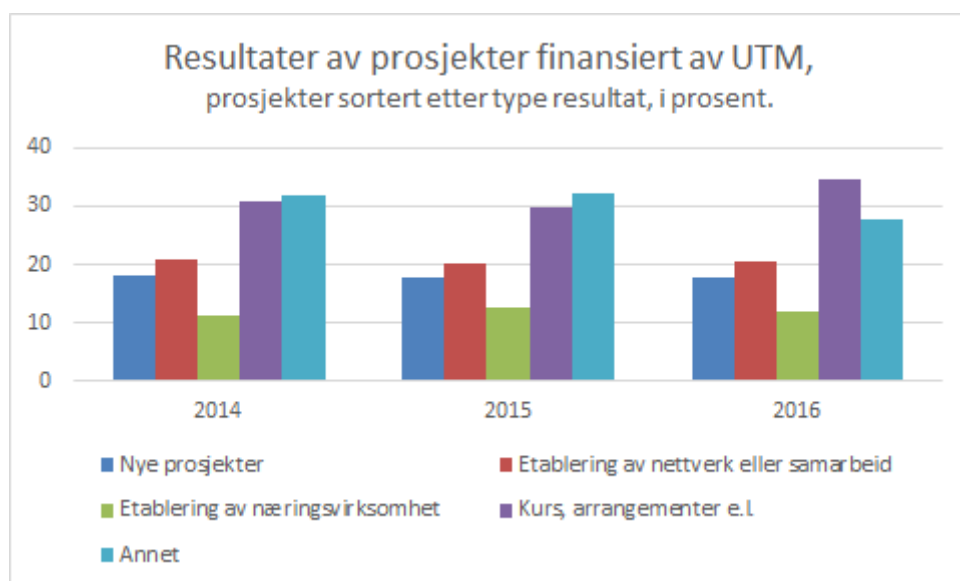
Figur 1: UT-midler til fordeling (blått) og omsøkt (rødt) i årene 2014, 2015 og 2016 (kroner). Andelen midler til fordeling i forhold til omsøkte beløp (grønn linje) og i forhold til totale prosjektkostnader (lyseblå linje) for de samme årene (prosent).

Tallene er utledet fra spørsmålene i undersøkelsen (vedlegg) og delvis oppsummert i figur 1. Fylkesmennene har disponert henholdsvis 81, 82 og 71 mill. kr i Utrednings og tilretteleggingsmidler for årene 2014, 2015 og 2016, totalt kroner 234 mill. Disse tallene inkluderer inndratte og overførte midler. Til orientering er det totale beløpet for 2018 redusert til 50 mill. kr.

Den røde søylen viser etterspørselen etter midlene. Her er det verdt å merke seg at en del prosjekter som faller utenfor ordningens formål aldri leverer søknad om midler som følge av dialogen med og veiledningen fra Fylkesmennene. Derfor er de aller fleste søknadene som mottas gode og kvalifiserte for støtte. Sett i forhold til antall er det ca 80 % av mottatte søknader som innvilges helt eller delvis. Ser man på andelen støtte i forhold til omsøkte midler så har den gått ned i perioden. I 2016 ble det i gjennomsnitt tildelt 65 % av det omsøkte beløpet på landsbasis.

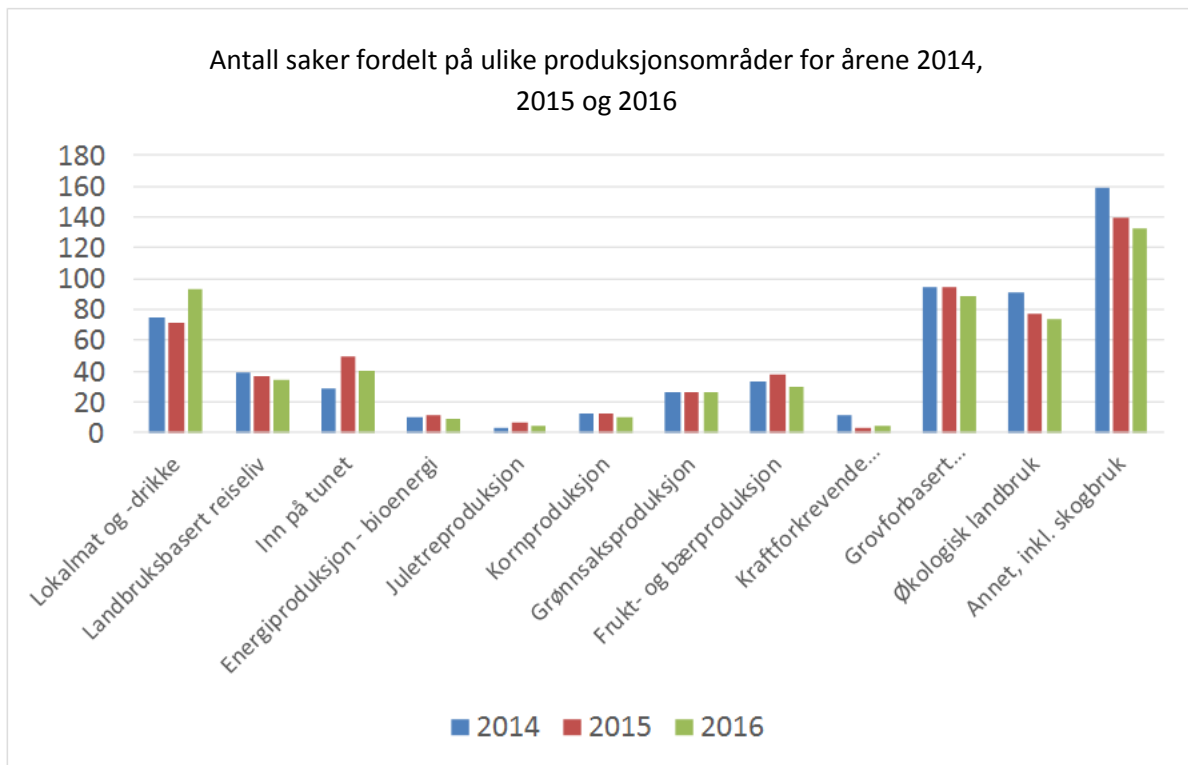
Ser man på prosjektenes totale budsjetterte kostnader ser man at UT-midlene utgjør omtrent 23 %. Med andre ord bidrar UT-midlene til aktivitet tilsvarende en verdi som er omtrent fire ganger så stor som disponibel ramme stilt til rådighet over jordbruksavtalen. Her kan det være en feilkilde i at kostnadene med noen fylkesovergrepene prosjekter kan ha blitt registrert flere ganger. I disse tre årene har potten vært på totalt 234 millioner kroner, noe som trolig har gitt utviklingsprosjekter til en totalverdi på omtrent kroner 1 milliard kroner. Dette er interessant å se i forhold til brukerundersøkelsen, der 75% svarer at prosjektet ikke ville blitt gjennomført uten UT-midler (figur 10).

4.2.2 Hva bidrar prosjektene til

Figur 2: Fordeling av type prosjekter finansiert av UT-midler i årene 2014, 2015 og 2016 (prosent).

Det fordeler seg relativt likt mellom årene hva prosjektene finansiert med UT-midler bidrar til. Mange av prosjektene har naturligvis fokus på kompetanse i en eller annen form, derfor er det naturlig at posten med kurs og arrangementer blir relativt høy. Drøye 10 % av prosjektene bidrar indirekte til etablering av næringsvirksomhet.

Figur 3: Antall saker fordelt på ulike produksjonsområder for årene 2014, 2015 og 2016.

Det er interessant å se hvilke produksjonsområder UT-midlene gir resultater på, både innenfor bygdenæringer og tradisjonelt landbruk.

Figur 3 viser at UT-midlene for bygdenæringerne klart bidrar til flest prosjekter og resultater innen temaet lokalmat og –drikke, men det er også en god del prosjekter innenfor landbruksbasert reiseliv og IPT. For det tradisjonelle landbruket er det grovforbaserte næringer som har flest prosjekter finansiert av UT-midler, men også økologisk landbruk har mange prosjekter. Disse resultatene vurderes til å være i samsvar med nasjonale føringer og satsinger. Figuren sier ikke noe om størrelsen på prosjektene.

Kategorien "annet" er størst. Dette må sees i sammenheng med at skog og trevirke falt ut som egne kategorier, og sannsynligvis har skogbruk blitt plassert i denne kategorien i mangel på en mer treffende kategori. I tillegg er det mange kompetansetiltak som ikke er spesifikt rettet mot et satsingsområde.

4.2.3 Fylkesmannens vurdering av UT-midlene

Vi stilte flere spørsmål til Fylkesmennene der de fikk muligheten til å komme med subjektiv tilbakemelding på UT-midler og næringsutviklingsarbeidet. Svarene på disse spørsmålene følger i sin helhet vedlagt.

Flere av fylkene fremhever blant annet satsinger på storfe- og sauehold, frukt, økonomi og bruk av tre som har gitt konkrete resultater gjennom flere og bedre søknader til Innovasjon Norge, faktiske investeringer og økt produksjon. Vi registrerer at fylkene beskriver et mangfold av vellykkede prosjekter innenfor alle satsingsområder.

Kompetansebygging fører til økt verdiskaping

Mange av de prosjektene som har fått støtte fra UT-midler omhandler kompetansebygging. Initiativtakere, eiere, metodevalg osv. varierer mye, og det understreker vel bare betydningen av å

skreddersy opplegg tilpasset lokale forhold og de ulike næringene. Under har vi "klippet inn" fra FM-undersøkelsen noen av de eksemplene som fylkene har kommet med.

- Tromspotet AS i samarbeid med Art Nor AS og produsentorganisasjonen Ottar er et grønnsaksprosjekt som ble startet opp i 2014. UT-midlene har bidratt til Potetskolen, sortsutvikling, studieturer og andre prosjekt i for å utvikle produsentmiljøet rundt Tromspotet. I 2017 var det 13 gårdbrukere som produserte grønnsaker på 186 daa og 24 gårdbrukere som produserte potet på 1667 daa i Målselv kommune.
- Kornprogrammet (fylkesovergripende) har hatt mange aktiviteter og tilbud med sikte på kompetanseheving og å skape interesse for bedre agronomisk praksis. Etter at programmet startet har kornavlingene i Oslo/Akershus gått betydelig opp. Det er grunn til å anta at kornprogrammet har vært en medvirkende faktor.
- Trøndersk Matfestival har hatt stor betydning for det store arbeidet med å synliggjøre lokal mat og matspesialiteter. I 2017 omsatte 70 – 80 utstillere med salg av matspesialiteter for 12 MNOK på tre dager.
- To formaliserte nettverk med «Skogpådrivere» i N-Trøndelag. Disse er utviklet over tid og kan vise til gode resultater innenfor økt avvirking og verdiskaping.
- Oppstart og utvikling av "Inn på tunet Møre og Romsdal". Dette har gitt resultat i en organisasjon som nå teller 28 medlemmer. Flere av disse medlemmene har fått flere og nye avtaler, har økt kompetanse som IPT-bonde, organisasjonsarbeid og ikke minst mer inntjening på gården etter at de gikk inn i organisasjonen.

Satsingsprosjekt fører til etableringer og investeringer

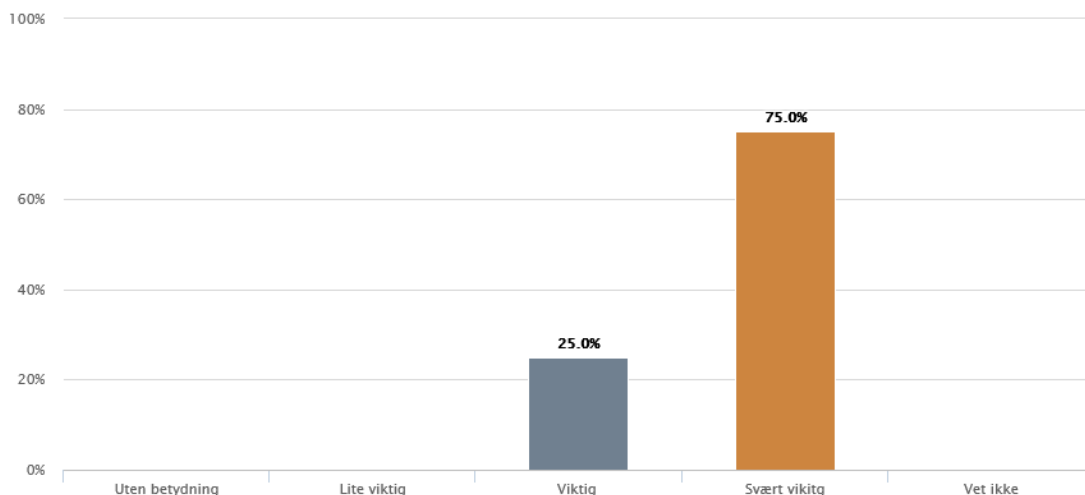
Vi ville belyse koblingen mellom UT-midlene og bedriftsrettede midler forvaltet av Innovasjon Norge. Vi spurte om fylkene kunne gi eksempler på prosjekt finansiert av UT-midler som i ettertid har gitt økt etablering av landbruksbasert virksomhet og/eller flere søknader til Innovasjon Norge sine IBU-midler. Her nevnes det flere mobiliseringsprosjekt innenfor både bioenergi, storfe- og sauehold, frukt og bær, reiseliv, Inn på tunet og utmarksnæring som i prosjektperioden og i etterkant har medført en økning i investeringer i samme område. Under er det "klippet inn" fra FM-undersøkelsen et knippe av de mange, gode prosjektene.

- Biofyringsanleggprosjekt i regi av NLR Østafjells for økt etablering av biofyringsanlegg i Buskerud. Har gitt etablering av svært mange anlegg, særlig flisfyringsanlegg, med støtte til selve etableringen fra Innovasjon Norge.
- Den Magiske fabrikken i Vestfold med tilhørende prosjekter har startet med UT-midler og resultert i større søknader til Innovasjon Norge, Enova, Fylkeskommunen, Forskningsrådet og Regionale forskningsråd. Vestfold Gartnerlag som fikk innvilget forstudiet finansiert av UT-midler har resultert i selskapet Veksthusgruppen AS med tre veksthusprodusenter i Vestfold. De har i samarbeid med flere aktører opprettet selskapet Grønt Skifte AS som står for all forskning og utvikling i forbindelse med utviklingen av den Magiske Fabrikken og det Magiske Veksthuset.
- Storfekjøttetsatsinga i Hedmark har gitt en økning i antall investeringssaker med støtte fra IN til ammekufjøs.
- Fruksatsinga i Rogaland startet opp i 2014, og har ført til en revitalisering av næringen og til ca 25 investeringssaker hos IN fra 2014 – 2017.
- Saueprosjektet «Sauekjøt ja de gøtt» i Telemark førte til mange nyetableringer for sauehold og oppgradering av driftsapparatet hos eksisterende sauebønder. Bruken av investeringsmidler hos Innovasjon Norge gikk i denne perioden og årene etterpå i betydelig grad til investeringer i sauehold i Telemark.

- Grønt reiseliv i Nordland er et prosjekt som hadde meget høy overrisslingseffekt i forhold til etablering av landbruksrelatert virksomhet. Antall etableringer på gårdsbutikker steg i perioden 2013 til 2017 fra 23 stykker til 63 (økning på 173%). Antall etableringer på gårdsturisme steg fra 91 stykker til 145 (økning på 60%). Flere av prosjektets tiltak genererte opp nye større enkeltstående prosjekt. For eksempel ble tiltaket «Pilotturløype Lofoten» til et stort hovedprosjekt med bare næringsaktører.

Regionale partnerskap er viktig for utvikling av landbruksnæringene

På spørsmål om hvor viktig Fylkesmennene vurderer samarbeidet i det regionale partnerskapet for den landbruksrelaterte næringsutviklingen i fylket var det ikke overraskende at alle svarte "viktig" eller "svært viktig" (figur 4). Det fremheves spesielt viktigheten av å ha felles mål i fylkene og enighet om hva man vil satse på. Gjennom Fylkesmennenes totale kompetanse innen landbruk har man et godt grunnlag for tydelig å peke på områder der det bør settes inn en ekstra innsats. Gjennom godt samarbeid i partnerskapet får man dette godt forankret hos alle aktører.

Figur 4: Andel av Fylkesmennenes respondenter som mener at samarbeidet i det regionale partnerskapet er viktig for landbruksbasert næringsutvikling (prosent).

Fylkesmannen har et stort nettverk gjennom sitt utviklingsarbeid og stor fagbredde. Dette nettverket tilfører Fylkesmannen kompetanse samtidig som de støttes med både kompetanse og midler til videre utvikling fra Fylkesmannen.

FM-undersøkelsen viser at samarbeidet i utvidede, regionale partnerskap (IN, FK, FM, industri, faglag, FoU osv) har stor betydning for den landbruksrelaterte næringsutviklingen i fylket, der 75% svarte at den var svært viktig og 25% viktig. Under er det "klippet inn" fra FM-undersøkelsen noen prosjekter for å illustrere:

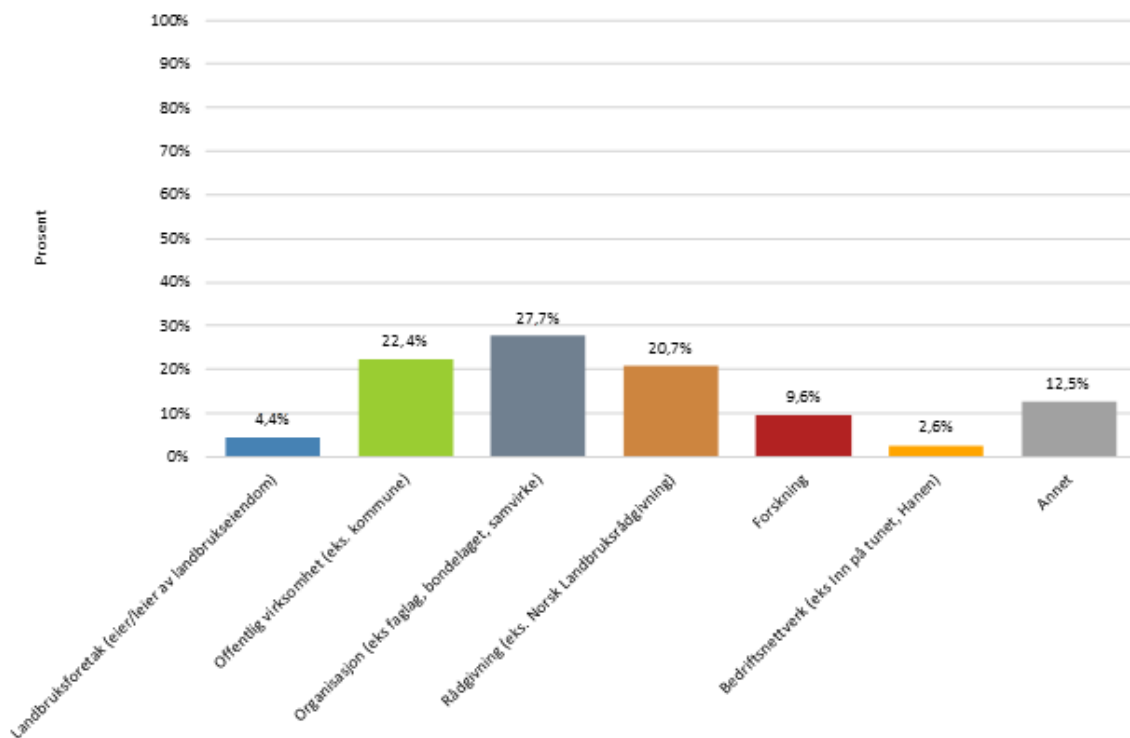
- Tredriver: et godt eksempel på kobling mellom forvaltningen, IN og trenæringen som har ført til økt interesse for bruk av tre i bygg i regionen, f.eks. det innovative næringsbygget til SR-Bank i Stavanger. Samarbeidet bidro også til utviklingen av nye løsninger for bruk av massivtre til landbruksbygg, som også får økt tildeling av IBU-tilskudd med bruk av tre.
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Innovasjon Norge gjennomførte prosjektet "Økonomiforum". Banker, regnskapskontor, landbruksrådgivinga, Tine, Nortura og kommuner har vært involvert i arbeidet. I forbindelse med prosjektet ble det utarbeidet et

"Planleggingsverktøy". Innovasjon Norge rapporterer om en betydelig kvalitetsforbedring av søknadene til IN i etterkant av dette prosjektet.

- I Hordaland har partnerskapet jobbet aktivt med Bergen UNESCO Matby som ble det endelige verktøyet for å forankre satsingen. Organisasjonene er nå veldig engasjert i den urbane utviklingen gjennom sitt medeierskap i Matarena AS som driver mye av aktivitetene mot publikum og marked.
- Prosjektsamvirket Oslofjorden Frukt & Bær er en ide fra frukt- og bærnæringen rundt Oslofjorden. Det startet med utredning og forstudie finansiert av UT-midler og ble etter hvert finansiert av IN som et bedriftsnettverk. Formålet var å synliggjøre at en stor andel av den norske frukt- og bærproduksjonen foregår rundt Oslofjorden. Resultatet er nå et prosjektsamvirke med daglig leder i 50% stilling. Oslofjorden Frukt & Bær har gjort seg godt synlig i den norske frukt- og bærnæringen, og har initiert flere gode prosjekter i samarbeid med NLR Viken, NIBO, NMBU, Bondelaget og andre aktører i den norske frukt- og bærnæringen.

4.3 Undersøkelse til mottakere av utrednings- og tilretteleggingsmidler

4.3.1 Resultater fra undersøkelsen

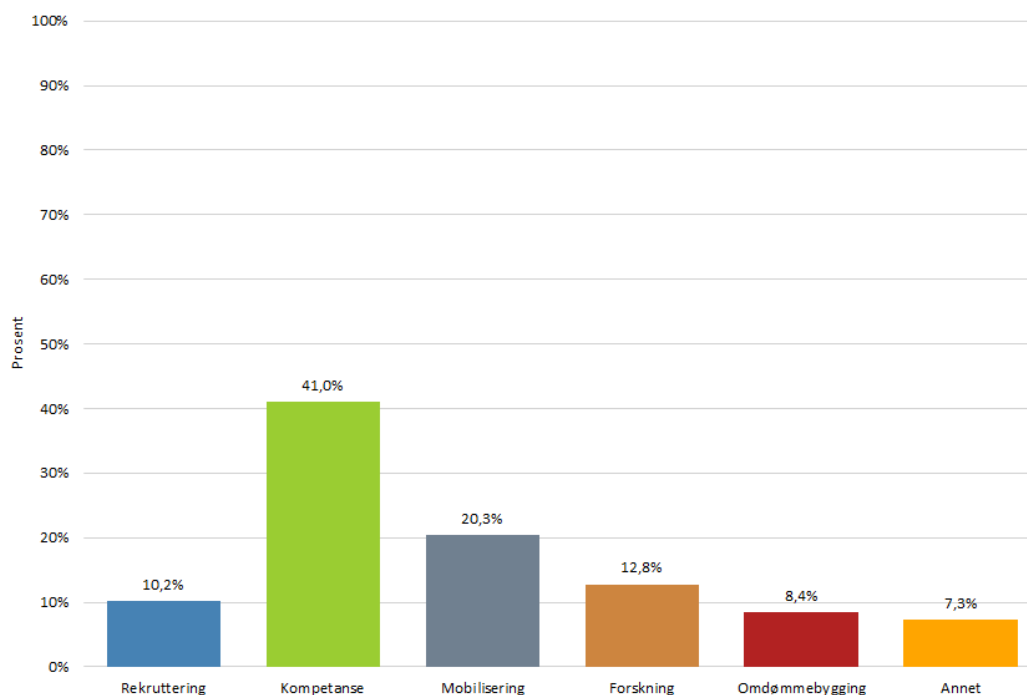

Figur

5: Andel søkere i ulike typer virksomhet som deltok i mottaker/brukerundersøkelsen (r=343)

I spørsmålet om hvilken type virksomhet søkeren representerte (fig.5) var én av tre søkere fra organisasjoner i landbruket, slik som faglag, bondelag og samvirke. Legges andelen fra rådgivning til, så utgjør de til sammen 49%. (r = 343). Det var hele 74% som søkte om et hovedprosjekt og 15% om et forprosjekt (r=304) (vedlegg). Her er det viktig å forstå at ikke alle prosjekter kan deles i en tradisjonell prosjektprosess. UT-midlene støtter en del kompetanse og rekrutteringsprosjekt som ikke naturlig går videre i nye prosjekter, som mobilisering og rekrutteringsmøter.

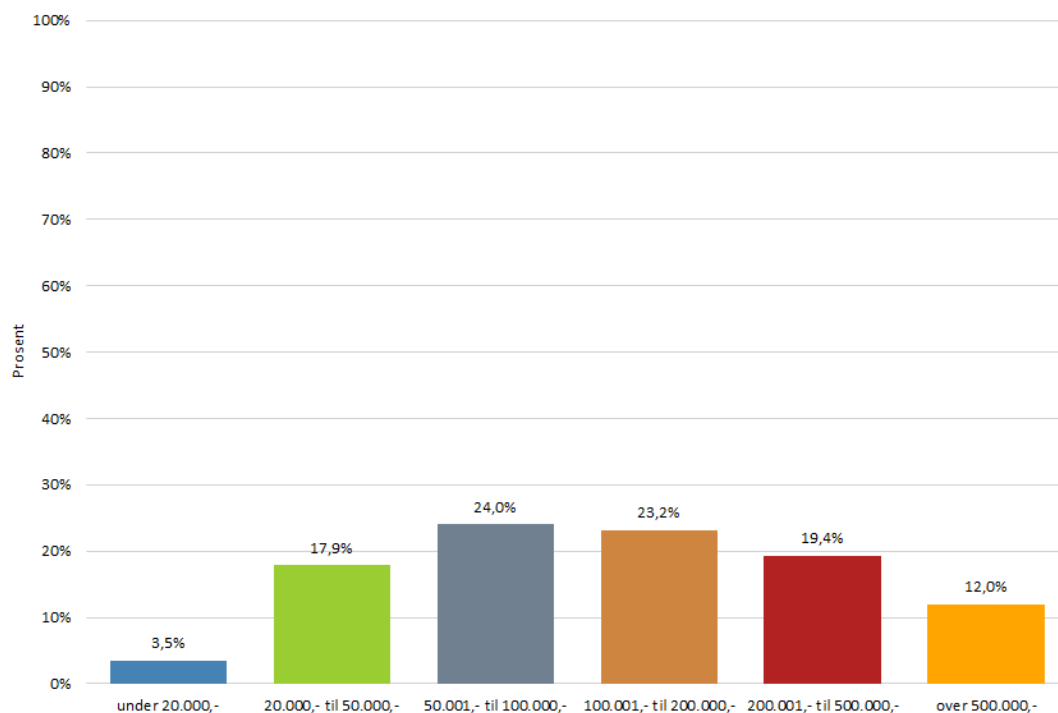
I brukerundersøkelsen kommer det fram at i de aktuelle årene var nær 20% av prosjektene på landsbasis relatert til grovfôrproduksjon, 14% til lokalmat – og drikke, 9% til økologisk landbruk. Posten “Annet” er den største med 36%, og det skyldes blant annet at Skogbruk og trevirke ikke var egne poster (vedlegg). Det er viktig å understreke at de typer prosjekter som kommer inn til Fylkesmennene varierer fra år til år. Dette til tross for at partnerskapet i den enkelte region gjør en felles prioritering og er enig om satsningsområdene og styrer midlene etter den gjeldende RNP. De tradisjonelle produksjonene; korn, grønnsaker, frukt - og bær utgjorde 12% av prosjektene (vedlegg).

Figur 6: Respondentenes prosjekter som har fått støtte fordelt på ulike kategorier (n=344).

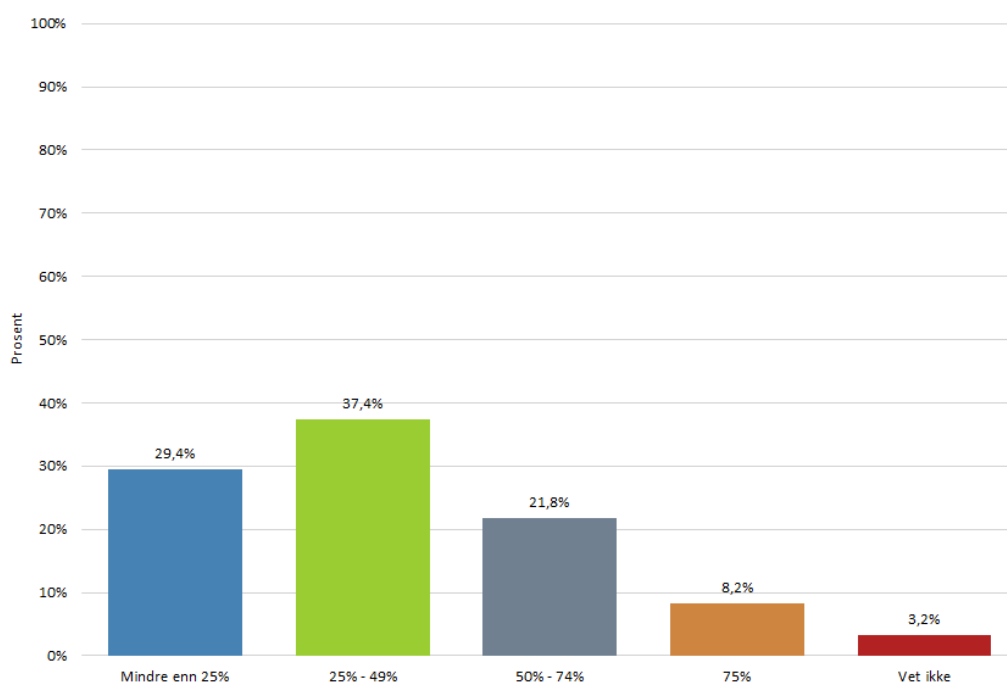
Det blir påpekt i tildelingsbrev fra LMD at Fylkesmannen og Innovasjon Norge skal gjøre gode avklaringer om roller og ansvarsdeling knyttet til den totale virkemiddelbruken. På landsbasis kan det se ut til at det fungerer godt da hele 41% av prosjektene er kompetanseprosjekt. Og i tillegg til at 21% går på mobilisering og 10% rekruttering (figur.6). Dette sett i sammenheng med at hovedtyngden på søkermassen er i gruppen organisasjoner i landbruket og rådgivning (50%), betyr det at UT-midlene er et betydelig bidrag i kompetansehevingen rettet mot det tradisjonelle landbruket (n=344).

Dette er midler som kommer i tillegg til Rekrutterings- og kompetansemidlene som fylkeskommunene forvalter.

Figur 7. Prosentvis fordeling av tilskuddsbøpet fra utrednings- og tilretteleggingsmidlene som prosjektene mottok.

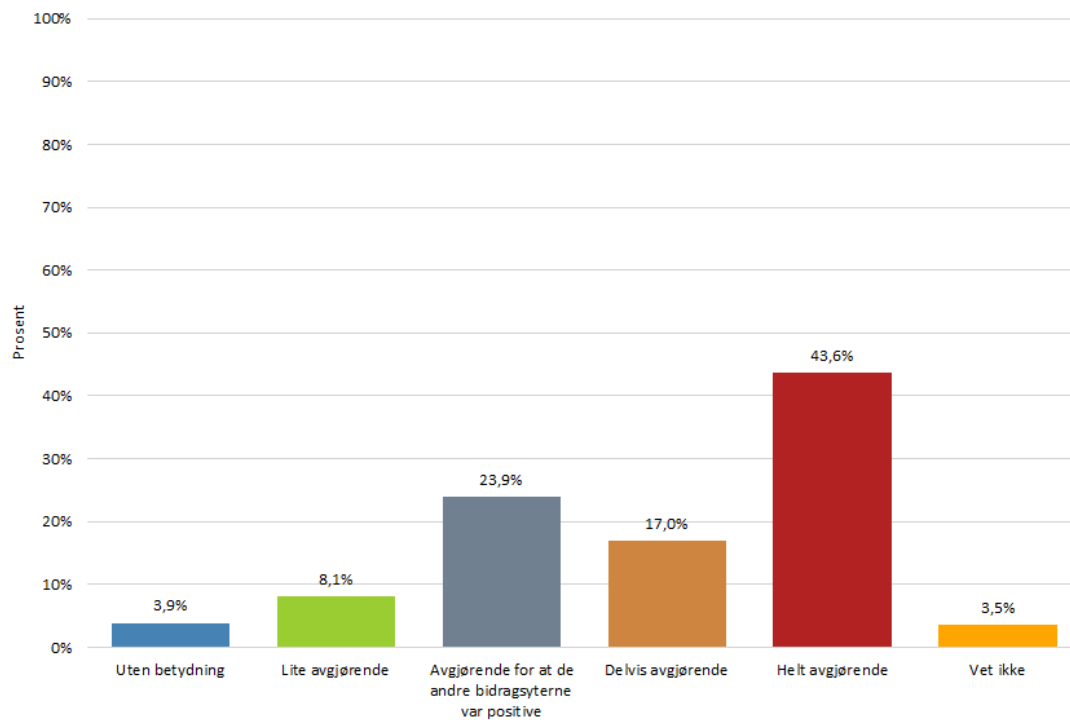
Hvor mye UT-midler prosjektene mottok totalt varierte litt, men hovedtyngden av midlene, 47%, ligger i spennet kr 50 000 – 200 000, og 20 % i spennet 1-50.000kr (figur 7). Det betyr at nær halvparten av prosjektene er å betrakte som små og mellomstore prosjekt. Og det underbygger målet med midlene om at de skal være katalysatormidler.

Figur 8 Andelen av finansieringen som var UT- midler i prosjektene (r = 340).

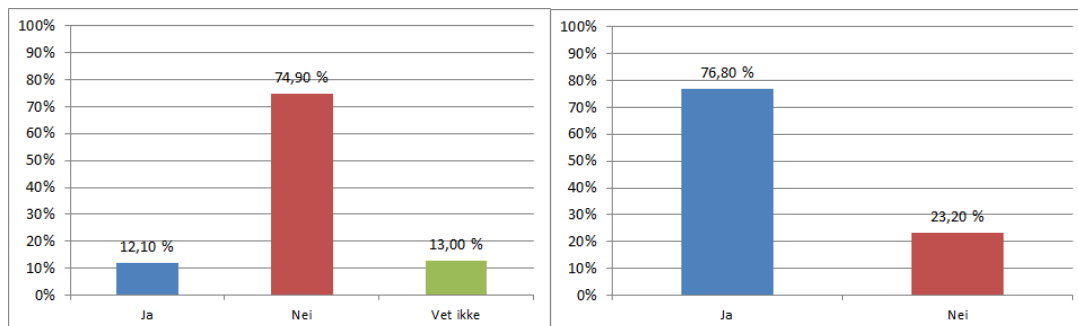
Figur 8 viser at hovedtyngden av prosjektene fikk inntil 49% av finansieringen fra UT-midlene. (r = 340). Og hele 60% av prosjektene var UT-midlene helt eller delvis avgjørende for at de andre finansørerne ble med (figur 9). Legger vi til at 24% har krysset av for at UT-midlene var avgjørende for

at de andre finansiørene var positive, så er dette et klart signal om at UT-midlene har betydning/utløsende effekt (r=259).

Figur 9: Søkernes angivelse av hvor avgjørende bidraget fra UT-midlene var for at de andre finansiørene ble med på prosjektet (r=259).

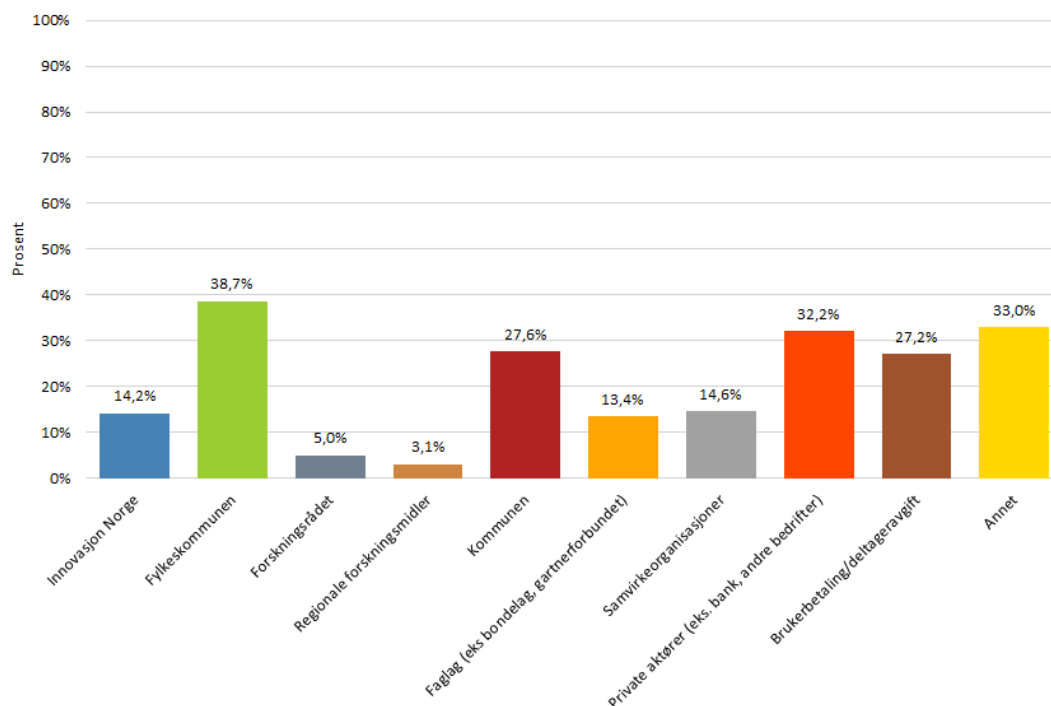
Viktigheten av midlene understrekes ved at 75% av de 338 som svarte mener at prosjektene ikke hadde blitt gjennomført uten UT-midlene. Kun 12 % svarte at prosjektet ville blitt gjennomført uten støtte fra UT-midlene. Resten vet ikke (figur 10).

Figur 10: Søkernes angivelse av om prosjektet ville blitt gjennomført uten UT-midlene (r=338).

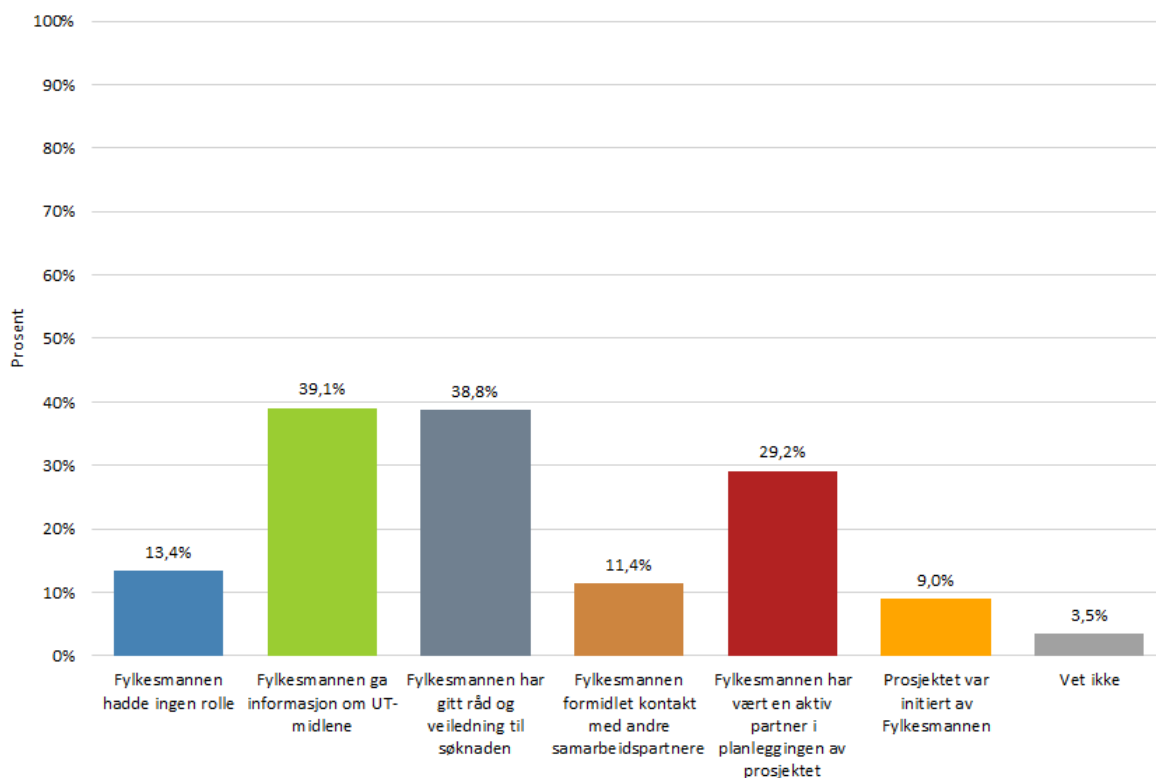
Figur 11: Søkernes angivelse av om det var andre finansieringskilder enn UT-midlene i prosjektene (r=340)

Det var et tydelig svar fra søkerne om at UT-midlene er en del av et samarbeid fra flere finansiører, hele 77% svarte at det var annen finansiering med i prosjektet. 23% svarte nei (figur 11) (r =340).

Figur 12: Andre aktører enn UT-midlene som var med og finanserte prosjektet. Flere valg var mulig.

I spørsmålet om hvilke andre aktører som var med og finanserte, var det fylkeskommunen og kommunen som var oftest involvert. Figur 12 viser at det i 60% av prosjektene er private aktører og brukerbetaling/deltakeravgift med i finansieringen. "Annet" var noe høyere enn forventet, og det er usikkerhet på hva som ligger i den kolonnen.

Figur 13: Søkerens angivelse av Fylkesmannens rolle i forkant av søknaden. Flere valg var mulig.

UT-midler er såkalte "smøremidler" som skal bidra til å sette prosesser i gang. Fylkesmannen har i embetsoppdraget fått tildelt en utviklingsrolle på landbruksområdet. Det var derfor interessant å avdekke hvilken rolle Fylkesmannen har hatt i prosjektene i perioden 2014 – 2016. Det ble inndelt i tre spørsmål; a) før innsending av søknad, b) mellom innsending og bevilgning, og c) under gjennomføring av prosjektet. Respondenten kunne krysse av for flere alternativer.

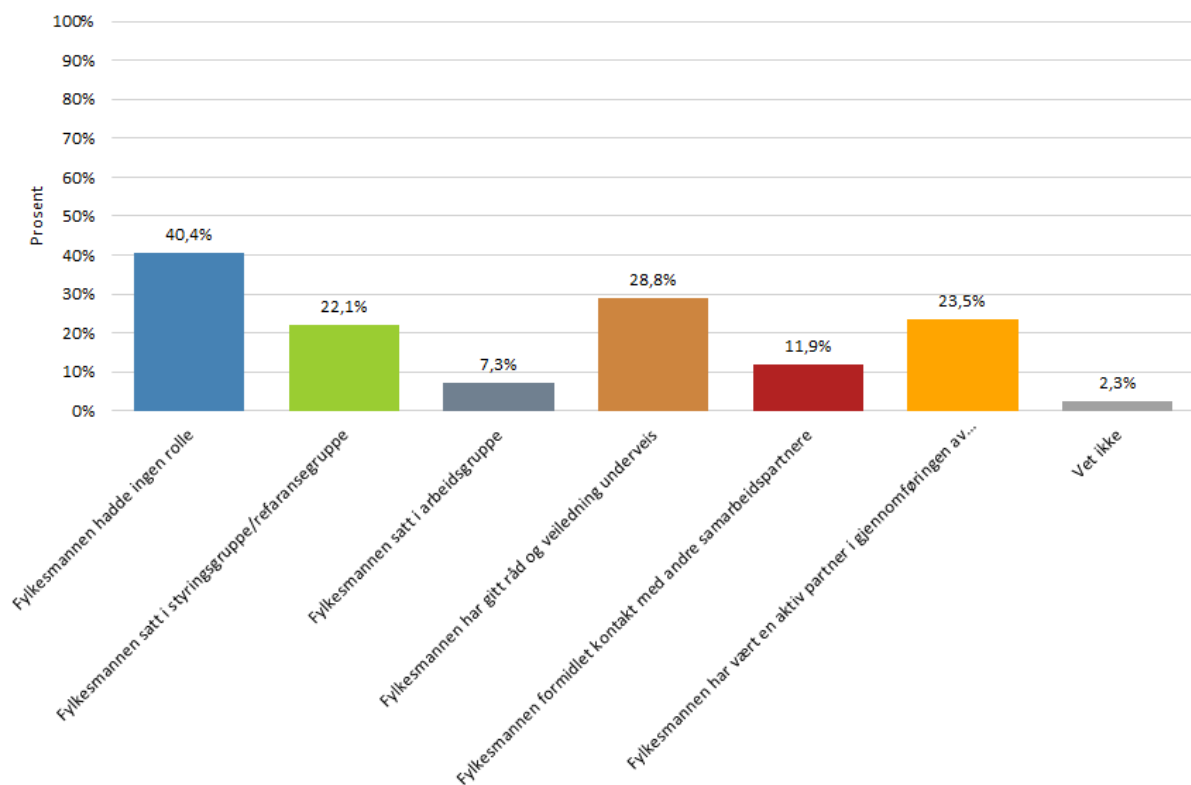
Det er grunn til å tro at de som har krysset av for "ingen rolle" og "vet ikke" ikke har krysset av for andre alternativer.

A) Brukerne ble spurt om hvilken rolle FM hadde i forkant av at søknaden ble innsendt. 13% svarte at Fylkesmannen ikke hadde noen rolle, og 3,5% svarte vet ikke. Det betyr at FM på en eller annen måte er involvert i 83% av prosjektene (figur 13). (r= 343)

B) På spørsmålet om hvordan FM`s rolle var mellom levering og innvilgning av søknad, svarte 53% at Fylkesmannen kun hadde saksbehandlerrolle (vedlegg). (r= 340)

C) På spørsmålet om FM`s rolle under gjennomføring av prosjektet, har 40 % svart at FM ikke hadde noen rolle. Korrigert for 2,3% "vet- ikke", så er FM involvert i 58 % av prosjektene på en eller annen måte (figur 14). (r=344)

Resultatene viser at FM har en svært aktiv prosessrolle i fasen før innsending av søknaden. I gjennomføringsfasen er FM's rolle litt mindre, men allikevel ganske betydelig da FM er involvert i nær seks av ti prosjekt. Fylkesmannens totale kompetanse innen landbruk kan være mye av forklaringen til at man er betydelig involvert i prosjekter. Det er grunn til å tro at denne kompetansen bidrar til å heve kvaliteten på prosjektene.

Figur 14: Søkernes angivelse av Fylkesmannens rolle under gjennomføringen av prosjektet. Flere valg var mulig.

UT-midler er en del av jordbruksavtalen, og skal støtte opp om innledende faser og arbeid knyttet til landbruksbasert verdiskaping regionalt. UT-midler skal bidra til økt matproduksjon, utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket, og utvikling av andre landbruksbaserte næringer og økologisk landbruk. Formålet med UT-midler har ligget relativt fast i perioden 2014 – 2016.

Det ble kartlagt i hvor stor grad prosjektet har bidratt til måloppnåelse for UT-midler. Brukerne fikk valget mellom stor grad – noen grad – liten grad – ikke i det hele tatt – vet ikke. Resultatene viser at UT-midler har hatt best måloppnåelse for målet om "utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket", da 62% hadde krysset av for stor grad og noen grad. Tilsvarende tall for målet "utvikling av landbruksbaserte næringer (nye næringer)" var 53%, "økt matproduksjon" var 51 %, og "utvikling av økologisk landbruk" var 31% (vedlegg).

På spørsmålet om for hvem prosjektet hovedsakelig har gitt resultater, svarte 52% at prosjektet hadde gitt resultater for andre produsenter. Her er Annet-posten nest størst med 22%. 18% svarte at det hadde gitt resultater kun for søker (vedlegg). (r=343)

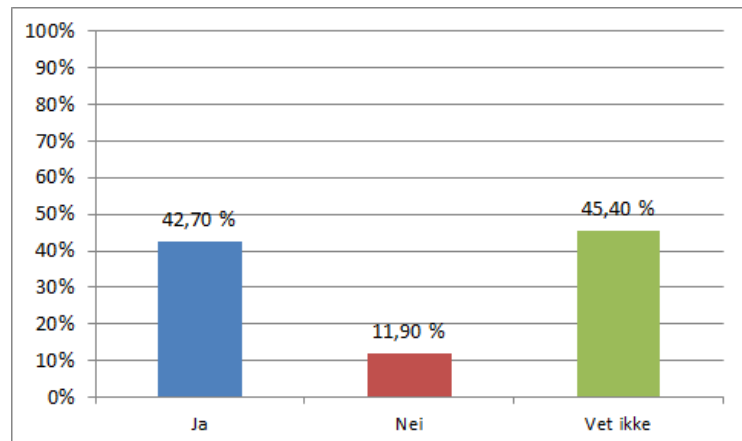

Fig 15: Søknernes angivelse av om prosjektet har gitt, eller vil gi økt sysselsetting som resultat av prosjektet.

Brukerne ble spurt om sysselsetting som resultat av prosjektet. 43% svarte at prosjektet har gitt eller vil gi økt sysselsetting. Her var Vet ikke-gruppen størst med 45%. Dette bekrefter at UT-midler er startmidler der det kan ta lang tid før effektene sees (figur 15). (r=335)

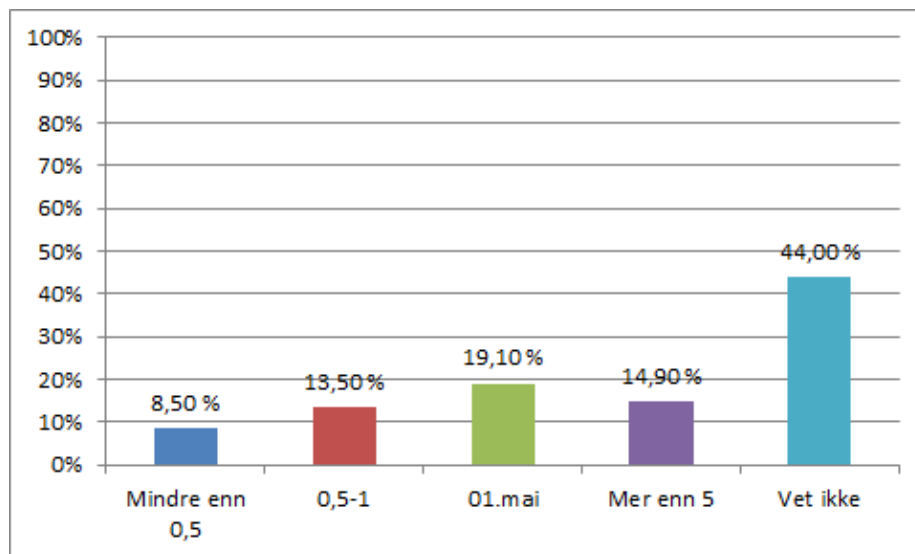
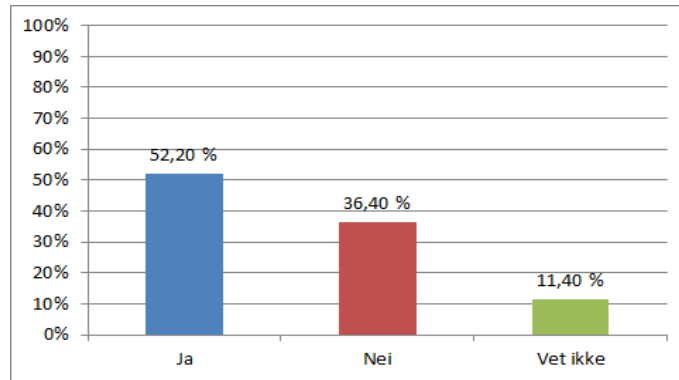

Fig 16: Søknernes angivelse av antall årsverk prosjektet har bidratt til i økt sysselsetting.

På spørsmålet om hvor mange årsverk prosjektet har bidratt til (figur 16), svarte hele 48 av 141 respondenter at prosjektet hadde bidratt til 1 eller flere årsverk. 62 svarte vet ikke. Vet ikke – gruppen er ganske stor, og det kan forklares med at UT-midler er tilretteleggingsmidler, og at mange prosjekter handler om kompetanseheving i eksisterende bedrifter/organisasjoner. Jamfør analysen av hvilken kategori prosjektet hørte inn under fig 6. (r= 141).

Brukerne ble spurt om prosjektet har blitt ført videre til nye prosjekter/tiltak (figur 17), der 52% svarte at prosjektet har gått videre til nye prosjekt. Tatt i betraktning at en del av prosjektene er kompetansetiltak (f. eks. studieturer, seminarer, fagdager, kurs), er det et godt resultat at over halvparten av prosjektene har gått videre. (r= 341)

Figur 17: Søknernes angivelse av om prosjektet har gått videre i nye prosjekt/tiltak

Videreføring av prosjektene ble i all hovedsak finansiert av andre enn Innovasjon Norge eller

Forskningsmidler. 62% svarte at de

fikk midler til videreføring av andre. Hvis vi sammenligner finansieringen av det opprinnelige prosjektet med de nye, så kan vi anta at fylkeskommunen, kommunen, private aktører (bank med mer) og brukerbetaling ligger i Annet. Nær 20% fikk finansiering av Innovasjon Norge (vedlegg). (r= 177)

Det har ikke vært et overordnet offentlig krav om formidling av resultater fra prosjekter utover sluttrapportering til FM, men effekten av prosjektene er klart større hvis det legges inn en ekstra innsats på formidling. 222 av 342 har svart at de har publisert resultater fra prosjektet. Resultatene har blitt publisert i ulike medier som f.eks forskningsrapporter, fagblad, aviser, nettsider, og orienteringer på fagmøter etc.

4.4 Hovedpunkter og konklusjon av resultatene

Bakgrunnen for å gjennomføre spørreundersøkelser rettet mot Fylkesmennene og kundene, var å måle og belyse effektene/resultatene av landbruksbasert næringsutviklingsarbeid som Fylkesmennene har ansvar for sett i sammenheng med bruken av UT-midler. I dette avsnittet vil vi trekke fram hovedpunktene fra begge undersøkelsene sett under ett.

UT-midler som mobiliseringsmidler

- UT-midler utgjør i underkant av 25% av de totale prosjektkostnadene som utløses. Med andre ord bidrar UT-midler til aktivitet tilsvarende en verdi som er fire ganger så stor som UT-middelpotten.
- UT-midler skal bidra til økt matproduksjon, utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket, og utvikling av andre landbruksbaserte næringer og økologisk landbruk. Resultatene viser at UT-midler har hatt best måloppnåelse for målet om "utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket", da 62% hadde krysset av for stor grad og noen grad.
- Det er økende interesse for midlene samtidig som UT-midler reduseres. Ser vi dette i sammenheng med de største postene innen landbruksnærings og hovedkategori, altså grovfør, lokalmat, skogbruk, og kompetanse, så tyder det på at det er stigende behov for kompetanseheving innen tradisjonelt landbruk.
- 75% av prosjektene hadde ikke blitt gjennomført uten UT-midler. Det understreker at midlene har stor betydning for kundene og er i stor grad utløsende for andre finansieringsmidler.

- Ved å se på totalt antall kroner pr prosjekt, så bekrefter undersøkelsen at UT-midler er **mobiliseringsmidler** ettersom hovedparten av prosjektene lå mellom kr 50 000 – 200 000.
- Det er en klar sammenheng mellom mobiliseringsarbeidet, UT-midler og etablerings- og investeringsprosjekt som søker hjelp hos IN. Fylkesmennene har i undersøkelsen beskrevet flere gode prosjekt som har startet med mobilisering og UT-midler, og som har ført til økt etablering av virksomheter og nettverk, og flere investeringsprosjekter. Her vil vi trekke frem prosjekter som er gjennomført i flere fylker så som prosjekter innen flisanlegg, sauehold, storfehold, frukt og reiseliv.

Regionale partnerskap

- Alle fylkesmannsembetene i Norge mener at det regionale partnerskapet er viktig/svært viktig for den landbruksrelaterte næringsutviklingen. Spesielt viktig er det å ha felles mål og enighet om prioriteringer. Regionale, strategiske planer har derfor stor betydning.
- Regionale partnerskap mellom IN, FK og FM fungerer godt, dog er det variasjoner mellom fylkene i hvor stor grad, og hvem som samarbeider med hvem.

Viktig prosessrolle

- Resultatene fra mottakerundersøkelsen viser at FM har en svært aktiv prosessrolle i fasen før innsending av søknaden. I gjennomføringsfasen er FM`s rolle litt mindre, men allikevel ganske betydelig da FM er involvert i nær seks av ti prosjekt.
- FM kan med sin brede fagkompetanse og store nettverk sette fokus og mobilisere fagmiljøer og produsentsammenslutninger til å ta tak i muligheter som bidrar til økt lønnsomhet for landbruket.
- Forvaltningen av UT-midler skal flyttes til fylkeskommunene fra og med 2020. Resultatene fra undersøkelsene viser at UT-midler har stor effekt, og det er viktige midler uansett hvor midlene forvaltes.

Konklusjon

Utrednings- og tilretteleggingsmidlene er viktige mobiliseringsmidler som bidrar til økt verdiskapning og økte investeringer i landbruket og i nye næringer.

4.5 Fremtidig rapportering

Ett av oppdragene var å se nærmere på mulighetene/hensiktsmessigheten av å etablere like rapporteringsrutiner og metodikk for de årlige, fylkesvise rapportering for bruken av midler.

Spørreundersøkelse som rapporteringsmal

Vi mener vi har fått svar på de problemstillingene som var reist i oppdraget fra LMD, men det er også rom for forbedringer og tilpasninger av spørsmålene. Vi mener at questback fungerte veldig godt som rapporteringssystem da det er brukervennlig og enkelt å ta ut resultatene. Resultatene kan brytes ned på fylkesnivå om ønskelig. Med bruk av samme mal kan man følge historikken i bruken av midlene. Vi vil understreke at det finnes flere typer digitale spørreundersøkelser som kan brukes. Spørsmålene med tilpasninger kan med fordel brukes som standardmal for rapportering på UT-midlene, også etter overflytting til fylkeskommunene. Vi tror også at Kompetanse- og rekrutteringsmidlene kan benytte samme mal.

For å øke effektiviteten, bør utsendelsene i framtiden løses via de elektroniske søknadsskjemaene.

Registreringssystem

Fra tidligere samlinger for næringsutviklere har det blitt avdekket behov for et mer omforent system for registrering av sakene i økonomisystemet. Blant arbeidsgruppemedlemmene viser det seg at det registreres forskjellig fra fylke til fylke. Her er det behov for strukturelle endringer og fornyelse. Det gamle saksbehandlings- og økonomisystemet Saturn blir erstattet av fagsystemet Agros. Utrulling av Agros er startet opp og på sikt vil UT-midlene fases inn.

Dagens system er slik at alle fylkene må registrere sakene i BUSS (Bygdeutviklingsmidler saksbehandlersystem). BUSS er en del av Saturn, og her registreres næring og næringsart. Dette er statistikk-koder tilbake til 1990 – årene med bygdeutviklingsparametere. Hva næringskodene brukes til, vites ikke. Vi hos Fylkesmennene bruker ikke disse opplysningene.

Temaområdene som LMD ønsker at Fylkesmennene skal rapportere på:

- Kunnskap og kompetanse
- Ungdom og rekruttering
- Profilering og merkevarebygging
- Nettverksbygging og mobilisering

Her er det mye som er uoversiktlig for fylkesmennene, og det er derfor behov for oppklaring og mer struktur.

- Standardisering
- Hva gjelder av registrerings- og rapporteringskrav?
- Hva trengs av fornyelse?
- Hvordan skal vi bruke verktøyene?

Registreringsoppsettet må legges ved tildelingsbrev eller lignende styringsdokument slik at det blir ført likt i alle fylker.

5.0 Omfanget av andre landbruksbaserte næringer i fylkene

Vi har ikke prioritert å gå dypere inn i dette, fordi et slikt arbeid vil være svært arbeidskrevende og vil kreve ei mer forskningsbasert tilnærming til problemstillingen. Det ville vært interessant å få tall for omsetning og økonomisk resultat i tilleggsnæringer, men disse tallene krever det mye å få tak i.

Undersøkelsen Trender i norsk landbruk 2016 baserer seg på en spørreundersøkelse blant norske gårdbrukere. Ca 60 prosent driver med en eller annen næringsvirksomhet basert på sine/gårdens ressurser. 17 prosent svarer at tilleggsnæringer har stor eller svært stor økonomisk betydning, mens 23 prosent svarer at dette har noe økonomisk betydning. Leiekjøring, slått, brøyting osv. er mest utbredd (27 prosent), så kommer utleie av jakt og/eller fiske (27 prosent). Sju prosent driver med gardsmat og to prosent med Inn på tunet-arbeid.

Meld. St. 31 – «Garden som ressurs – marknaden som mål» – viser til at det er krevende å kartlegge omfanget av de landbruksbaserte næringene utenom tradisjonelt jord- og skogbruk. Det er ikke et klart skille mellom hva som blir definert som tradisjonelt landbruk og hva som er anna

landbruksbasert næring. I tillegg er det lite tilgjengelig statistikk om de enkelte næringsområdene innenfor landbruksbasert næring.

Det er gjort ulike undersøkelser rundt om i fylkene som viser omfanget av de landbruksbaserte næringene og hvor stor verdiskaping disse genererer. Som vedlegg til rapporten følger en liste over utredninger som er gjort i de ulike fylkene, listen er ikke fullstendig.

I Landbruksbarometeret for 2017 (Agri analyse) oppgir 36 prosent av bøndene at de har heltidsarbeid utenfor bruket. Nesten en fjerdedel oppgir at de jobbar deltid. Det er store forskjeller mellom ulike produksjoner: Seks av ti kornprodusenter oppgir at de har heltidsarbeid utenfor bruket mens mindre enn en av ti melkeprodusenter har heltidsarbeid utenfor bruket.

6.0 Vedlegg

6.1 Rapport fra questback om undersøkelse til Fylkesmennene

Vedlegget er en automatisk generert rapport fra questbackundersøkelsen.

Synliggjøring av næringsutviklingsarbeidet hos Fylkesmennene

1. Hvilket fylke representerer du?

Telemark

Sogn og Fjordane

Hedmark

Oppland

Oslo og Akershus

Finnmark

Rogaland

Buskerud

Troms

Vestfold

Nordland

Sør-Trøndelag

Nord Trøndelag

Møre og Romsdal

Hordaland

Fylkesmannen i Aust-og Vest-Agder

Østfold

2. Totale midler til fordeling (tildelt, inndratt og overført)

1: Hvilket fylke representerer du?	2.1.1: 2014	2.1.2: 2015	2.1.3: 2016
Telemark	4177545	301891	23371
		9	18
Oppland	5 005 000	6 791	7 298
		800	300
Østfold	2764157	277105	24630
		4	31
Oslo og Akershus	4177545	312239	21372
		9	54
Rogaland	5 610 749	5 466	5 619
		480	749
Buskerud	3101273	340322	31858
		4	83
Finnmark	2218430	334314	30182
		2	45
Vestfold	2 493 585	2 552	2 314
		044	935
Nordland	11773776	124059	63455
		32	42
Troms	4 084 663	4 713	5 237
		209	383
Sør-Trøndelag	5150938	471041	45915
		9	84
Sogn og Fjordane	5250000	525000	48000
		0	00
Hedmark	9 060 000	9 040	6 030
		000	000
Nord Trøndelag	6167191	558905	59684
		0	57
Møre og Romsdal	4822421	484945	44473
		3	04
Hordaland	596797		37050
		471258	9
Fylkesmannen i Aust-og Vest-Agder	4 443 832	4 946	4 429
		228	879

6. Totalt omsøkte midler

1: Hvilket fylke representerer du?	2.2.1: 2014	2.2.2: 2015	2.2.3: 2016
Telemark	4670798	4223280	2615979
Oppland	4 873 700	7 124 500	14 528 800
Østfold	6125150	6400119	3863369
Oslo og Akershus	3032688	3430940	3565915
Rogaland	7 480 570	6 753 575	6 632 470
Buskerud	3300000	3453000	3700000
Finnmark	2172410	2919154	2378836
Vestfold	4 410 000	2 484 445	2 049 044
Nordland	6773640	14995770	13711695
Troms	6 121 974	7 831 212	8 506 413
Sør-Trøndelag	8868450	9168760	9032075
Sogn og Fjordane	8456581	8022425	6641495
Hedmark	5 567 400	7 447 625	3 361 900
Nord Trøndelag	6951000	6912000	7909000
Møre og Romsdal	6524325	6262277	6622783
Hordaland	706543	7096700	7838300
Fylkesmannen i Aust-og Vest-Agder	4 529 030	5 016 121	4 607 250

10. Mottatte søknader

2014	2015	2016
31	19	20
68	52	51
35	45	38
37	51	51
53	64	62
51	57	49
53	47	42
28	32	33
61	65	60
29	27	18
34	40	26
61	73	73
ca 60	ca 55	ca 50
52	52	38
46	56	50
41	37	35

14. Innvilgede søknader

2014	2015	2016
20	16	17
54	42	44
30	40	34
34	42	37
22	32	36
47	49	46
48	46	40
26	31	28
34	48	47
25	25	17
16	25	14
46	45	49
50	45	41
49	48	33
43	49	43
37	36	34

18. Hva var de totale budsjetterte projektkostnadene for innvilgede prosjekter i årene 2014, 2015 og 2016?

2014	2015	2016
16186244	15134620	11364708
41642987	56876429	42654175
17 296 600	28 587 375	27 689 233
36 285 000 kr	39 089 000 kr	52 048 000 kr
15066950	22169377	16129440
10617037	13844267	8998745
68 496 145	56 674 800	26 619 141
10334350, mangler for noen saker	ikke registrert samlet	5648450, mangler for halvparten av sakene
18 664 574	31 349 950	26 197 778
29 621 664	24 720 840	8 635 002
28.093.200	62.309.219	20.281.053
53800717	54054040	48700123
55000000	42667	44148
22990313	35 265 768	28 669 008
18 405 160	16 278 500	18 958 500

22. Hvor mange innvilgede prosjekter har gitt følgende type resultater i 2014? (skriv inn antall prosjekter)

Nye prosjekter	Etablering av nettverk eller samarbeid	Etablering av næringsvirksomhet	Kurs, arrangementer e.l.	Annet
8	5	2	1	4
3	14	9	8	16
2		8	20	5
7	2	3	6	16
6	3		8	5
3	9	3	23	9
9	19	12	15	10
26	3	6	4	13
1	7	1	10	7
11	5		4	1
9	11	4	12	9
8	13	6	35	13
10	8		2	30
5	9	11	5	14
2	6	0	12	23
1	8	4	15	23 (kompetanse 15 - mobilisering 4 - informasjon 4)

28. Hvor mange innvilgede prosjekter har gitt følgende type resultater i 2015?

Nye prosjekter	Etablering av nettverk eller samarbeid	Etablering av næringsvirksomhet	Kurs, arrangementer e.l.	Annet
5	1	4	3	3
0	9	11	9	15
1	4	17	16	2
9	4	4	13	12
14	6		5	7
3	9	2	29	6
7	14	6	13	7
30	7	4	3	16
3	5	1	11	7
13	6	2	1	
3	9	4	4	10
4	8	5	25	24
5	5		5	30
3	14	8	5	14
2	11	5	16	19

2

9

6

17

27 (15 -
11 - 1)

34. Hvor mange innvilgede prosjekter har gitt følgende type resultater i 2016?

Nye prosjekter	Etablering av nettverk eller samarbeid	Etablering av næringsvirksomhet	Kurs, arrangementer e.l.	Annet
10	2	1	2	2
0	11	10	4	8
		10	19	5
6	1	5	16	9
12	9		8	6
2	6	5	31	2
5	13	8	13	7
28	4	4	5	15
0	4	2	12	8
11	4		1	2
4	13	2	11	15
7	16	5	35	21
8	8		6	19
2	7	8	2	8
1	9	4	13	8
3	8	5	12	24 (14 - 9 - 1)

**40.
Hvor
mange
av de
innvilg
ede
prosj
ktene
har
gitt
result
ater
innenf
or de
ulike
landbr
uksnæ
ringen
e i
2014?**

Lokal mat og - drikk e	Landbr uks bas ert reis eliv	I n n p å t u n e t	Ene rgip rod uksj on - bio ene rgi	Jule trep rod uksj on	Kor npr od uksj on	Grøn nsak spro duks jon	Fru kt- og bæ rpr od uks jon	Kraf tfor kre ven de hus dyr pro duk sjon	Gro vfor bas ert hus dyr pro duk sjon	Ø k ol o gi sk la n d br u k	A n n e t
5	0	2	0	0	0	1	4	0	2	0	6
9	5	1	0	1	0	1	11	0	10	2	9
1	3		1			2	1		4	18	2
3	2								1	9	
1	1	1	0	1	1	0	0	0	2	5	10
6	2	16					1				22
7	1		2			2	1	1	12	5	16
2	2		1		2	2	2		1	5	9
3	1	2				2	2		8	4	2
	3	1	2		1	2	1			5	4 og Skog : 2
8	4	2	0	0	0	1	1	5	8	6	5
9	6	3	2	1	3	7	1	4	12	5	20
8	2	1	1		4	3	1		9	13	17
9	2						1	1	8	1	15
5	2	0	0	0	0	0	5	0	10	9	13
4	2	1	1	1			4		9	8	7 (sko g og tre)

**53.
Hvor
mange
av
de
innvilg
ede
prosjek
tene
har
gitt
result
ater
innenf
or de
ulike
landbr
uksnæ
ringen
e i
2015?**

	Lokal mat og - drikk e	Landbr uks bas ert reis eliv	I n n p å t u n e t	Ene rgip rod uksj on - bio ene rgi	Jule tre rod uksj on	Kor npr od uks jon	Grøn nsak spro duks jon	Fru kt- og bæ rpr od uks jon	Kraf tfor kre ven de hus dyr pro duk sjon	Gro vfor bas ert hus dyr pro duk sjon	Ø k ol o gi sk la nd br u k	A n n e t
4	1	1	2	0	0	1	3	0	1	0	3	
6	2	1	0	1	0	1	9	0	17	1	5	
2	7		4			2	1		10	14	3	
4	2		1					1	6	11	1	
7	1	2	0	1	2	0	2	0	2	3	12	
7	3	28									11	
4	1	1				2	2		3	6	10	
4	3	2	3		1	1	4		4	3	5	
4	2	3	1			3			9	4	4	
1	2	3	1	1	1	4	5		1	2	1 og skog : 1	
1	2	1	0	0	0	1	0	0	5	0	1	
9	4	1	1	1	5	5	3	2	10	9	25	
4	3	3			2	4	3		5	7	16	
5								1	8	7	17	
10	3	3	0	1	0	0	3	0	13	10	14	
6	1	1	1	2		1	3		6	6	9 (sko g og tre)	

66. Hvor mange av de innvilgede prosjektene har gitt resultater innenfor de ulike landbruksnæringene i 2016? (skriv inn antall prosjekter)

	Lokal mat og -drikke	Landbruksbasert reiseliv	Innspått utend	Energiproduksjon - bioenergi	Juletreproduksjon	Kornproduksjon	Grønnsaksproduksjon	Frukt- og bærproduksjon	Kraftforbrukende husdyrproduksjon	Grovfôrbasert husdyrproduksjon	Økologisk landbruk	Antall
2	1	0	0	0	1	1	6	0	2	1	3	
5	5	0	0	1	0	0	7	0	8	4	5	
4	5		2						8	15	4	
4	3	1	1			1			3	7		
6	4	2	0	0	1	0	0	0	1	7	14	
15		26										5
7	1	1	1		1	3	1	1	8	2	11	
5	1		1		1		3		4	1	12	
6	1	3				4	1		10	3	3	
	2			1	3	3	3		1	2		2 og skog : 1
5	2	0	1	0	0	1	0	1	11	3	2	
14	8	3	2	1	2	7	4	2	12	7	22	
6	2	2			1	3	2		3	7	15	
5								1	8	7	17	
10	0	1	0	0	0	0	4	0	9	7	7	

4	2	1	1	2	5	4	5	3	7 (skog og tre)
---	---	---	---	---	---	---	---	---	--------------------

79. Beskriv kort to gode eksempler på prosjekter som har startet opp med UT-midler og gitt resultater:

Både satsingen på sau gjennom det 3-årige prosjektet "Sauekjøt ja de gøtt" og fruktsatsinga "Frukt i fokus" gjennom 3 år har gitt konkrete resultater ved at flere har ønsket å satse på en større produksjon enn det de hadde forut for prosjektene. Dette gjelder både eksisterende produsenter, men også nye produsenter er rekruttert gjennom begge satsingene. Vi har også satsinger som går på å optimalisere produksjonen av frukt gjennom å se på nærings-tilgang og mer optimal gjødsling. Dette arbeidet ser ut til å gi lovende resultater gjennom større og mer forutsigbare avlinger.

1

Storfeprosjektet: Mobilisering for omlegging til lausdrift i mjølkeproduksjon og auka produksjon av storfekjøtt. Prosjektet har jobba med føretak som vurderer omlegging til lausdrift eller oppstart med ammeku, og førebur søknader til Innovasjon Norge. Dette arbeidet sikrar at Innovasjon Norge får gjennomarbeidde søknader frå søkjarar som er motiverte og realistiske i sine forventingar. Resultatet har vore nok gode søknader til Innovasjon Norge. Etter byggefasen ser vi at føretaka kjem i god drift og oppfyller det som er føresett i driftsplanen. Målet for prosjektet har vore 10-12 nye lausdriftsfjøs og 300 nye ammekuplassar per år. Det har vi nådd.

Dyrking av pære, aprikos, minikivi og tindved i Sogn. Gjennom fleire delprosjekt har det vore sett på dyrking av nye hagebruksvekster. Her har det vore utprøving av sortar, dyrkingsteknikk, pollinering, dekkesystem, hausting, foredling og marknad mv. Det er i dag planta felt for kommersiell dyrking av den nye pæresorten Celina. For tindvek har ein lukkast med dyrkingsteknikken, og arbeider vidare med produksutvikling og marknad. For aprikos og minikivi har ein enno ikkje løyst dyrkingsteknikken og utfordringane med klima.

1

Storfekjøtt

«I 2014 tok Fylkesmannen initiativet til en treårig Storfekjøttssatsing for Hedmark i samarbeid med en samlet verdikjede. Fylkesmannen tok på seg koordinatrollen og signaliserte samtidig et ønske om å prioritere en viss andel av utrednings- og tilretteleggingsmidlene som utløsende midler til eventuelle gode tiltak som måtte komme gjennom satsingen.

Styringsgruppa vedtok en strategi om å etablere varige tiltak som skulle gi varig effekt. Tiltakene skulle legges til etablerte aktører for å sikre målet om varige tiltak. Tiltakene måtte gjerne være overførbare til å kunne implementeres på landsbasis. Effektmålet har vært 20 % økning i storfekjøttproduksjonen innen 2020 og med fire vedtatte satsingsområder: økt mordyrtdall, økt kompetanse, økt utnyttelse av beiteressursene og redusert andel kalveslaktning som ikke går til kontraktproduksjon.

Gjennom satsingen er det igangsatt 22 tiltak med en totalramme på 6,6 millioner kroner, hvorav Fylkesmannen har bidratt med 2,2 millioner kroner i utløsende midler. Storfekjøttssatsingen har vært aktiv bidragsyter og bidratt med utløsende midler til at Høgskolen i Innlandet kunne starte et forskningsprosjekt om storfe på skogsbeite. Dette prosjektet har en totalramme på over seks mill. kroner, men bare kostnadene til det innledende feltarbeidet er tatt med i summen på totalrammen for storfekjøttssatsingen (dvs. 1,2 mill i totalramme og 200 000 i utløsende midler gjennom storfekjøttssatsingen).

Noen eksempler på igangsatte tiltak innenfor de fire satsingsområdene:

Kalv:

Helsetjenesten for storfe har etablert en ammekuvvariant av Go'kalvenkurset og det har blitt kjørt to pilotforsøk/kartleggingsforsøk innen kalvehelse, hvorav det ene ser ut til å bli forløper til et større forskningsprosjekt ved NMBU.

Beite:

NIBIO har utarbeidet en rapport om beiteressursene i Hedmark på kommunenivå. Det er igangsatt arbeid for ny beiteorganisering for mulig framtidig fellesbeite enkelte steder i fylket og det har blitt kjørt et kartleggingsprosjekt for bedre utnyttelsen av bygdenære utmarksarealer. Videre har det blitt utarbeidet beitebruksplaner for to av fylkets allmenninger. Storfekjøttssatsingen har også vært aktiv bidragsyter til at det første store forskningsprosjektet siden 1950-tallet om storfe på skogsbeite har kunnet bli en realitet.

Kompetanse:

Gjennom storfekjøttssatsingen er det nå i alle fylkets fire regioner etablert regionale nettverk bestående av forvaltning, faglag og næringsaktører som koordinerer sin aktivitet og setter i gang ytterligere aktivitet (fagmøter, kurs, etc.). Videre har Tine kjørt kompetanseheving av sine rådgivere når det gjelder storfekjøttproduksjon.

Mordyr:

Det jobbes med å få på plass et oppstartsprogram for nye storfekjøttprodusenter. Videre arbeides det også med å utnytte krysningskvigene fra mjølkebruket bedre enn i dag.»

10% større grovfôravling og bedre føreffektivitet - Tine/Norsk Landbruksrådgiving

Høsten 2014 ble det etablert et prosjekt i Hedmark der Tine Rådgiving og Hedmark Landbruksrådgiving gikk sammen for å effektivisere og forbedre rådgivingen sin overfor storfe mjølk- og kjøttprodusenter. På forhånd ga begge organisasjonene de samme bøndene råd og veiledning, men med ulike verktøy og «uavhengig» av hverandre. Gjennom prosjektet ble det etablert flere grupper med bønder og Tine og Landbruksrådgivingen har gitt samordnet rådgiving fra fôr dyrking, god agronomi, høsting og konservering av fôr til fôr kvalitet, fôrplanlegging, foring og fram til melka er i tanken.

Gjennom prosjektet har Tine og Landbruksrådgivingen videreutviklet og koordinert veiledningsmodellene og verktøyene sine, slik at informasjonen til brukerne blir enklere å oppfatte. Prosjektet har vært meget vellykket og det er publisert flere artikler i fagtidsskrifter om prosjektet, måten å jobbe på og de gode erfaringene som brukerne har hatt.

Modellen, som er utviklet gjennom de

1. TINE SA startet i 2014 et toårig prosjekt kalt "Livslinjeråd" for å utvikle og gjennomføre et rådgivingsopplegg der en ønsket å framskaffe best mulig beslutningsstøtte til gårdbrukerfamilien ved viktige valg. En ønsket å utvikle en helhetlig økonomimodell for å se på gårdbrukerfamiliens totaløkonomi med konkret verdiberegning av de ulike råd som blir gitt; aggregert på hele livsløpet. Prosjektet ble tilbudt mjølkebrukere og ble godt mottatt. - Vi registrerte bl.a. økt interesse for bruk av tidligpensjonsordningen som vi tror har sammenheng med prosjektet.
2. Reiseliv: En almenning på Hadeland startet i 2014 et større prosjekt sammen med et grunneierlag og et hotell for markedsundersøkelse og deretter planlegging av et større hytteområde ved Lygna i Gran kommune. Prosjektet er realisert med et område godkjent for opp til 1000 hytter.

Kornprogrammet (fylkesovergripende). Mange aktiviteter og tilbud med sikte på kompetanseheving og å skape interesse for bedre agronomisk praksis. Etter at programmet startet har kornavlingene i Oslo/Akershus gått betydelig opp. Det er grunn til å anta at kornprogrammet har vært en medvirkende faktor.

Grønn forskning Oslofjorden (fylkesovergripende). Kompetansemeglingsprosjekt som har bidratt til utvikling av teknologi og forskningsprosjekter.

Prosjektene er finansiert av flere fylkesmenn, fylkeskommuner m.fl og godt forankret i partnerskap og næring. Fordelingen av UTmidlene mellom fylker gir midlene en betydelig distriktsutviklingsprofil. Fylkesovergripende samarbeid har vist seg som et godt grep for å oppnå resultater i sentrale strøk på tross av beskjedne rammer pr. fylke.

1) Nord-Norge til Matstreif. Dette har vært et prosjekt over 4 år. Resultatene er gode, så prosjektet fortsetter også i 2018. Fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark, IN, råfiskarlaget er med og finansierer dette prosjektet. Midlene hentes fra UT midlene.

2) Nord-Norge til Grune Woche. Nord-Norge har deltatt 5 år på rad. Gode resultater. Midlene finansieres fra UT midlene til fylkesmannen i Nordland, Troms og Finnmark samt sentrale midler fra IN.

Matsmiå er kurs- og inspirasjonssamlinger. Har gitt økt oppmerksomhet og bruk av lokal mat og drikke, og nye bedrifter er etablert i kjølvannet.

Bioenergi-samlinger over flere år har bidratt til modning av interessen for flisfyring, selv i kraftkommuner med billig strøm. Fra svært lav interesse for få år siden ser vi nå at det utredes for- og investeres i flere flisanlegg, både gårdsvarmeanlegg og større anlegg.

Støtte til prosjekt i NLR Østafjells for øket etablering av biofyringsanlegg i Buskerud. Har gitt etablering av svært mange anlegg, særlig flisfyringsanlegg.

Støtte til prosjekt i NLR Viken vedr bruk av kompost til hagebruksvekster. Har gitt kunnskap om jordstruktur, mer karbonbinding i jord, mindre fare for erosjon, og øket produksjon av grønnsaker.

1. Tromspotet AS org nr 971 588 780 i samarbeid med Art Nor AS og produsentorganisasjonen Ottar (Gulløypoteten og Målselvnæpe).

Tromspotet ble etablert i 1994. De eies og drives i hovedsak av potetbønder og bedriften har stor fokus på nordnorsk potetproduksjon. I 2014 starta en bred satsing på grønnsaker.

UT-midlene har bidratt til Potetskolen, sortsutvikling, studieturer og andre prosjekt i for å utvikle produsentmiljøet rundt Tromspotet. Målselv er en av hovedkommunene hvor gårdbrukere leverer grønnsaker og potet til Tromspotet. I 2017 var det 13 gårdbrukere som produserte grønnsaker på 186 daa og 24 gårdbrukere som produserte potet på 1667 daa i Målselvkommune. Mange av disse er unge og lovende og ville kanskje ikke ha startet opp om det ikke hadde vært for at de kunne levert produkter til Tromspotet.

2. Arktisk kje SA ble stiftet i 2015. De er en produsentgruppe med geit som ønsker å ale opp kje til kjøttproduksjon. De samarbeider med Nortura om slakting og Mydland i Tromsø om produktutvikling. De har gjort et stort utviklingsarbeid på standardisering av kje/kjøttproduksjon og produktutvikling, for å gjøre det lønnsomt å ta vare på den ressursen som kje/kjøtt er. Mydland vant Gull for varmrøkt Kjelår i NM for kjøttprodukter.

GreveBiogass henvendte seg til Vestfold Gartnerlag med tilbud om at gartnerier som ønsket å etablere seg i nærheten av biogassfabrikken kunne få noe gratis energi og CO₂; i tillegg ville en kunne kjøpe billig fornybar energi. Målet var et samvirke med biogassproduksjon og et gartneri som brukte CO₂ til matproduksjon, og skulle resultere i et fullstendig kretsløp for det organiske materialet. Greve Biogass ønsket også et undervisningsanlegg for skolebarn i nærheten med temaet kretsløpet fra matproduksjon til biogass. Vestfold Gartnerlag søkte om UT-midler for å utrede mulighetene. Dette har resultert i flere prosjekter, tett samarbeid med Den Magiske Fabrikken og et kompetansesenter under oppbygging. I planene er også et større veksthus i samarbeid med tre veksthusprodusenter i Vestfold.

Frukt- og bærnæringen rundt Oslofjorden ønsket å synliggjøre at en stor andel av den norske frukt og bærproduksjonen foregår rundt Oslofjorden. De ønsket å se på muligheten for å opprette et bedriftsnettverk for å styrke innovasjon og utvikling i tråd med hva produsentene syntes var viktig. Det ble søkt om et forstudie finansiert av UT midler, for å utrede mulighetene for et slikt bedriftsnettverk. Resultatet er nå et prosjektsamvirke med daglig leder i 50% stilling. Oslofjorden Frukt & Bær har gjort seg godt synlig i den norske frukt- og bærnæringen, og har initiert flere gode prosjekter i samarbeid med NRL Viken og andre aktører i den norske frukt og bærnæringen.

Kjøtt i Nordland

Kjøtt i Nordland er et 3-årig prosjekt som eies av Nortura, Felleskjøpet Agri, Tine, Tyr Nordland, Norsvin Nordland, Nordland sau og geit, Nordland bondelag og Nordland Bonde- og småbrukarlag. Prosjektet driftes av prosjektleder sammen med tre faggrupper. Kjøtt i Nordland skal gjennom kompetanse og rekruttering bidra til at landbruket i Nordland blir en viktig aktør for å sikre andelen av norsk kvalitetskjøtt på det norske markedet. Prosjektet avsluttes i 2018 og de følgende resultatene er basert på delrapporter hittil i prosjektet.

Ved utgangen av 2017 hadde Kjøtt i Nordland gjennomført totalt 68 tiltak med til sammen 1855 deltakere. Det har vært kompetansehevende tiltak for de ulike kjøttproduserende produksjoner, slik som Kjøttkongressen, i tillegg til saueskolen og studieturer. Derneft har kjøtt i Nordland gjennomført rekrutteringstiltak med blant annet eierskiftekurs, kurs for unge bønder, og tiltak rettet mot fylkets naturbruksskoler der ulike driftsformer for kjøttproduksjon framheves.

Oppfølgingsprosjekt RNP

Fylkesmannen startet høsten 2013 opp «Utviklings- og oppfølgingsprosjekt RNP Nordland» etter samråd med Partnerskap landbruk Nordland for å kunne ha en ekstra innsats på tiltak innenfor de tre strategiske satsingsområdene i RNP. De tre områdene er: kompetanse, rekruttering og Innovasjon og entreprenørskap. Prosjektet er finansiert av Nordland Fylkeskommune, UT-midler og informasjonsmidler fra Fylkesmannen og av Fylkesmannens ordinære budsjett. I tillegg kommer egeninnsats i form av arbeidstid og dekning av egne kostnader fra deltakelsen på ulike arrangementer.

En av satsingene i prosjektet har vært bygdemobilisering. Og deler av jobbingen har vært med «Ringvirkning» som laget av KS på oppdrag av LMD for idédugnader hvor deltakerne jobber i grupper gjennom en styrt prosess. Det består av to integrerte deler: en dialogduk og en tilhørende nettløsning. Fylkesmannen gikk ut med tilbud til alle kommunene om at vi kunne komme og kjøre prosess hvis de ønsket å gjennomføre en slik dugnad. Informasjon om dette har vært lagt ut på vår nettside, vært formidlet i forventningsbrev fra Fylkesmannen til kommunene og informert om på ulike konferanser og møter i tillegg til per telefon når det har vært aktuelt. Til sammen har vi gjennomført idédugnader 9 steder i fylket.

Engasjementet og interessen har vært stor og god. Kommunenes målsetting med gjennomføringen har vært ulik og det samme har planene for hvordan resultatene skulle tas videre vært. Etter hver idédugnad er det generert en rapport som er sendt til alle deltakerne. Til sammen har det vært 198 deltakere, som har brukt ca 900 timer på verkstedene. I etterkant av verkstedene er det startet opp flere ulike næringsutviklingsprosjekter, noen kommuner arbeider med landbruksplan, en med å integrere landbruk i næringsplan og andre kommuner har tatt tak i enkelttiltak som kom opp og sørget for at de ble tatt tak i. Andre steder har næringsutøverne som var tilstede selv tatt ideene videre. Og det er startet opp med næringsutviklingsprosjekter utfra enkeltideer og interesser hos den enkelte. Effekten av ringvirkningsrundene har derfor vært ulik, men alle som har deltatt har vært fornøyde. Deltakerne har kommet fra næringa, fra forvaltning, fra veiledningstjenesten og fra politisk nivå i kommunene.

Grønn forskning Midt-Norge (GFMN) har hatt fokus på at forskningen som gjennomføres skal være etterspurt av næringa selv. Derfor arrangerer innspillseminar og workshops der næringa selv presenterer utfordringer ovenfor forskere og påvirker utlysningen av ulike forskningsmidler. Dette har generert betydelige summer i forskningsmidler til problemstillinger som etterspørres av trøndersk landbruk.

"Best på grovfôr" var et prosjekt i regi Norsk Landbruksrådgiving med formål om å bedre grovfôr produksjonen både med tanke på økonomi og kvalitet. Det var tatt høyde for 70 deltagere, men endte opp med 150 deltagere. Prosjektet ble i etterkant videreført i andre deler av fylket. Prosjektet bidro til et kunnskapsløft og i neste omgang bedre økonomi for den enkelte gårdbruker.

Trøndersk Matfestival har stor betydning til det store arbeidet med å synliggjøre lokal mat og matspesialiteter. Festivalen har en kobling mellom mat og reiseliv. 70 - 80 av utstillerne samler seg i regionvis, og er landets beste salgsarena for lokale matspesialiteter. I 2017 omsatte utstillere med salg matspesialiteter for 12 MNOK på 3 dager!

2 formaliserte nettverk med SKOGPÅDRIVERE i N-Trøndelag. Disse er utviklet over tid og kan vise til gode resultater innenfor økt avvirking og verdiskaping.

Stiftelsen Norsk senter for økologisk landbruk: Forebyggende tiltak mot alveld

Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK) og Universitetet i Oslo ved Farmasøytisk Institutt og Institutt for biovitenskap har gjennomført eit arbeid for å skaffe meir kunnskap om årsaka til sjukdomen alveld hos lam på beite og undersøke moglegheita for å finne førebyggjande tiltak som kan hindre opptak av giftstoff som framkallar sjukdommen. Andre samarbeidspartnarar i prosjektet har vore NIVA, NIBIO og representantar for landbruksnæringa. Prosjekta har vore finansiert av Landbruksdirektoratet, Regionalt forskingsfond Midt-Norge, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Møre og Romsdal fylkeskommune.

Arbeidet har gitt viktig ny kunnskap og er en nødvendig start på et større og meir omfattande arbeid for å sjå om vi kan utvikle førebyggjande tiltak, som i praktisk husdyrhold gir resultat i form av mindre tap, betre dyrevelferd og betre økonomi.

Eit anna prosjekt er midlar gjeve til oppstart og utvikling av "Inn på tunet Møre og Romsdal". Dette har gjeve resultat i ein organisasjon som no tel 28 medlemar. Fleire av desse medlemane har fått fleire og nye avtalar, har auka si kompetanse som ipt bonde, komp på organisasjonsarbeid og ikkje minst meir inntening på garden etter at dei gjekk inn i organisasjonen.

Vi finn og grunn til å nemne samarbeidet med Matnavet på Mære om Mr-mat som er eit årleg arrangement i Møre og Romsdal der det blir gjeve inspirasjonsforedrag og spesialkurs til lokalmatprodusentar og serveringsstader i fylket. Dette har gjeve mykje kompetanseauke og inspirasjon dei siste 10 år. I år var det om lag 120 deltakarar på inspirasjonssamlinga. Meir interesse enn nokon gong. Samarbeidet mellom Matnavet, hoppid, IN og FM fungerer godt på dette området. Næringa har stor interesse av dette.

2015 Prosjektene IPT+ (FMLA) og Utvikling av IPT-gardar i Hordaland (Fagforum IPT Hordaland) har gitt økning fra 25-38 IPT-gardar i H på 3 år, og ei breiare fagleg mobilisering (Helse, Utdanning) hjå fylkesmannen og på kjøparsida i kommunane.

2014 Prosjektet Motivasjon og stimulering i fruktdyrkinga - "Dyrk Smart" (Svartveit Bedriftsrådgiving) førte til massiv nyplanting i Hardanger, med implementering av nye driftsmodellar.

"Ny giv i sauehaldet i Vest-Agder" - bedre løsnings, økt kompetanse, økt kvalitet, nye virksomheter/utbygging

IGW - nytt og bedre samarbeid langs hele verdikjeden, nye produkter, nye omsetningskanaler

80. Kan du gi et eller flere eksempler på prosjekter finansiert av UT-midler som har medført økning i etableringer av landbruksrelatert virksomhet og/eller flere søknader på Innovasjon Norges IBU-midler

1) Saueprosjektet (Sauekjøt ja d e gøtt) i perioden 2013 - 2015 (3-årig): Dette førte til mange nyetableringer for sauehold og oppgradering av driftsapparatet hos eksisterende sauebønder. Bruken av investeringsmidler hos Innovasjon Norge gikk i denne perioden og årene etterpå i betydelig grad til investeringer i sauehold i Telemark.

2) Fruksatsinga (Frukt i Fokus) i perioden 2014 - 2016 (3-årig): Denne satsinga førte til stor grad av nyplanting av frukthage, både i form av utvidelse hos etablerte fruktdyrkere og som nyetablering hos nye fruktdyrkere. Det ble gitt støtte til etablering av hage av Innovasjon Norge gjennom IBU-midler. Dette tok en betydelig del av investeringsmidlene i denne perioden. Frukt i Fokus gav også mange andre ringvirkninger og knoppkyting i form av andre utviklingsprosjekter og investeringer.

1

Storfeprosjektet - søknader til IN til bygging av nye fjøs

Prosjekt utmarksbasert kjøttproduksjon - søknader til IN til bygging av nye fjøs

Mobilisering av lokalmatprodusentar - søknader til IN på investering, bedriftsutvikling og vekst

Sau og arealbruk i Lærdal - søknader til IN til bygging av nye fjøs

Inn på tunet + : søknader til IN til etablering eller bedriftsutvikling

Naustdalslandbruket mot 2025: søknader til IN til etablering eller bedriftsutvikling

Sortsutprøving av morellar: søknad til IN på planting av morellar

Omsetting av økologisk lammekjøtt: søknad til IN på foredlingslokale

ko

Det er mange faktorer som er med og påvirker utviklinga i landbruket, samtidig som dette er ei langsiktig næring der det tar tid fra mobiliseringstiltak igangsettes til en ser konkrete resultater i form av investeringer i næringa.

Vi vil likevel trekke fram Storfekjøttproduksjonen, som en av flere faktorer, som har bidratt til økt satsing på ammekyr/storfekjøttproduksjon i fylket. Vi viser til tabellen nedenfor som viser økningen i antall mordyrplasser til ammekyr som har fått støtte fra IN siden 2013.

Her skulle det vært en tabell - sendt separat

I tabellen kan de konkrete tallene for utviklinga i Hedmark sammenlignes med utviklinga i landet for øvrig. Hedmark skiller seg – i denne sammenheng – positivt ut i forhold til utviklinga i resten av fylkene. Årsaken til dette er det nærliggende å tro har sammenheng med den brede satsinga vi har hatt på storfekjøttproduksjon og mulighetene for økt ammekjøttproduksjon. Regionrådet i Nord-Gudbrandsdal og Skåppå Kunnskapspark i Lillehammer gjennomfører prosjektet Gardsgründer i Gudbrandsdalen - et utviklingsprogram for gardsbruk som vil etablere ny næringsvirksomhet. Etter en start i Nord-Gudbrandsdal i 2016 er det nå utvidet til hele Gudbrandsdalen. Høgskolen i Innlandet er samarbeidspartner og de deltakende brukene får grundig veiledning.

Metodeutfordringer gjør det vanskelig å påvise slike sammenhenger.

Fruksatsinga startet opp i 2014, og har ført til totalt ca 25 investerings saker fra 2014 – 2017 hos IN.

Storfesatsinga (2013 – 2017) har ført til økning i antall investerings saker i ammekjøtt. Antallet saker har økt jevnt til 35 saker (kr 12 850 000 i IBU-tilskudd) i 2017. Andelen av IBU til ammekjøtt har økt fra 7,3% i 2015, 12% i 2016 til 26% i 2017, og dette i en periode med stabile IBU-rammer.

Støtte til prosjekt i NLR Østafjells for øket etablering av biofyringsanlegg i Buskerud. Har gitt etablering av svært mange anlegg, særlig flisfyringsanlegg, med støtte til selve etableringen fra Innovasjon Norge.

Støtte til prosjekt i regi av Oslofjorden Frukt og Bær, som har øket verdien på ulike kvaliteter av frukt og bær, og som har ført til øket produksjon av frukt og bær, der bla fornying av frukttrefelt, støttes av Innovasjon Norge.

- Innovasjon Norge mener det er viktig at det kjøres prosjekter på for eksempel Inn på TUNET og Grønt reiseliv. Dersom det ikke mobiliseres på lokalmat og grønt reiseliv, tar ikke landbruket del av den enorme veksten som er i reiselivet her nord. Hos Innovasjon Norge ser de tydelige effekter av prosjekter og tiltak som Fylkesmannen bidrar til gjennom økning i antall søknader til Innovasjon.
- Nydyrkingsprosjekt i Kvæfjord og Kvæfjord Matkultursenter. I Kvæfjord er det optimisme i landbruket. Det bygges fjøser, det nydyrkes og de satser på lokalmat. Politikerne i kommunen er engasjerte og har bidratt med viktig støtte. Samtidig har støtten fra Utviklingsmidlene hos fylkesmannen vært et viktig bidrag for denne satsingen. Det er ansatt prosjektledere både på nydyrking og lokalmat. Målet er å nydyrke ca 1000 daa og flere etablerer matbedrifter for å levere mat til restaurantene i gourmetbyen Harstad. Oslofjorden Frukt & Bær er et prosjektsamvirke for produsentene rundt Oslofjorden. Prosjektet startet med UT-midler fra Fylkesmannen i Østfold, Oslo/Akershus, Buskerud og Vestfold. Per nå er det et bedriftsnettverk støttet av IN med et halvt årsverk. Oslofjorden Frukt & Bær har også initiert flere prosjekter støttet av IN og Forskningsrådet.

Den Magiske fabrikken med tilhørende prosjekter har startet med UT-midler og resultert i større søknader til Innovasjon Norge, Enova, Fylkeskommunen, Forskningsrådet og Regionale forskningsråd. Vestfold Gartnerlag som fikk innvilget forstudiet finansiert av UT-midler har resultert selskapet Veksthusgruppen AS med tre veksthusprodusenter i Vestfold. De har i samarbeid med flere aktører opprettet selskapet Grønt Skifte AS som står for all forskning og utvikling i forbindelse med utviklingen av den Magiske Fabrikken og det Magiske Veksthuset.

Grønt reiseliv i Nordland

Var et 3-årig prosjekt som var eid av Fylkesmannen i Nordland og samfinansiert med Nordland fylkeskommune. Prosjektet var forankret hos næringa som gjennom verksteder, intervjuer og spørreundersøkelser kom fram til gode tiltak som de ønsket seg for å kunne satse på reiseliv. Målgruppen var både gårdbrukere som allerede var i gang med en reiselivssatsing på gården sin, men også i enda større grad gårdbrukere som vurderte å starte opp med noe innen grønt reiseliv.

Styringsgruppen bestod av aktører fra næringa og virkemiddelapparatet. Innovasjon Norge var med som veiledere på tiltakene og fikk dermed direkte dialog med sluttbrukerne.

Dette prosjektet hadde meget høy overrislingseffekt i forhold til etablering av landbruksrelatert virksomhet. Antall etableringer på gårdsbutikker steg i perioden 2013 til 2017 fra 23 stykker til 63 (økning på 173%). Antall etableringer på gårdsturisme steg fra 91 stykker til 145 (økning på 60%). Flere av prosjektets tiltak genererte opp nye større enkeltstående prosjekt. For eksempel ble tiltaket «Pilotturløype Lofoten» til et stort hovedprosjekt med bare næringsaktører. Disse vurderer nå et forretningsmessig nettverk i regi av Innovasjon Norge. Dette gjør også alle deltagerne i «Gårdsdriv-ordninga» som var ett annet mobiliseringstiltak med aktører fra Vesterålen. Til slutt fikk vi godt resultat av tiltaket på «Pakking, salg og distribusjon», der aktører fra næringa i Grane, Hattfjelldal og Vefsn ble etablert som nettverk i prosjektperioden.

Beiarelva som ressurs

«Primærnæringene i Beiarn, gjennom eierskap i Beiarelva, en ressurs for framtidig næringsutvikling og lokalsamfunnsbygging».

Prosjekteier for dette prosjektet har vært Beiarelva SA. Beiarelva SA er en overbygning for lag av organiserte fiskerettshavere langs Beiarelva med sideelver så langt anadrom laksefisk kan gå med eksisterende laksetrappert i funksjon. Formål: I felleskap å forvalte fiskeressursene som en del av næringsgrunnlaget i landbruket, utmarksnæring og turisme på en måte som skaper økte arbeids- og inntektsmuligheter. Mål: forskjellige aktører skal samarbeide om å tilby en komplett kvalitetsopplevelse. Det er viktig å bidra til et samlet tilbud av høy kvalitet, hvor samarbeid mellom tilbyderne er nødvendig for å gå inn i prosjektet. Et slikt samarbeid vil bidra til verdiskaping for de enkelte aktører så vel som for tilstøtende næringer og for lokalsamfunnet. Et slikt samarbeid vil også øke kompetansen hos den enkelte aktør, bidra til økt kompetanse i lokalsamfunnet og styrke langsiktig utvikling av næringslivet i kommunen.

Det de kom lengst med i løpet av prosjektperioden var å styrke organisasjonen i Beiarelva SA og ta noen viktige og framtidsrettede forvaltningsgrep som igjen kan danne grunnlag for et samarbeid med andre aktører og tilbydere. Beiarelva SA som organisasjon er styrket gjennom nye vedtekter som avklarer medlemskapet og gir styret større handlingsrom og beslutningsmyndighet. De nye vedtektene ble enstemmig vedtatt på årsmøtet. Nye fiskeregler gir økt sjanse for å utvikle en bærekraftig og levedyktig lakse- og ørretstamme i Beiarelva. Habitatkartlegginga viser at laksetrappert vil kunne øke det produktive arealet med over 70% og produksjonspotensialet vil kunne øke med 30 - 50%. Ungfiskundersøkelser og videre utsetting av stamfisk vil kunne gi et klart svar på om det vil være lønnsomt å restaurere fisketrappertene. Samarbeidet med SNVF og det at vi har fått ta del i deres kunnskap og erfaringer med forvaltningsarbeid har vært en stor drivkraft og kanskje også en viktig forutsetning for flere av de gjennomførte tiltakene. Når det gjelder næringsetablering er det en ny aktør som holder på å etablere seg i Beiarn med guidetjenester og tilrettelegging av opplevelser. Deltakelsen på temamøtene og de åpne møtene har vist et stort engasjement og forankring hos lokalbefolkningen. Beiare

"skitt la gå" var et prosjekt igangsatt av Rissa utvikling sammen med landbruksnæringa i kommunen. Bakgrunnen var dårlig lagerkapasitet på husdyrgjødsel i kommunen. Hovedformålet var å få til samarbeid for å bygge felles gjødsellager. Dette er kostnadsbesparende for bonden, gir bedre utnyttelse av gjødsel og dermed positivt for miljøet. Vi bidro med kun 25 000 i UT midler for at de kunne gjøre en kartleggingsjobb, formulering av avtaler mm. Prosjektet endte med bygging av 5 - 7 nye felles gjødsellager som delvis ble finansiert av Innovasjon Norge.

Fjellandbrukssatsingen i Meråker kommune, som ble finansiert med regionale UT-midler parallelt med den nasjonale Fjellandbrukssatsingen. Meråker er tradisjonelt en industrikommune, der landbruk har liten statur, og der yrkesutøverne mangler faglig og sosial arena. Deres satsing på grovfor og mobilisering til fjøsbygging resulterte i at Meråker toppet kommunestatistikken i Nord-Trøndelag på INs IBU midler i 2016. Og deltakelsen på alle fagdager som ble arrangert i prosjektet hadde svært god oppslutning

Nortura SA: Auka sau- og storfeproduksjon i fylket

Dei siste åra før prosjektet starta var det en negativ utvikling i lam- og storfekjøttproduksjonen i Møre og Romsdal, som i landet elles. Tal mjølkekyr hadde gått ned pga meir intensiv produksjon med høgare avdrått per ku. Auken i tal ammekyr hadde ikkje kompensert for reduksjonen, og dermed var talet på mordyr redusert. Dette førte til underskot av norskprodusert storfekjøtt.

Hovudmål for prosjektet var ein auke i lam- og storfekjøttproduksjonen i Møre og Romsdal på 5% i forhold til 2012 i løpet av ein 3-års periode. Vidare å legge til rette for ein auke på ytterlegare 5 % dei neste 2 åra.

Tendensen viser oppbygging til fleire mordyr og høgare slaktevekter. Sjølv om tonn produsert storfekjøtt har variert noko i perioden, er grunnlaget for større produksjon lagt. Sauetalet har også auka.

Tine-Midt BA - "Mjølka framtid på Nordmøre". Mjølkebønder i Aure, Halså, Surnadal og Rindal har fått tilbod om rådgivingsbesøk og behovsavklaring. Høg oppslutning. 60% av leverandørane gjennomførte strategiprosessar. Prosjektet har gjeve meir offensive haldningar og aktive val hos bøndene.

Mjølkeprosjektet i Hordaland (TINE) har vore ein koordinerande møteplass for næring og forvaltning, og avgjerande for stor/aukande søknadspågang for nybygg i mjølkeproduksjonen sidan finanskrisa.

"SNOP" - Strategisk nærings- og produksjonsutvikling (Norsk Landbruksrådgiving Hordaland) har vært landbrukets "etablererskole" i fylket og motivert 10-12 nye gårdsbedrifter fram til forretningsplan, beslutnings- og søkegrunnlag til IBU, gjennom flere år.

Ny giv i sauehaldet i Vest-Agder

Landbruksprosjektet i Kvinesdal

Økt grovfôrbasert storfekjøttproduksjon i Aust-Agder

Bioenergi prosjektet

81. Kommentarer: (her kan du kommentere om det er noe du mener er viktig, men ikke har fått formidlet gjennom spørsmålene over. Kommenter gjerne også om du er usikker på tolkningen av noen av spørsmålene)

Jeg var usikker på spørsmålene tidligere i denne undersøkelsen når det gjaldt inndeling i "nye prosjekter" , "etablering av næring" osv. Ofte vil jo prosjektene nettopp ha fokus på etablering av ny næring. Jeg har derfor valgt å føre flerårige prosjekter på "nye prosjekter" første prosjektår, mens år 2 og videre har jeg ført på "etablering av næring".

1

Godt samarbeid mellom fylkesmannen og Innovasjon Norge er viktig for at dei ulike verkemidla i fellesskap kan medverke til bedriftsetablering, fornying og vekst

I Hedmark har vi avsatt 450.000 kroner i året av UT-midlene til «mindre» økologiske prosjekter/tiltak. Tiltak innenfor denne delen av UT-midlene har stort sett blitt behandlet etter «gammelt regime» for økologiske prosjekter. Større prosjekter har blitt behandlet på ordinært vis i konkurranse med øvrige søknader.

De økologiske prosjektene er stort sett rapportert under Kurs og arrangementer. Vi bruker i liten grad av den øvrige potten til kurs og arrangementer.

Siden det ikke finnes skogbruk under ulike landbruksnæringer, har vi valgt å føre skogbruksprosjektene inn under Energiproduksjon/bioenergi (i stedet for under annet), mens potet inngår i Grønnsaksproduksjon.

Vi har felles søknadsportal med fylkeskommunen og samarbeider om prioritering og fordeling av saker. I praksis gir det færre saker på FM, men med større andel tilskudd pr sak. Tilsvarende for FK.

I spm 4 har vi korrigert for fylkesovergripende prosjekt f.eks NIBIO, og videreføringsprosjekt er bare tatt med én gang. I spørsmålet 8 – 10 burde det vært mulig å krysse av for trebruk/skogbruk/utmark, og rekruttering. «Annet»-posten har derfor blitt veldig stor.

Vi har også flere aktivitetsprosjekter innen skogbruket, ofte i etterkant av nye skogbruksplaner, som får opp aktiviteten og bruker den nye kunnskapen som ligger i nye skogbruksplaner.

Rekruttering og omdømmebygging – UT-midlene er også viktig for rekruttering og omdømme bygging for landbruket i Troms. Listen over mindre tiltak som er støttet opp igjennom årene er lang, her er noen eksempler:

- Nord-Norge til IGW
- Matstreif, både Troms alene og felles Nord-Norsk stand
- Bussturer for ungdomsskole for å besøke Landbruksskolen på Gibostad
- Fagforum for kompetanseheving i Troms (samling for landbruket i Troms med ulike tema)
- Bonde og småbrukerlaget har i mange år hatt årlige høstsamlinger for unge bønder
- Bondelaget har fått støtte til å få analysert Tromslandbruket fra Agri Analyse for å se på utviklingsmuligheter

På spørsmål 8 - 10 manglet det et alternativ for skog relaterte prosjekter.

Klassifiseringa av landbruksnæringane som det er lagt opp til i skjemaet gjorde at vi fekk mange treff på andre. Dette gjeld bygdemobiliseringsprosjekt, skulehagar, temadagar osv

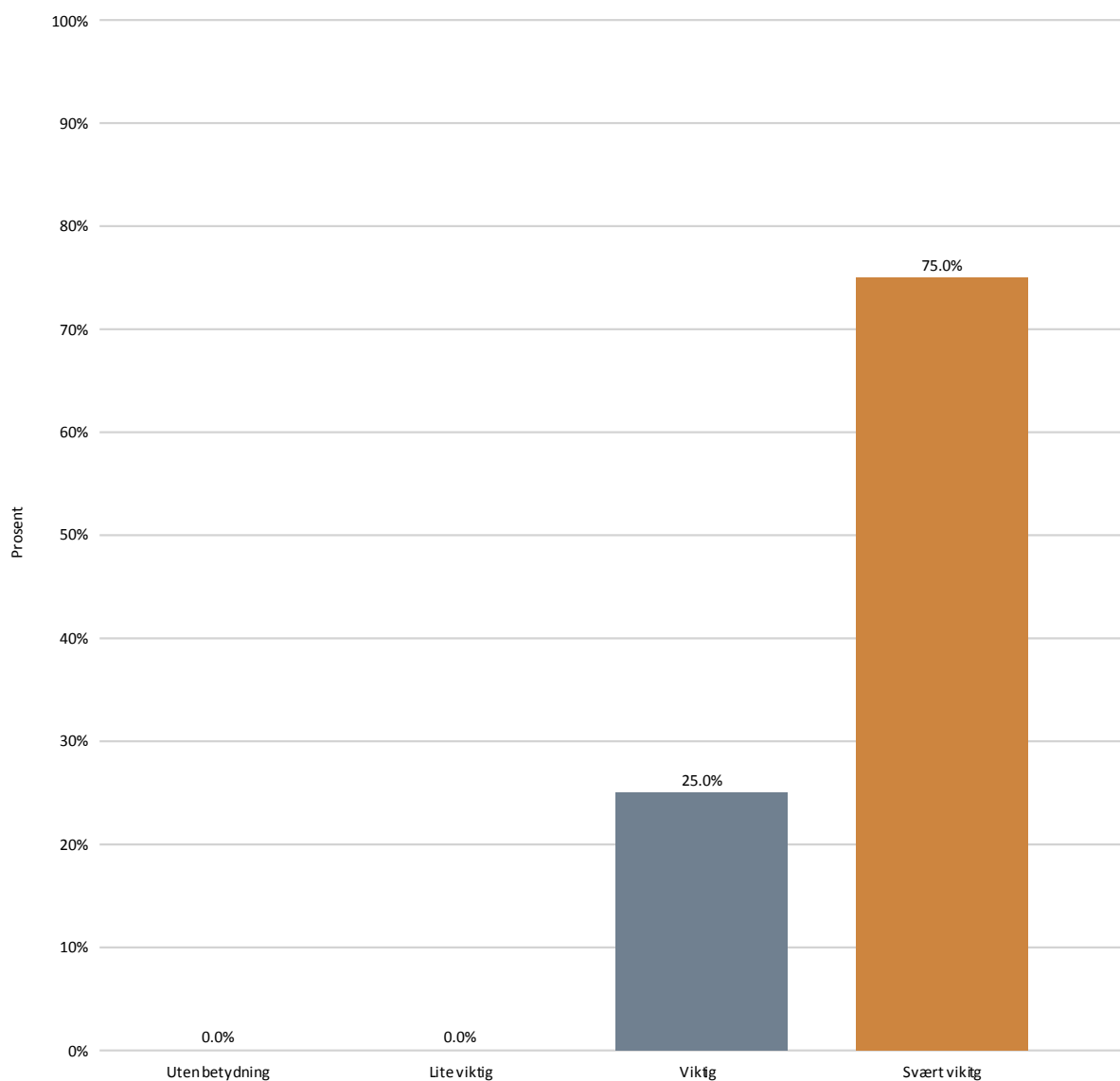
Totale rammer; det er verdt å merke seg at søknadstall og -sum har falt sterkt i 2017. Redusert UTM-ramme slår dermed inn for fullt i 2017, med nær en halvering av omsøkt total, til rundt 4 mill kroner, fra 7+ i årene før.

Annet-kategorien i foregående spørsmål omfatter i hovedsak søknader innenfor kompetanse, FoU og rekruttering/mobilisering innen tradisjonelt landbruk, samt rekruttering, samt noe markeds- og publikumsrettet arbeid innen nye næringer og urbant landbruk og marked.

Bergen sitt medlemskap i UNESCO Creative Cities of Gastronomy-nettverk har mobilisert by, skoleverk frivillighet og næringsliv rundt mat, akkurat slik FMLA tenkte da vi begynte å selge dette inn i 2010-2011. FMLA har brukt minimalt med penger på dette (i hovedsak til Bergen Matfestival og grønt engasjement i selskapet Matarena AS), men bidrar i en del styrer og grupper. Fokuset videre er å utvide bruken av konseptet utover i regionene, og i sammenslåingen med Sogn og Fjordane i 2018.

Ulike prosjekter har ulikt målbare resultater. Utredning og tilrettelegging betyr som regel at resultater kommer noen år fram i tid.

82. Hvor viktig vurderer du samarbeidet i det regionale partnerskapet til å være for den landbruksrelaterte næringsutviklingen i fylket?

Navn	Prosent
Uten betydning	0,0%
Lite viktig	0,0%
Viktig	25,0%
Svært viktig	75,0%
Vet ikke	0,0%
N	16

83. Beskriv kort to eksempler på direkte resultater av samarbeidet med andre aktører i det regionale partnerskapet:

Spesielt har vi et godt samarbeid med Innovasjon Norge. Både satsingen på sau og frukt viser tydelig at utviklingsprosjekter som er støttet med UT-midler, tas videre av Innovasjon Norge i form av prioritert investeringsstøtte. Dette forholdet har vi også på pågående storfesatsing, der FMLA jobber med mobilisering, mens Innovasjon Norge prioriterer investeringsstøtte. Samarbeidet og forankringen av satsingsområder i det regionale partnerskapet er svært viktig for en omforent og helhetlig satsing.

Programstyret for frukt og bær: dette er eit fora der partnerskapen saman med representant frå primærprodusent, varemottakar, rådgjeving og forskning møtest for å samordne innsatsen for næringsutvikling og vekst.

Mobilisering for planting av frukt: dette er eit prosjekt der fylkeskommunen finansierer mobiliseringa, Innovasjon Norge finansierer investeringar på enkeltbruk og fylkesmannen har fagansvaret. Det vert arbeidd tett saman med varemottakar, forskning og rådgjeving.

Inn på tunet +: Her har fylkesmannen hatt prosjektleiar som har arbeidd aktivt mot kommunane. Innovasjon Norge har hatt ansvar for å følge opp tilbydarar og gje tilskot til investering og bedriftsutvikling.

Landbruk i Verdiskapingsplanen: Dette er ein fylkeskommunal plan som er vedtatt av fylkestinget. Sekretariatet for utarbeiding og oppfølging er lagt til fylkesmannen. Arbeidet vert koordinert i Næringsforum der dei ulike partane møtest. Ved utarbeidelsen av RBU/RNP i 2013 valgte FM i Hedmark å gjennomføre en relativt omfattende prosess i det regionale partnerskapet og med involvering fra kommunene og næringa. Det tok litt tid og krevde litt ressurser i prosessen, men har i ettertid vist seg å være en god investering.

Har gitt:

- felles forståelse av de prioriteringer som ble gjort
- felles holdninger til satsinger og tiltak, basert på prioriteringene i RBU/RNP
- relativt «enkel» prioritering for IN – til tross for veldig begrensede tilskuddsmidler i forhold til søknadsmassen – og lite støy i forhold til avgjørelser i enkeltsaker
- næringa har stilt seg bak de avgjørelser IN har gjort i enkeltsaker

Satsingsområdene våre. Ved oppstart av de ulike satsingsområdene har partnerskapet i samarbeid med ulike sentrale aktører innen/i tilknytning til det aktuelle satsingsområdet blitt invitert til oppstartmøte og deltakelse i styringsgruppe for satsinga. Det har vært styringsgruppa som gjennom prosessen har bidratt til å definere innsatsområdene innen satsinga. I neste omgang er det de ulike aktørene som har søkt om medfinansiering av prosjekter som har blitt påpekt som viktige elementer innen utviklingsområdet. På denne måten jobbes det mot et felles mål og med flere parallelle prosjekter som utfyller hverandre og samlet sett gir synergieffekter.

Faglagene har vært aktive pådrivere for å få til prosjekter som er relatert til de store utfordringene ved kravet om innføring av løsdrift i mjølkeproduksjonen. Det har resultert i større samarbeidsprosjekter mellom TINE, Nortura, Q-meieriene og Landbruksrådgivingen som går på økonomisk veiledning, bygningsplanlegging m.m. Konkret kalles prosjektene "Kompetanseheving i landbruket" og "Fjøs for fremtiden", begge startet opp i 2016 og pågår.

Se omtalen av kornprogrammet og grønn forskning Oslofjorden

Biogass: både IN, FK og FM er sterkt involverte i utviklingen av biogass/biorest av husdyrgjødsel. Her har vi fått til gode partnerskap med leverandørindustrien, energisektoren, forskningsmiljøene og næringen.

Tredriver: et godt eksempel på kobling mellom forvaltningen, IN og trenæringen som har ført til økt interesse for bruk av tre i bygg i regionen, f.eks. det innovative næringsbygget til SR-Bank i Stavanger. Samarbeidet bidro også til utviklingen av nye løsninger for bruk av massivtre til landbruksbygg, som også får økt tildeling av IBU-tilskudd med bruk av tre.

Prosjektet "Økt matproduksjon" er utarbeidet av partnerskapet i landbruket i fylket, med Fylkesmannen i førersetet, og har gitt støtte til flere mindre og noen større prosjekter. Har vist seg å være svært aktivitetsfremmende.

Arbeidet med etablering av MatRiket i Lier er utarbeidet i partnerskapet, med fylkeskommunen i førersetet.

Handlingsplan for Inn på tunet er laget i samarbeid med hele partnerskapet (og flere andre aktuelle aktører). Evalueringa av handlingsplanen etter ett år viste høy grad at gjennomføring,

Matstrategigruppa (Fylkesmannen, innovasjon Norge, Fylkeskommunen, sjømatrådet, matnavet) har vært viktig for felles matsatsing .

Faste møter i partnerskapet bidrar til at alle som jobber for utvikling av landbruket får en felles forståelse av utfordringene, og kan dra i samme retning.

Det var et initiativ i grøntnæringen om å få en mer overordnet kunnskap rundt det internasjonale markedet av frukt, bær og grønnsaker. Oslofjorden Frukt & Bær søkte om et forstudie og formålet med prosjektet var å få en økt kunnskap om det internasjonale markedet for å sikre gode investeringer og økt produksjon av norsk frukt, bær og grønnsaker. Det var bre enighet i næringe om at dette var kunnskap som manglet, og det endte i et prosjekt med målet om en rapport på dette temaet. Prosjektet var finansiert av fylkesmennene i Østfold, Buskerud, Oslo/Akershus, Vestfold, Hordaland, Fylkeskommunen i Vestfold og Buskerud, Norges Bondelag, Norsk Gartnerforbund, Gartnerhallen og det norske bær dyrkarlag.

Arbeidet med den Magiske Fabrikken og biogassproduksjonen startet med et tett samarbeid ned Vestfold Bondelag og NLR Viken.

Oppstart av prosjektet "kjøtt i Nordland".

Fylkeskommunen og Fylkesmannen har et nært og tett samarbeid. Det er både i og utenfor partnerskapet.

Aktuelle satsingsområder for Fylkesmannens arbeid med landbruksbasert næringsutvikling diskuteres med partnerskapet.

Partnerskap Landbruk Nordland har vært referansegruppe for fylkeskommunens arbeide med regional plan for landbruk. Arbeidet med planen ble startet opp i 2016 og planen skal sendes på høring i løpet av våren.

Fylkesmannen og Innovasjon Norge Nordland samarbeider både i partnerskapet og også ellers. Vi har halvårlige møter og Innovasjon Norge deltar på aktuelle tiltak for næringsutøvere som arrangeres av Fylkesmannen.

Alle større satsinger/prosjekter vi gjennomfører i Trøndelag involverer partnerskapet. Både i forhold til forankring, men også i forhold til finansiering.

Sammen med Innovasjon Norge hadde vi et prosjekt vi kalte "Økonomiforum". Vi så et behov for å styrke fagmiljøet innen økonomirådgiving rettet mot landbruket. Banker, regnskapskontor, landbruksrådgivinga, Tine, Nortura og kommuner har vært involvert i arbeidet. Man så spesielt på behovet for grundige prosesser i forbindelse med utbygging på gårdsbruk. Bakgrunnen var at mange gårdbrukere tok betydelig risiko i forbindelse med utbygging og vi var usikre på om de tok de riktige valgene basert på driftsplaner de hadde begrenset eierforhold til. I forbindelse med prosjektet ble det utarbeidet et "Planleggingsverktøy". Innovasjon Norge rapporterer om en betydelig kvalitetsforbedring av søknadene til IN i etterkant av dette prosjektet. Dermed føler vi oss tryggere på at den enkelte gårdbruker tar riktige valg.

På de store prosjektene som er igangsatt er det ofte samfinansiering med FK, og i noen grad IN. Landbruksnæringa sørger for forankring og er en pådriver for at resultatene av prosjektstøtten er til nytte for utvikling av landbruket i fylket.

Samarbeid om mobilisering til utvikling av landbruket er sentralt.

Har alt skildra samarbeidet om MR-mat.

Vi har i tillegg faste samråds- og rapporteringsmøter der vi orienterer kvarandre om avslutta prosjekt og om framtidige utfordringar og oppgåver. I tillegg blir desse møte brukt til idéverkstad når dette er aktuelt.

Arbeidet med å lage Landbruksmelding for Møre og Romsdal var eit felles arbeid med åpen og brei prosess som til slutt vart eit politisk vedteke dokument i fylkestinget.

I Hordaland har spesielt FMLA og fylkeskommunen (Næring) og IN arbeidet tett i mange år, og har kommunikasjon på alle nivå i nesten alle saker.

Bergen UNESCO Matby er nevnt på forrige side, og ble det endelige verktøyet for å "nå fram" i byen, etter å ha "sloss" både om arealer og urban oppmerksomhet i alle år. Organisasjonene har lenge sett nødvendigheten av å ta "kampen" i Bergen, og er nå også veldig "på" den urbane utviklingen, gjennom sitt medeierskap (Hordaland Bondelag) i Matarena AS, som driver mye av aktivitetene mot publikum og marked (MATfestival, Møteplass Mat med mer).

Vi deltar fremdeles i fylkeskommunens lokalsamfunnsatsing LivOGLyst. Selv om vi ikke kan medfinansiere den lenger etter at "bygdeutvikling" falt ut av UTM, så er det en vesentlig arena for å møte lokale, "sivile" utviklingsmiljøer rundt i hele fylket.

- Samfinansiering av flere prosjekt og felles møteplasser for næringsutvikling og kommuner (bl.a Interreg-prosjekt entreprenørskap/kvinner, regional matsatsning + Framtidsbygda/Trebiennalen)
- Samarbeid om næringsprogram og strategisk arbeid, viktig forankring i fylkestingene

Sammen har vi større kontaktflate og kompetanse, og treffer bredere, noe som bidrar til at landbruket blir en naturlig del av det regionale utviklingsarbeidet

84. Beskriv kort de viktigste effektene av Fylkesmannens arbeid med næringsutvikling i fylket:

Viktige effekter som vi har oppnådd gjennom bruk av UT-midlene er:

- 1) Utvikler mer kunnskap om viktige dyrkingsmetoder som på sikt sikrer større avling, jammere avlingsnivå og bedre kvalitet. Dette gir på sikt bedre økonomi.
- 2) Mobiliserer til bruksutbygging og nyrekruttering av produsenter innen produksjoner det er markedsmuligheter for. Dette gir større næringsinntekt fra jordbruket og mer aktiv og bedre bruk av arealene.
- 3) Legger til rette for nettverk og samarbeid som utvikler nye muligheter innen produktutvikling, opplevelser og omsetning.
- 4) Fokuserer på klimamålet gjennom satsinger som gir bruk av bioenergi og økt bruk av tre i bygg.

Vårt arbeid er viktig for næringsutvikling på landbruksområdet. Dette gjeld både for dei tradisjonelle landbruksproduksjonane, og for etablering av bygdenæringar. UTM-midlane, fagkompetanse, nettverk og arbeidsinnsats er viktig for å få resultat. Godt samarbeid mellom forvaltning, rådgjeving og varemottakar har vore viktig.

Konkret vil vi vise til:

Oppbygging av bringebærproduksjon og omstilling til konsumproduksjon

Etablering av morellproduksjon, og tilpassa driftsmåtar

Overgang frå bås til lausdrift i mjølkeproduksjonen

Fornyng av driftsapparatet i sauehaldet

FoU-arbeid innan frukt, bær og grovfôrproduksjon

Satsinga på lokal mat der vi no har over 100 bedrifter

Inn på tunet som næring

Satsinger innen landbruk og tilstøtende næringer blir samordnet og det oppnås gode effekter.

Landbruksnæringen blir i større grad involvert i planer og satsinger.

Vår forvaltning av UT-midlene bidrar til at mange gode initiativ for vekst og utvikling blir gjennomført

Ulike aktører og nettverk blir koblet sammen og dette bidrar til vekst og utvikling

Fylkesmannens arbeid med næringsutvikling har vært viktig i forhold til:

- Samarbeidet og felles forståelse for prioriteringene innen det regionale partnerskapet
- Utviklingen av IPT -tilbudet i fylket
- Lokal mat og reiseliv - avgjørende for der vi er i dag og for et møysommelig arbeid med nettverksbygging
- Fjellandbruket – utviklinga i landbruket i Nord-Østerdalen og for koordinering av innsatsen til beste for næringa i regionen.

• Satsing på:

o Storfekjøtt

o Grønsaker, frukt og bær

o Økt kornproduksjon

• Utvikling av skogbruket:

o Rekruttering

o Skogskjødsel

o Skogsbilveger

Vi har en viktig mobiliserings- og finansieringsrolle. Vi har kompetanse på å peke ut områder som har utfordringer og kan signalisere til ulike miljøer at det bør settes i gang utredningsprosjekter. Dette skjer i arbeidet med utforming av strategier i og med RBU-programmene bl.a.

Fylkesmannen i Oppland har en desentralisert modell for næringsutviklingsarbeidet med regionstillinger i Gudbrandsdalen, Valdres, Hadeland og Gjøvikregionen. Dette gjør at vi er tett på de ulike regionale utfordringene og deltar inn i lokale prosjekter med vår kompetanse. Eksempelvis har vi arbeidet mye med å utvikle og ivareta seterdrift og seter(støls)turisme i Valdres som er landets viktigste stølsområde

Sammen med partnerskapet er Fylkesmannen eier og ledende premissleverandør til regionalt bygdeutviklingsprogram med regionalt næringsprogram og andre underprogrammer. Fylkesmannens rolle som næringsutviklingsaktør over lengre tid har bidratt til oppbygning av betydelig kompetanse og nettverk. Sammen med forvaltningen av UT-midlene gir dette Fylkesmannen tyngde og gjennomslagskraft i arbeidet med landbruksbasert næringsutvikling.

Næringen melder om at Ut Midlene er svært viktige og er med å stimulere til utvikling i fylket. Fylkesmannen i Finnmark har følgende fokusområder:

- a) Nye krefter inn i landbruket
- b) Kunnskap gir lønnsomhet og trivsel
- c) Landbruket har et godt omdømme
- d) Mer melk fra Finnmark
- e) Gode beiter og grovfor gir arktisk kvalitetskjøtt
- f) Et solid landbruk krever moderne driftsbygninger
- g) Ta vare på jorda, drive jorda
- h) Lam produsert på Finnmarks rike utmarksressurser
- i) Finnmark . best i verden på arktisk landbruk
- j) Inn på tunet gir arbeidsplasser i bygdene og meningsfylte tilbud til mange brukergrupper
- k) Gode opplevelser i det arktiske landbruket
- l) Hogst og fordeling i Finnmarksskogen.

- Vi er en katalysator for utvikling i næringa, og vi jobber mot hele bredden av landbruket.

- Vi er tett på næringa og har store nettverk som vi ofte er i kontakt med; alle typer faglag, NLR, NIBIO, NMBU, UIS, HLB, NHO, LO, Veterinærinstituttet, Mattilsynet, Skogkurs, Vestskog.....

- Pga aktiv dialog med nettverkene klarer vi å fange utfordringene ganske kjapt, og å skape gode, effektive samarbeidsløsninger.

- Nytteeffekt av næringsutviklingsarbeidets kobling mot de andre fagpersonene hos FM, vi er oppdatert på utfordringene innen miljø, dyrehelse o.a. og kan sette i gang tiltak «der skoen trykker».

- Vi har også en rolle som kompetansesenter der vi rådgir folk med gode ideer, - hvordan de kan få hjelp av oss til å sette ideene ut i livet.

- Vi er tett på næringslivet, har lav terskel, og er derfor en støttespiller fra ide til gjennomføring.

- Vi arbeider bevisst for kobling mellom næringsutvikling og aktuelle virkemidler i landbruket, eksempel RMP og SMIL.

- Har tatt initiativ til og ansvar for utarbeidelse av Regionalplan landbruk, en viktig sektorplan også for næringsutvikling. Næringen melder tilbake at de er svært fornøyd med Fylkesmannens næringsarbeid.

Fylkesmannens arbeid er viktig for å følge opp nasjonal landbrukspolitikk, og for å bidra til satsinger i tråd med markedet. Vi har blant annet fokus på øket kvalitet og satsing på grovforproduksjon og bruk av utmarksbeiteressursene i fylkets grasområder. Så har vi stort fokus på prosjekter som kan få opp produksjonen og kvaliteten på frukt, bær og grønnsaksproduksjonen sør i fylket der det er naturgitte gode forhold for dette.

Vi har også bidratt i flere prosjekter for å bedre skogbrukets markedsmuligheter, og for å få opp aktiviteten i områder det ligger godt til rette for dette.

Mobilisering:

Antall søknader til Innovasjon Norge øker i takt med mobiliseringsinnsats fra Fylkesmannen.

Utvikling av kunnskap:

Et godt eksempel er Fylkesmannens langsiktige satsing på Potet/grønnsaker i samarbeid med produsentorganisasjonen og Troms Potet. Viser til følgende tilbakemelding:

UT-midlene (og før dette BU-midler) har de siste årene vært en av de viktigste finansieringskilder for vår virksomhet innen FoU i arktisk potet- og grønnsaksdyrking. Vi har og har hatt større og mindre prosjekter, noen med enkle forsøks spørsmål, noen med mer kompliserte spørsmål og noen for praktisk utprøving av sorter, gjødsling, dyrkingsteknikk mv. Det er vanskelig å anslå hvor mye hvert prosjekt nøyaktig har bidratt til å heve kvalitet og kvantitet i nordnorsk grønt- og potetproduksjon, og om de enkeltvis har bidratt til økt sysselsetting.

Det er summen av erfaring og kunnskap samt kontinuiteten av forsøksarbeid som er det viktige! Prosjektene er i sum avgjørende for å holde tritt med utvikling av sorter og driftsmidler, for å tilpasse andres erfaring til arktiske strøk og for å gjøre nye erfaringer regionalt, i våre breddegrader. Prosjektene i sum bidrar også vesentlig til å vedlikeholde og øke kunnskap hos produsenter, rådgivere og omsetningsledd.

UT-midlene har på denne måten sørget for stabilitet og kontinuitet i forsøksarbeidet, som de siste årene konkret har vært opp i over 25 forsøk årlig, fordelt på mellom 6-8 daa, hos ulike produsenter. Mange markdager, fagdager og samlinger er knyttet til UT-finansierte prosjekter som således også bidrar sterkt til nettverksbygging. Dette gir oss tilgang på kunnskap fra andre miljøer, har satt potet- og grøntmiljøet på kartet også lenger sør, og sørget for stadig utvikling blant annet hos bedriftene Tromspotet og Art Nor.

Nettverk – Det nettverket vi opparbeider oss gjennom partnerskapet og ulike arenaer som f.eks konferanser og studieturer, øker vår kompetanse om næringa og hva som rører seg. Samtidig bidrar vi til kompetanseøkning hos de andre som deltar enten det er spesifikke tema som mat/reiseliv, Inn på tunet, eller konferanser med breiere tema.

Nettverk som skapes mellom de som er målgruppene for fylkesmannens mobiliseringsarbeid f.eks gjennom studieturer eller fagspesifikke kurs skaper grobunn for nye ideer og nye prosjekter som utvikler næringa videre.

Ved å drive mobilisering og koble ulike fagmiljøer sammen har resultert i gode prosjekter og bedriftsnettverk som gir resultater til økt inntjening hos bonden/produsenten. UT-midlene har bidratt til at disse prosjektene har kommet i gang. Fylkesmannen arbeider aktivt med mobilisering av nye næringsutøvere innenfor bygdenæringene. Det kan være tilbud om videreutvikling av bedriften for de som er i gang, og det kan være et tilbud til de som lurer på om de skal starte opp. Når det gjelder bygdenæringene så har vi en arbeidsdeling med Innovasjon Norge. Bedriftene/Gründerne er våre i fasen der de vurderer om de skal starte opp med noe. Når de har fattet beslutningen og skal etablere en bedrift eller skal i gang med etablererkurs så "overtas de av Innovasjon Norge". For å gi et konkret eksempel så etablerte vi en ordning som vi kalte "Gårdsdriv" det var en samling gode bedrifter i en region i fylket, vi laget sammen med dem et opplegg over flere dager og dette ble ett tilbud som ble sendt ut til potensielle etablerere i fylket slik at de kunne melde seg på, delta, få inspirasjon, snakke med andre etablerere, få hjelp, tips osv. Et annet eksempel er at vi har utviklet et eget kursopplegg for de som ønsker å starte opp med gårdsutsalg/gårdsbutikk eller de som ønsker å videreutvikle sine gårdsbutikker. Dette har vi gjennomført to ganger med meget gode tilbakemeldinger. Som en oppfølging av dette har vi gjennomført et kurs med evaluering av etablere butikker og fokus på salg mm.

Fylkesmannen arbeider også opp mot det tradisjonelle landbruket, både i forhold til eierskifte/rekruttering og for eksempel i forhold til nettverk og samarbeid i næringa.

Vi arbeider også med FoU, der vi sammen med næringa arbeider med å få fram relevante utfordringer for landbruket i fylket som kan løses gjennom forskningsaktivitet.

Mange av prosjektene det er bevilget midler til, er samarbeidsprosjekter mellom ulike lokale og regionale aktører. Dette bidrar til at den kompetanseoppbygging som skjer gjennom de ulike prosjekter utgjør en varig styrking av lokal og regional kompetanse.

Gjennom strategisk arbeid over mange år har vi i samarbeid med andre klart å utvikle lokalmatnæringa i Trøndelag og knytte den til landbruksbasert reiseliv.

Inn på tunet er en annen konkret satsing hvor Fylkesmannen har bidratt mye til resultatet en ser i dag.

Generelt kan en si at Fylkesmannen sin landbruksavdeling besitter den fremste landbrukskompetansen i fylket. Når vi lykkes med å koble denne kompetansen med andre aktører kan vi bidra betydelig til utviklingen av landbruket. Gjennom forvaltningen av UT-midlene blir vi også aktuell for samarbeidspartnere.

Fylkesmannen bidrar til kompetanseoppbygging og kompetansedeling for landbruksnæringa i Trøndelag. Fylkesmannen sørger for støtte og initiativ overfor kommunene i deres arbeid med forvaltning og utvikling av landbruket.

Fylkesmannen sørger for arenaer for erfaringsutveksling for kommunene. Fylkesmannen sørger for at det blir satt fokus på landbruk og næringsutvikling i det regionale partnerskapet.

FM er ein tydeleg felles arena for landbruksnæringa i fylket.

Dette gjev høve for auka mobilisering, utviklinga av tradisjonelle næringar og utvikling av nye. FM som organisasjon har stor tillit som uhilda part i det miljøet ein deltek i. FM blir brukt som ein tydeleg medspelar, trygg og kompetent part i næringsutviklingsarbeidet mellom organisasjonane, den einskilde bonde og kommunane.

Bred kontaktflate og god kompetanse/kunnskap om næringen(e)

Katalysator for å kople FM's fagområder mot regionalt og lokalt etablerings- og utviklingsarbeid

85. Hvor viktig er det for Fylkesmannen å forvalte UT-midlene for FM's arbeid med mobilisering til næringsutvikling?

Dersom Fylkesmannen i framtida skal drive med utviklingsarbeid knyttet til landbruket, er det svært viktig for oss å ha UT-midlene. Jeg kan ikke se for meg at vi framover skal kunne ha en rolle i landbruksbasert utviklingsarbeid dersom vi ikke har hånd om disse midlene. Midlene gjør oss attraktive og viktige å samarbeide med. Fylkesmannen har gjennom en praktisk og smidig behandling av søknader om UT-midler opparbeidet seg et godt rykte og renommè i næringa som en verdifull samarbeidspart. Framlegging av rapport fra ekspertutvalget vil gi signaler om hvilken rolle Fylkesmannen skal ha i utviklingsarbeid i tida som kommer. Dersom alt utviklingsarbeid skal over til fylkeskommunen, bør også UT-midlene over dit.

UT-midlane er eit svært viktig verktøy. Det gjer fylkesmannen interessant som samarbeidspart, og gjev oss høve til å følge opp behov gjennom konkret handling. UT-midlane gjer at fagmiljøa prioriterer sin innsats i tråd med dei måla som er sett gjennom RBU og den fylkeskommunale planen for landbruk.

Det er veldig viktig fordi FM bidrar til at mange gode prosjekter som ellers ikke ville bli satt i gang blir gjennomført. Støtte fra FM er ofte også positivt for å få økonomisk støtte fra andre aktører.

Det er også svært viktig (om ikke avgjørende) for FM's rolle som regional aktør innenfor fagområdet næring/landbruk. Uten noen økonomiske midler vil ikke FM lenger være en like attraktiv samarbeidspartner.

Viktig å ikke splitte opp ansvarsområder innen næringsutvikling mer og «sektorisere» arbeidet/ansvarsområdene. Hvis en gjør det må mange følge opp og holde seg orientert om alle prosesser og strategier, selv om rollen/ansvaret er begrenset. (Lite effektiv ressursbruk).

For å lykkes med mobilisering må en være etterspurt, både fordi en har «noe å fare med» (er en faglig kompetent aktør) og fordi en har «kontroll» over den videre prosessen - har en strategi og har noe å tilby (har ei verktøykasse inkl. muligheter for finansiering av videre prosess eller bare smøring av prosessen)

Helt avgjørende å ha disse midlene. Ved overføring av midlene til fylkeskommunen i fra 2020 blir det viktig å ha godt samarbeid i partnerskapet og gode strategier for bruken av disse i RBU-sammenheng

Fylkesmannens mulighet for å være pådriver og få gjennomslag for mobilisering til næringsutvikling er nært knyttet til rollen som forvalter av UT-midlene. Uten tilskuddsmidler blir Fylkesmannen marginalisert som aktør innen næringsutvikling.

Dette er svært viktig. Forvaltningen av UT midlene setter rådgiverne hos Fylkesmannen i kontakt med næringen. Disse kontaktene/relasjonene er bygget opp gjennom mange år. Det er lavterskel å ta kontakt med rådgiverne hos landbruksavdelingen. Å forvalte UT midlene setter også fylkesmannen i en meget god situasjon når det kommer til å holde en god oversikt over hva som skjer innen næringen i Finnmark. Denne oversikten gjør mobiliseringsarbeidet enklere.

Fylkesmannen i Finnmark har meget god kunnskap og kjennskap til landbruket i Finnmark. Denne kunnskapen er veldig viktig i forvaltningen av UT midlene. Arktiske forhold/utfordringer/muligheter krever arktisk kunnskap og kjennskap. Denne kunnskapen sitter Fylkesmannen i Finnmark inne med.

Det er ganske så viktig. UTM er midler som skal brukes i starten på prosesser. Ofte ser vi at det er lite som skal til for å få gode prosesser i gang, og det er godt å ha slike «smøremidler» i ryggsekken når vi er ute i direkte kontakt med næringa, industrien eller andre som er tilknyttet landbruket. Lav terskel – rask respons. Samtidig er det viktig å framheve at alle virkemidlene i landbruket, i Rogaland over 1 mrd, er et viktig grunnlag også sett ut fra et næringsutviklingsperspektiv.

Fylkesmannens UT-midler anses som svært viktige i vårt mobiliseringsarbeid med næringsutvikling. Dette fordi vi da også kan bruke UT-midler til å støtte arbeid og prosjekter som vi mener er viktig å få realisert for landbruket i fylket. Vi bidrar selvsagt også med vår kompetanse, men med få medarbeidere kan vi ikke prioritere deltakelse i alle prosjekter og arbeidsgrupper som vi blir forespurt om.

Fylkesmannens forvaltning av UT-midlene oppleves også som ubyråkratisk, med korte linjer mellom søkere, kommuner og FM.

Det at vi har UT-midlene gjør det attraktivt for søkerne å snakke med oss. Det at vi også kan ta egne initiativ, gjør at landbruksnæringa ser på oss som en aktiv medspiller i utvikling av næringa. Ved å miste ut- midlene er vi bekymret for at vi utenfra vil bli sett på som kun en kontroll og forvaltningsorganisasjon. I Troms har vi organisert oss slik at flere jobber både med UT-midler, mobilisering, og forvaltning av velferdsordninger, erstatningsordninger osv. Dette gir oss en god oversikt og brei kompetanse om ulike sider av næringa som er veldig nyttig både i mobiliseringsarbeidet og i forvaltning av UT-midlene. Det at UT-midlene ligger hos Fylkesmannen bidrar også til å sikre at de forvaltes ihht nasjonal landbrukspolitik, samtidig som vi kjenner lokale forhold godt, og kan bruke kreftene der skoen trykker.

Det er "kort vei" (god kommunikasjon) fra mobiliseringsarbeid til at gode utviklingsprosjekter har kommet i gang. Det er viktig for arbeidet vårt med mobilisering og arbeid med næringsutvikling at vi har virkemidler som kan bidra til at prosjekter kan bli finansiert i en oppstartfase.

Hvis Fylkesmannen fortsatt skal arbeide med næringsutvikling er det svært viktig at vi også får forvalte UT-midlene.

Forvaltningen av disse midlene gjør oss interessant for omgivelsene. Det gir oss i mange tilfeller en inngang til samhandling og utvikling sammen med andre aktører. Det av Fylkesmannen driver næringsutvikling gjør det enkelt å benytte all den andre kompetansen vi har på landbruk.

Svært viktig. UTL-midlene gir en naturlig inngang til et bredt partnerskap, f.eks utdanningsinstitusjonene, bransjeorganisasjonene, ungdomssatsing og entreprenørskap m.m.

Forvaltning av UTL-midlene skjer i samspill med et sterkt fagmiljø på landbruksavdelingen, der all kompetansen kommer utviklingsarbeidet i næringene til gode.

FM sin råderett over midlane er naudsynt i mobiliseringsarbeidet. Det er UT-midlane som er vår inngang i samarbeidet med organisasjonane og partnerskapen. FM sine løyvingar med relativt små midlar kan ofte vere det som utløyser mykje større beløp hjå andre finansieringskjelder for å få store og viktige prosjekt finansiert og gjennomført.

Det er avgjerande for FM som aktør i mobiliseringsarbeidet at ein har midlar ein kan delta med. Dette gjeld både tradisjonelle og nye næringar. Avtanden mellom nasjonal politikk og lokal gjennomføring er kort og direkte med UT-midlane. Det er UT-midlane som er gulrota som gjer FM som ein interessant samarbeidsaktør for næringa og kommunane. Uten UTM så kan vi bare snakke. UTM gir oss oppmerksomhet og påvirkning. Utvikling i (tradisjonelt, men også nytt) landbruk blir vanskelig og antakeligvis svært fragmentert uten kobling mellom næringsutvikling og forvaltning.

Helt sentralt!

Uten midler er det umulig/ikke aktuelt å drive mobiliseringsarbeid, både fordi vi ikke er "interessante" for partnerskapet uten penger, og fordi det er mange andre private aktører i "mobiliseringsbransjen". Selv om vi ikke forvalter særlig mye penger, har de en viktig smøringseffekt, og bidrar til å utløse midler fra andre kilder - og vi inviterer/blir invitert med inn i prosjektsamarbeid.

Kompetansen og kontaktflaten må følge med pengene!

86. Initierer Fylkesmannen prosjekter selv? Og i så fall på hvilken måte?

Noen prosjekter initierer vi selv, men det er på bakgrunn av tydelige signaler og behov i næringa. De fleste prosjektene kommer fra næringa selv, men der vi ofte har vært med i en utviklingsfase.

Ja. Særleg innan lokal mat, inn på tunet og økologisk landbruk.

RBU og den fylkeskommunale planen for landbruk har sett mål og strategiar som vi styrer etter. Innafor tradisjonelt landbruk er det mange aktørar som jobbar med utvikling. Desse søker om midlar og gjer ein god jobb. På andre område er det få aktørar, og her må fylkesmannen i større grad ta initiativ og utfordre fagmiljø til å ta tak i konkrete problemstillingar. Ja. Det har blitt tatt initiativ i forhold til aktuelle satsinger, hvor FM har startet opp og næringen har drevet prosjektet vidare og i havn. FM tar også initiativ til f.eks konferanser og kurs, disse (del)finansieres ofte av UTM.

Ja, på 2 måter

Satsinger: Som beskrevet over, bringer sammen aktuelle aktører innenfor en produksjonsgren, eller et innsatsområde. Bli enig om en felles satsingsretning. Aktørene etablerer aktuelle prosjekter innenfor satsinga.

FM: Fylkesmannen etablerer selv noen prosjekter av typen – utredningsprosjekter – med formål å gi en bedre kunnskapsbase/økt forståelse for utviklingen i næringa. Eller for å legge til rette for ønskede prosesser/utviklingsretninger. Tidligere initierte vi prosjekter med egne prosjektledere innen Inn på tunet og bioenergi bl.a. og benyttet delvis UT-midlene til å finansiere dette. Dette har vi ikke gjort de senere åra. Se forøvrig kommentarene over (viktigste effekter av FM's arbeid med næringsutvikling) der jeg påpeker regionstillingenes rolle i regionale prosjekter..

Ja. Dersom det er mulig oppmuntres næringsaktører (eks. bondelag, NLR, TINE, TYR, Debio m.fl) til å kjøre prosjekter. Det er også eksempler på at Fylkesmannen er prosjekteier og/eller leverer kompetanse/arbeidsinnsats.

Ja, det gjør vi i stor grad. Vi deltar i ulike partnerskap og får der mulighet til å påvirke prosesser som vi mener bør settes i gang.

Vi driver også en del analysearbeid basert på en stor mengde data der vi avdekker utviklingstrekk som utfordrer produksjonen. Vår rolle er å drive med informasjon og få noen til å ta ansvar for prosesser, og det å være relevante for næringa.

Ja Fylkesmannen har initiert noen prosjekter selv, bla satsingen på "Økt matproduksjon" sammen med landbrukets partnerskap i fylket. Vi har også initiert prosjekter på øket trebruk, og øket bruk av bioenergi, sammen med andre fylker, og med skogeierforeningen.

Ja, på ulike måter. Arrangere konferanser og kurs med ulike tema - gjerne i samarbeid med andre i partnerskapet. Arrangerer studieturer for å bidra til mobilisering og kunnskapsheving. Større mobiliseringsprosjekter som f.eks grønt reiseliv. Mange mindre tiltak for å følge opp handlingsplanen for Inn på tunet.

Det er viktig å ha denne muligheten til å gjøre større satsinger som partnerskapet er enige om

Ja i mange tilfeller.

Med utgangspunkt i nasjonal landbrukspolitikk og den regionale RNP kan vi sette fokus og mobilisere fagmiljøer og produsentsammenslutninger til å ta tak i muligheter som bidrar til økt lønnsomhet for landbruket.

Fylkesmannen initierer prosjekter på ulike måter. Vi har gjennom kontakt med faglagene fokus på områder vi mener det er viktig at faglagene gjør en ekstra innsats. Eksempler på dette er "økt produksjon av kjøtt i Nordland" der det ble gjennomført et forprosjekt og det nå er i gang et hovedprosjekt som heter "kjøtt i Nordland". Videre har vi utfordret faglagene til å ta tak i den negative utviklingen i nordfylket (den nordlige delen av Nordland) der det har vært en større nedgang i antallet bruk i aktiv drift, flere melkekvoter selges til andre deler av fylket, produksjonen av svinekjøtt har gått ned, potetproduksjonen har gått ned. Det har vært et forprosjekt med planleggingsmøter i alle kommunene i Lofoten, Ofoten og Vesterålen. Norsk landbruksrådgivning Nordland har tatt ansvaret for videreføring og søkte i 2017 Fylkesmannen og fylkeskommunene om tilskudd til gjennomføring av et hovedprosjekt. I første rekke i Lofoten og Vesterålen.

Fylkesmannen er også selv prosjekteier. Nordland er et langt og smalt fylke med lange reiseavstander. Vi har mange kommuner, til dels små og få sterke fagmiljøer. Vi har 44 kommuner og det er landbrukseiendommer i alle kommunene, 42 av kommunene har søkere om produksjonstilskudd. De minste kommunene har knappe 500 innbyggere. For områder der vi ønsker en ekstra satsing (forankret i RNP) og der det ikke er fagmiljøer med kapasitet og/eller kunnskaper til å kunne gjennomføre satsinger så initierer vi og gjennomfører prosjektene selv. Eksempler på dette er et nyoppstartet prosjekt på gårdsturisme og matopplevelser. Kostnader til prosjektledere dekkes av Fylkesmannens ordinære budsjett, mens finansiering av tiltakene i prosjektet gjøres ved egenandeler blant de som deltar og et spleiselag mellom Nordland fylkeskommune og UT-midlene. Et annet eksempel som kan nevnes er Oppfølgingsprosjekt RNP. Tiltakene i prosjektet er utarbeidet for å nå de strategiske målene som er satt i RNP. Prosjektet er startet opp i samråd med partnerskap Landbruk Nordland og tiltakene i prosjektet ble finansiert av Nordland fylkeskommune og UT-midler. Alle kostnader til prosjektledelse (lønn, kontorhold med mer) er dekket av Fylkesmannens ordinære budsjett.

Satsingene som Fylkesmannen selv gjennomfører er godt forankret og prioritert i RNP og Partnerskap landbruk holdes løpende orientert.

Fylkesmannen innvilger ikke saker til egne prosjekter uten at andre aktører også er med på finansieringssiden. Unntaket fra denne regelen er informasjonsmidlene som settes av og som i hovedsak brukes til å dekke faglagenes deltakelse i Partnerskap landbruk Nordland.

Ja, vi har ofte ideer og innspill til prosjekter. Som oftest spiller vi på andre aktører slik at de tar eierskap og drifter prosjektene. Vi prøver å unngå å bli stående som prosjekt eiere selv da vi oppfatter det som problematisk i forhold til vår rolle.

Noen ganger tar landbruksavdelinga prosjektlederrollen, andre ganger sitter vi i styringsgruppen.

Ja, i tett dialog med kommuner og landbruksnæringa. Landbruksavdelingen blir oppfattet som en viktig samtalepartner. Initiativene kommer oftest i forbindelse med brede mobiliseringssatsinger (f.eks mat og reiseliv) og kompetanseoppbyggende prosjekter (NLR, NIBIO f.eks).

Dette blir gjort i samarbeidsmøter med organisasjonene som skildra over.

Behov/utfordringer og problemstillinger i næringa blir lagt fram diskutert. Konklusjonar og prioriteringar blir gjort på grunnlag av dette.

Dette gjev godt samarbeidsklima i partnerskapen.

Vi har få avslag på søknader. Dette er fordi at vi har ein god dialog med næringa på førehand. Landbruksmeldinga og samarbeidsmøte har gjort avklaring på retningar og prioriteringar i ein tidleg fase.

Ja.

Vi har etter hvert blitt ganske flinke på å engasjere oss der "ingen andre bryr seg", for deretter å koble oss av/bare følge med når miljø og prosesser blir selvgående. Dette har vi gjort på reiseliv for mange år siden, da NBG ble til HANEN og ble mer selvdrivende. Vi konsentrerte oss om å koble det "lille" reiselivet (inkl. gardsturisme) til det "store" (destinasjonsselskaper osv,) og lede det store reiselivet mot våre interesseområder (lokal mat), vi har gjort det på store deler av matområdet gjennom utflagging av Bergen Matfestival og engasjert det urbane miljøet gjennom UNESCO MATbysatsingen. Vi har gjort det gjennom organisasjons- og samvirkedrevne satsinger innen tradisjonelt landbruk, som melk, sau og frukt. Og nå håper vi å gjøre det på IPT. Men ingenting skjer av seg selv. Det skal bare se slik ut.

Ja.

Vi igangsetter, "bestiller" og samordner med aktuelle aktører rundt utfordringer og muligheter, som som regel resulterer i prosjekter. Dette er ofte et tema i møter med partnerskap, organisasjoner og rådgivning

87. Kommentarer:

Bra at denne undersøkelsen er kommet i stand. Det er stort behov for å synliggjøre virkningen av FM's arbeid med landbruksbasert næringsutvikling generelt og betydningen av UT-midlene spesielt.

I fordelingen av resultater ovenfor (Lokalmat og -drikke m.fl) er andelen rubrisert under "Annet" relativt stor. I Oslo/Akershus inneholder denne "sekkeposten": Urbant landbruk, prosjekter med omdømme/kompetanse/rekruttering som hovedformål, trebruk, grønn forskning, ØQ, skogbruk og administrasjon.

Når det gjelder vurdering av det regionale samarbeidet, er det forskjell på FK og IN. Samarbeidet med IN er svært viktig for at vi skal lykkes med utviklingsarbeidet. Samarbeidet med FK er viktig, men vi opplever at FK har prioriteringer der f.eks. IPT, økologisk landbruk og skogbruk ikke får ønsket oppmerksomhet i Handlingsplan Næring, og dermed reduseres også mulighetene for samarbeid på disse områdene.

De største bekymringene ved å flytte UT-midlene over til Fylkeskommunen knytter seg til oppsplitting av kompetansen, og at større innflytelse fra regionale politikere vil føre til at nasjonal landbrukspolitikk i mindre grad vil bli fulgt.

Ønske og interessa for utviklingsmidlar er mykje større enn kva som blir tildelt Møre og Romsdal som fylke. Vi skulle gjerne sett at vi hadde meir midlar for å styrka næringsutviklinga. Dette gjeld mobilisering både på tradisjonelt landbruk og nye næringar som t.d. lokalmat, reiseliv o.s.v.

-Fylkesmannen i Aust-Agder og Vest-Agder var to embeter fram til 1.1.2016. Her har vi rapportert som ett fylke også for årene 2014 og 2015. Derfor er det noe skjønn i deler av materiale siden det er flere prosjekter som ble finansiert av 2 embeter i 2014-15, og av 1 embete i 2016.

s.2: I totalbudsjettet har vi ikke tatt med et par store forskningsprosjekter (Bioforsk/Nibio) der vi var en av mange som bidro med en liten del - det virket så urimelig..

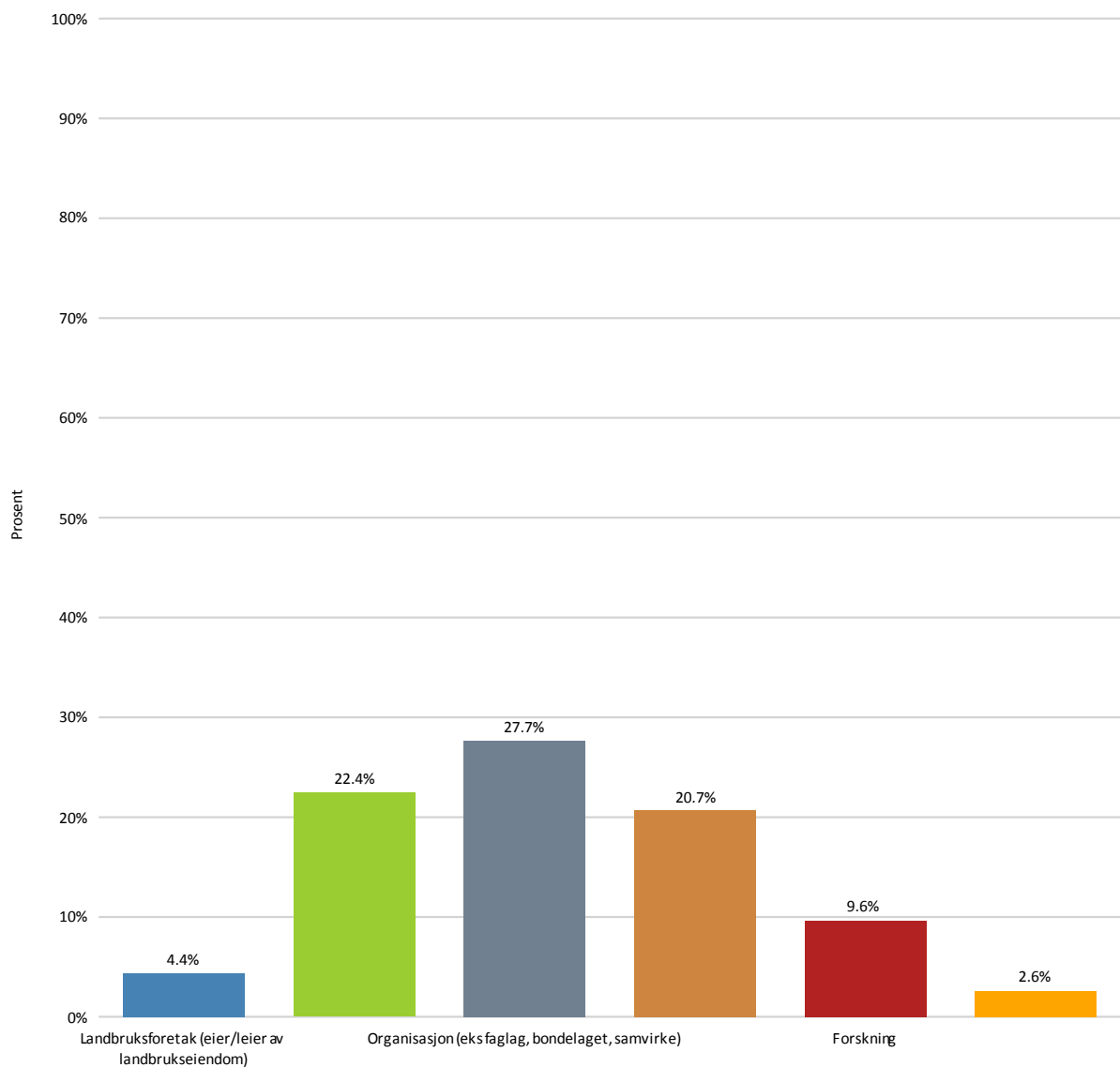
s.3: Flere av prosjektene er "på tvers" og scorer derfor på flere av områdene. Innen "etablering" har vi regnet både nyetablering OG utvidelse av eksisterende produksjon

6.2 Rapport undersøkelse brukere

Vedlegget er en automatisk generert rapport fra questbackundersøkelsen.

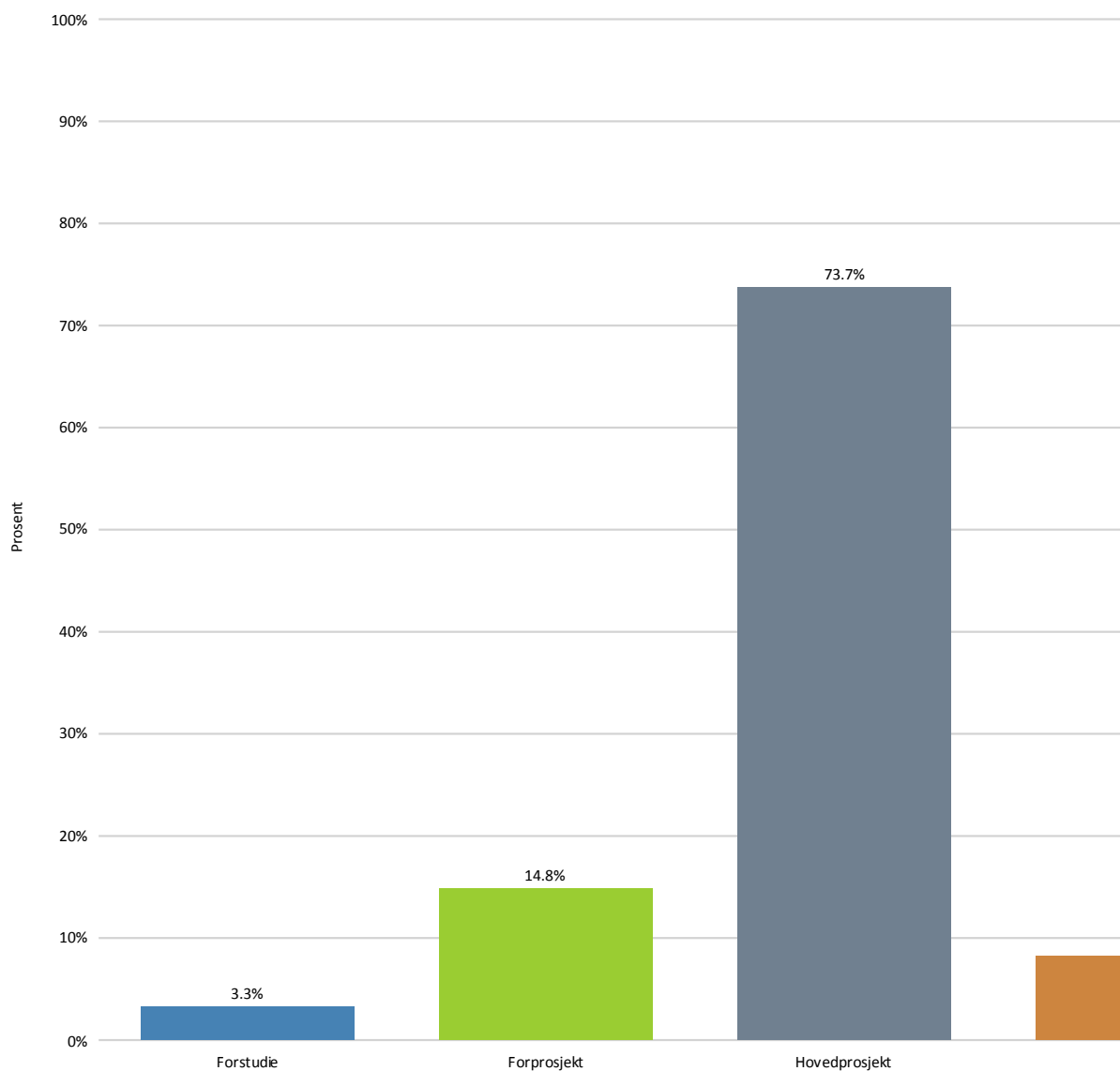
Resultater av prosjekter finansiert av utrednings- og tilretteleggingsmidler (UT-midler)

1. Hvilken type virksomhet representerer du?

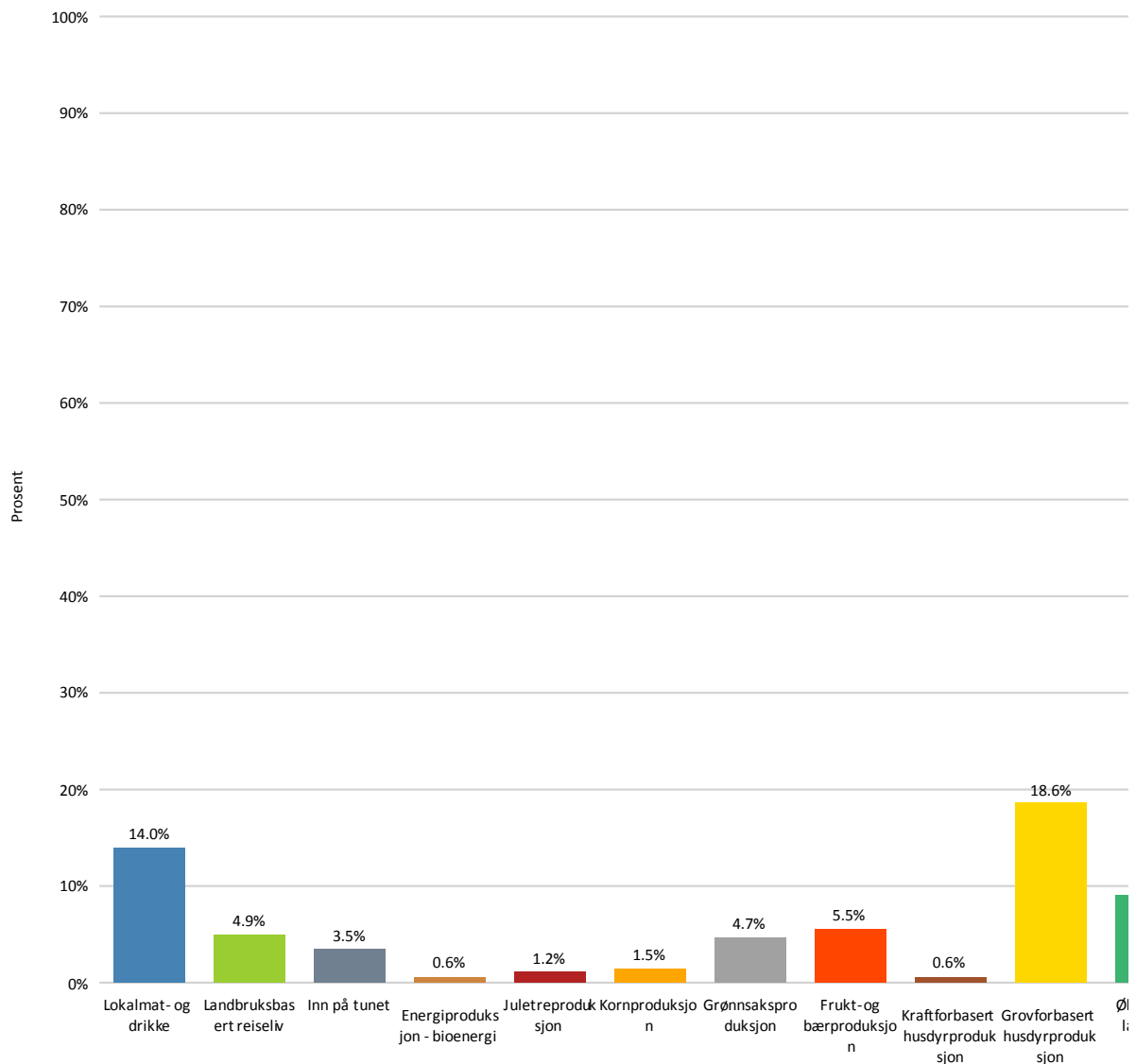
Navn	Prosent
Landbruksforetak (eier/leier av landbrukseiendom)	4,4%
Offentlig virksomhet (eks. kommune)	22,4%
Organisasjon (eks faglag, bondelaget, samvirke)	27,7%
Rådgivning (eks. Norsk Landbruksrådgivning)	20,7%
Forskning	9,6%
Bedriftsnettverk (eks Inn på tunet, Hanen)	2,6%
Annet	12,5%
N	343

2. Hvilken fase søkte du primært støtte til?

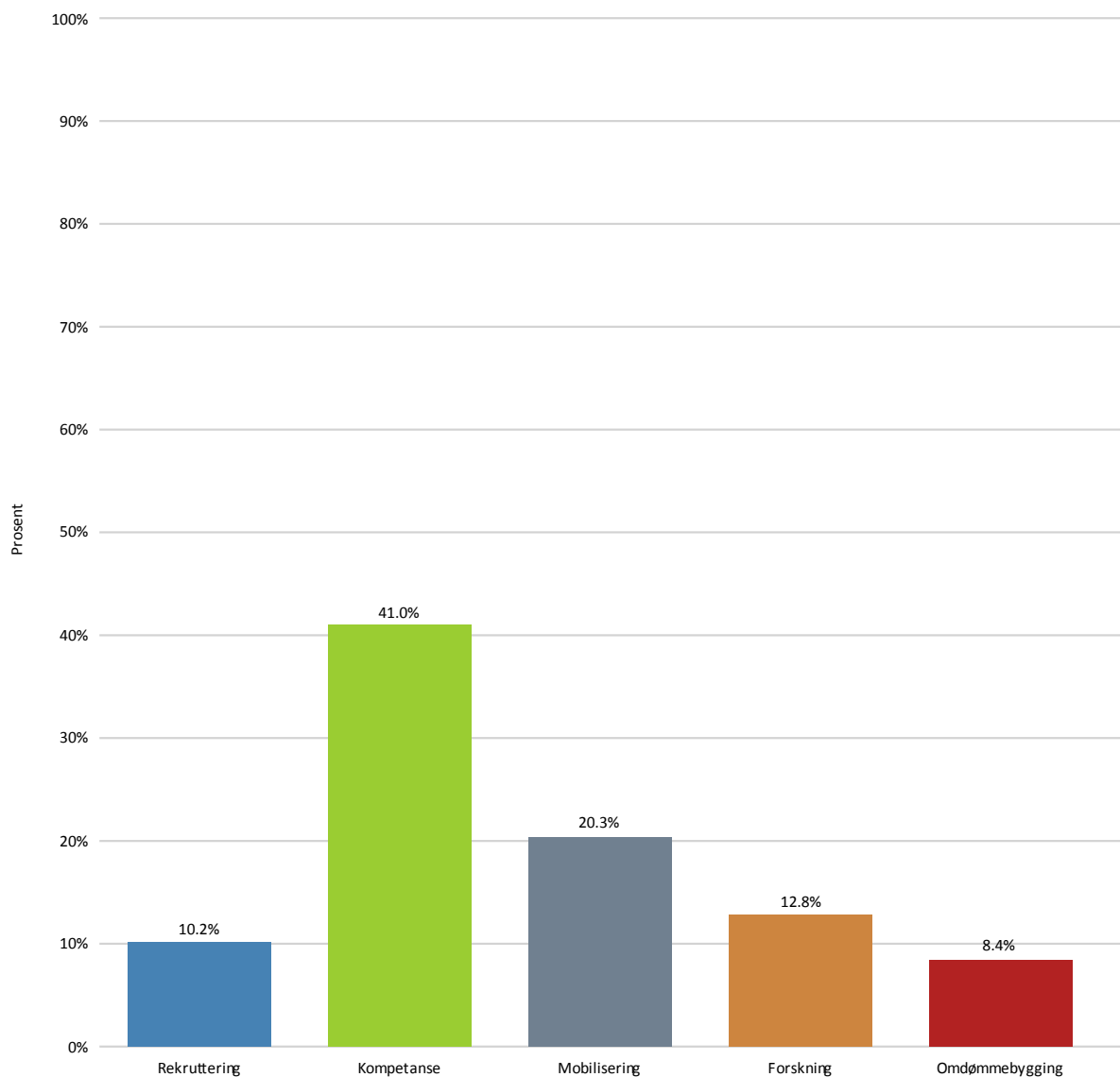
Navn	Prosent
Forstudie	3,3%
Forprosjekt	14,8%
Hovedprosjekt	73,7%
Annet	8,2%
N	304

3. Innenfor hvilken landbruksnæring lå prosjektets hovedvekt?

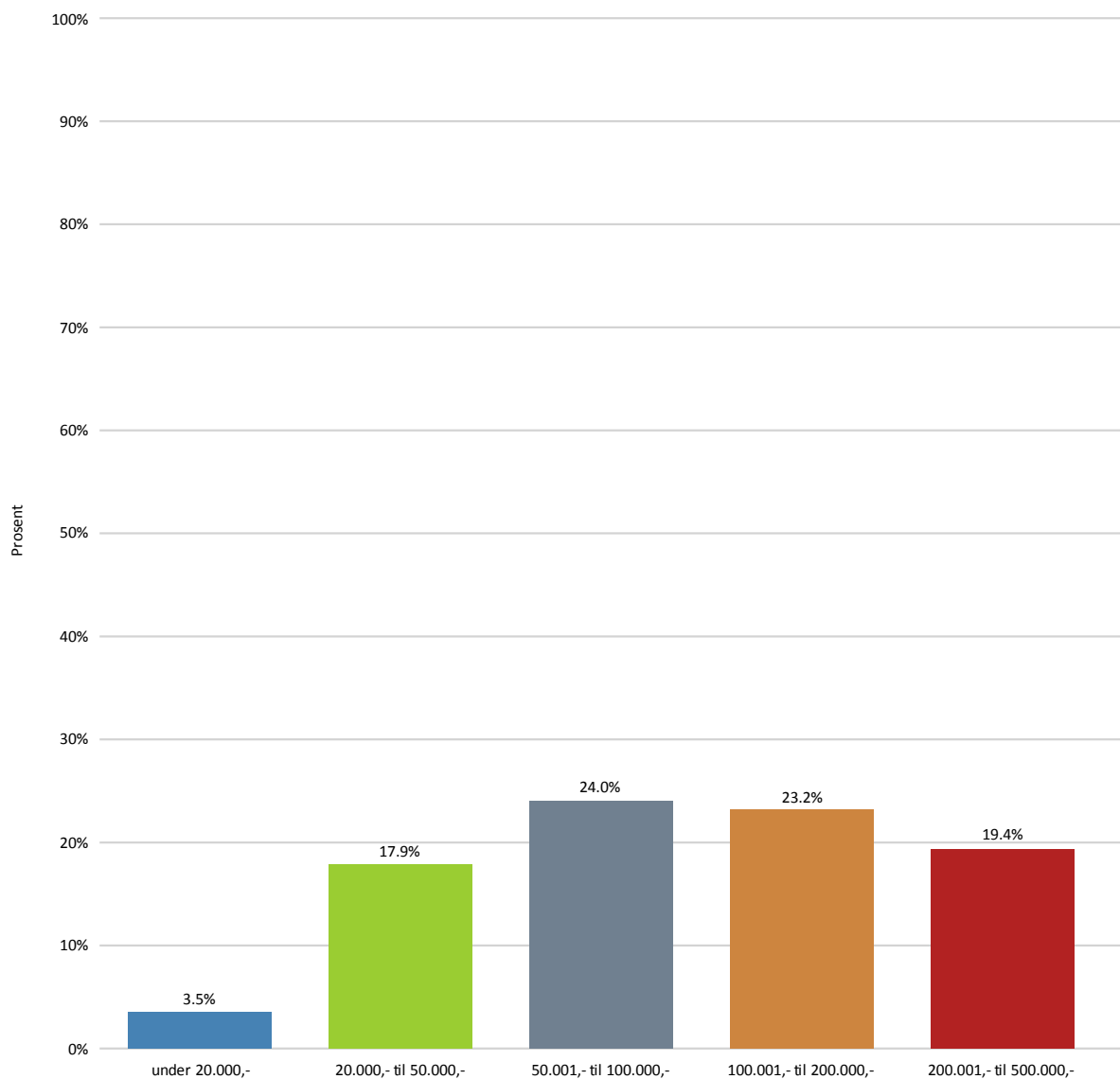
Navn	Prosent
Lokalmat- og drikke	14,0%
Landbruksbasert reiseliv	4,9%
Inn på tunet	3,5%
Energiproduksjon - bioenergi	0,6%
Juletreproduksjon	1,2%
Kornproduksjon	1,5%
Grønnsaksproduksjon	4,7%
Frukt- og bærproduksjon	5,5%
Kraftforbasert husdyrproduksjon	0,6%
Grovforbasert husdyrproduksjon	18,6%
Økologisk landbruk	9,0%
Annet	36,0%
N	344

4. Hvilken hovedkategori passer på prosjektet?

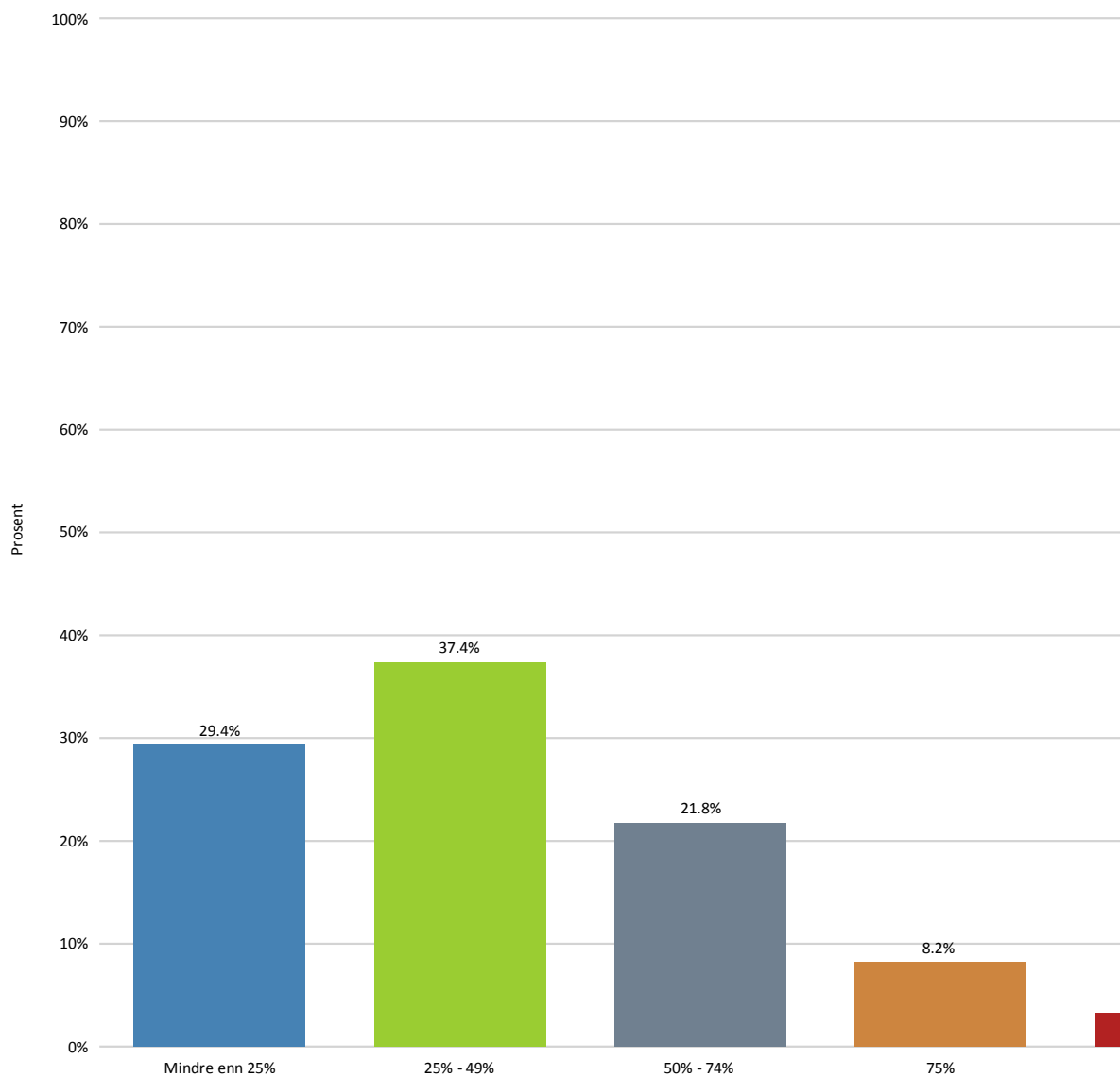
Navn	Prosent
Rekruttering	10,2%
Kompetanse	41,0%
Mobilisering	20,3%
Forskning	12,8%
Omdømmebygging	8,4%
Annet	7,3%
N	344

5. Hvor mye utrednings- og tilretteleggingsmidler (UT-midler) mottok prosjektet totalt?

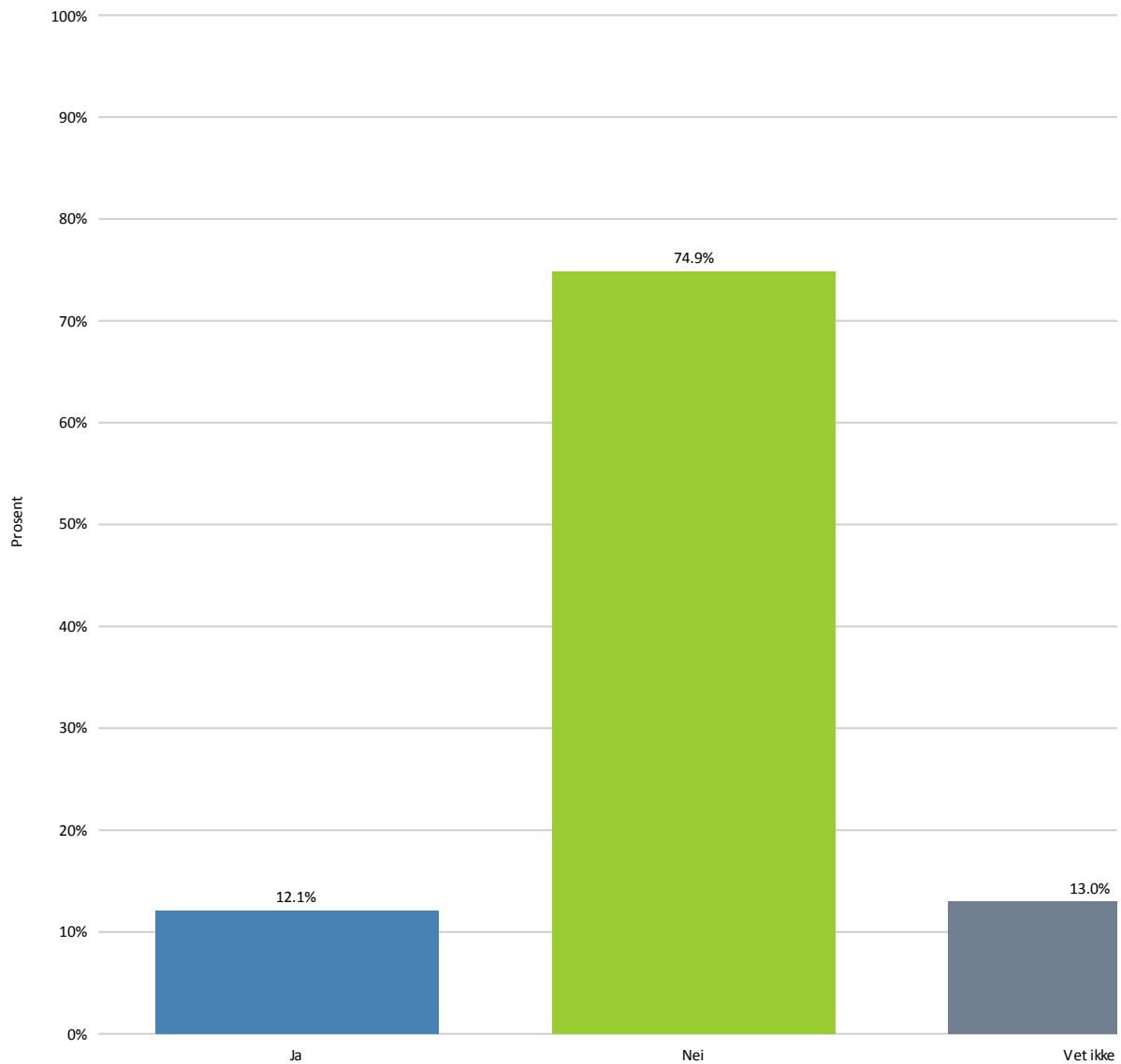
Navn	Prosent
under 20.000,-	3,5%
20.000,- til 50.000,-	17,9%
50.001,- til 100.000,-	24,0%
100.001,- til 200.000,-	23,2%
200.001,- til 500.000,-	19,4%
over 500.000,-	12,0%
N	341

6. Hvor stor andel av finansieringen utgjorde UT-midler?

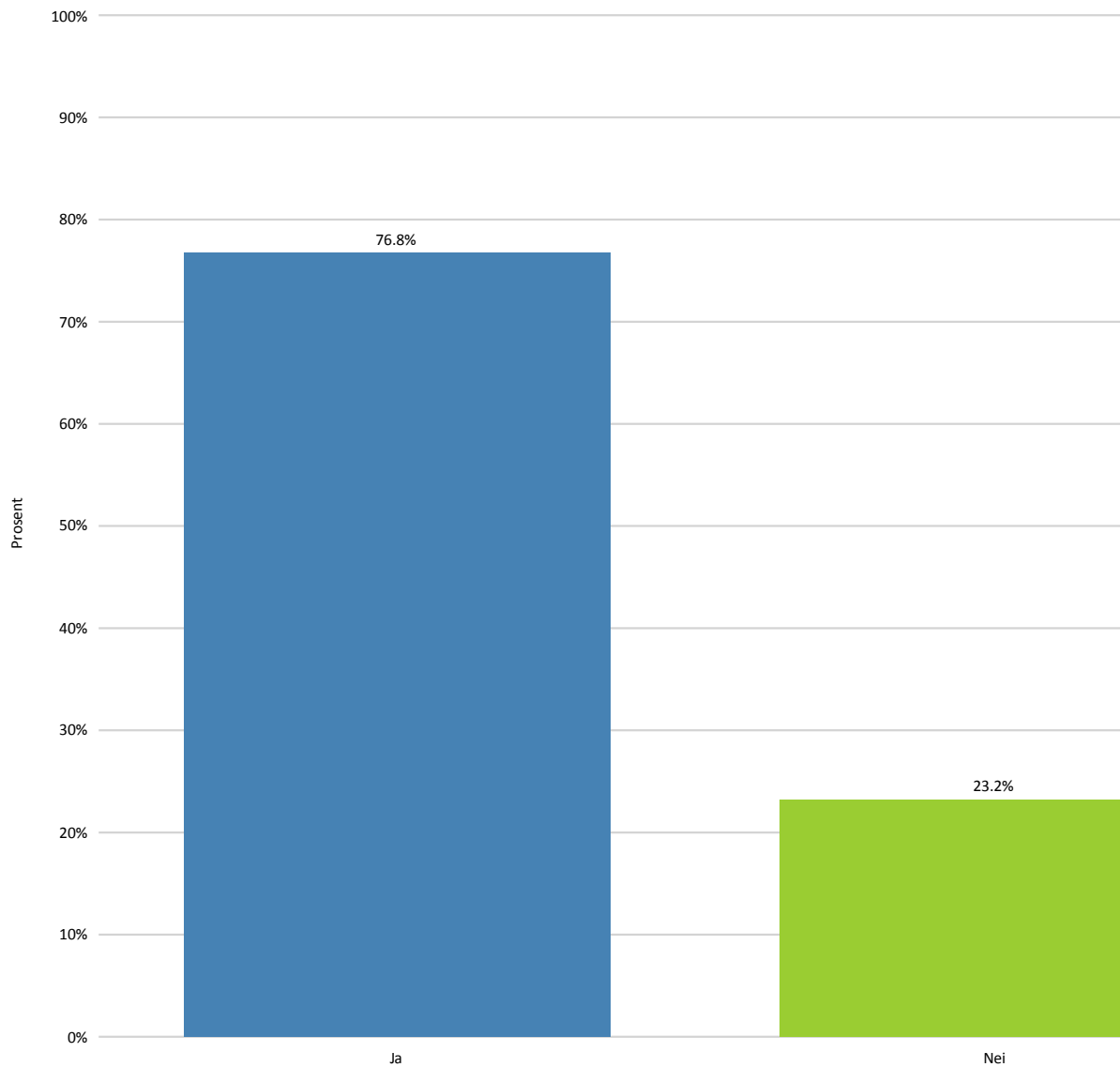
Navn	Prosent
Mindre enn 25%	29,4%
25% - 49%	37,4%
50% - 74%	21,8%
75%	8,2%
Vet ikke	3,2%
N	340

7. Hadde prosjektet blitt gjennomført uten UT-midler?

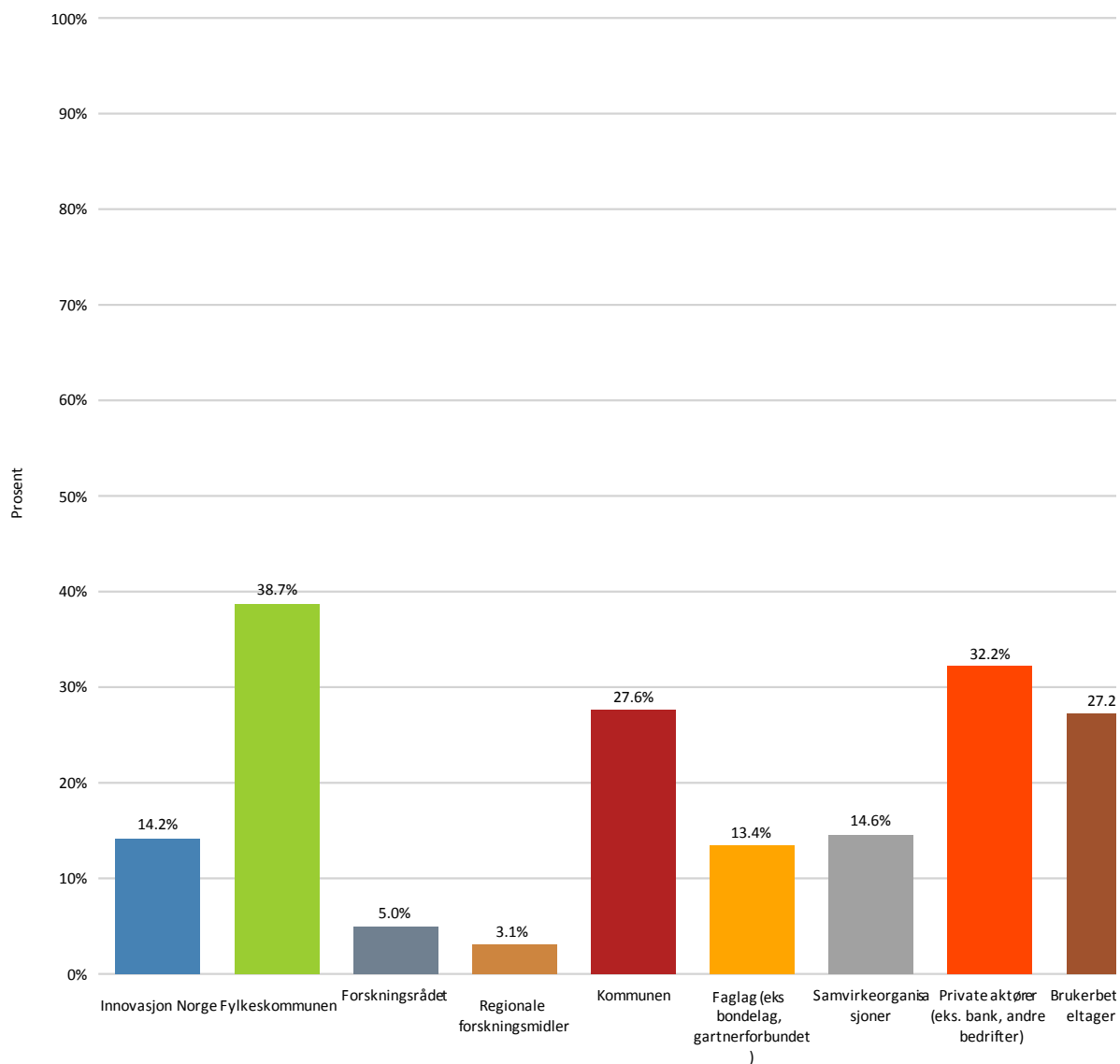
Navn	Prosent
Ja	12,1%
Nei	74,9%
Vet ikke	13,0%
N	338

8. Var det andre finansieringskilder enn UT-midlene?

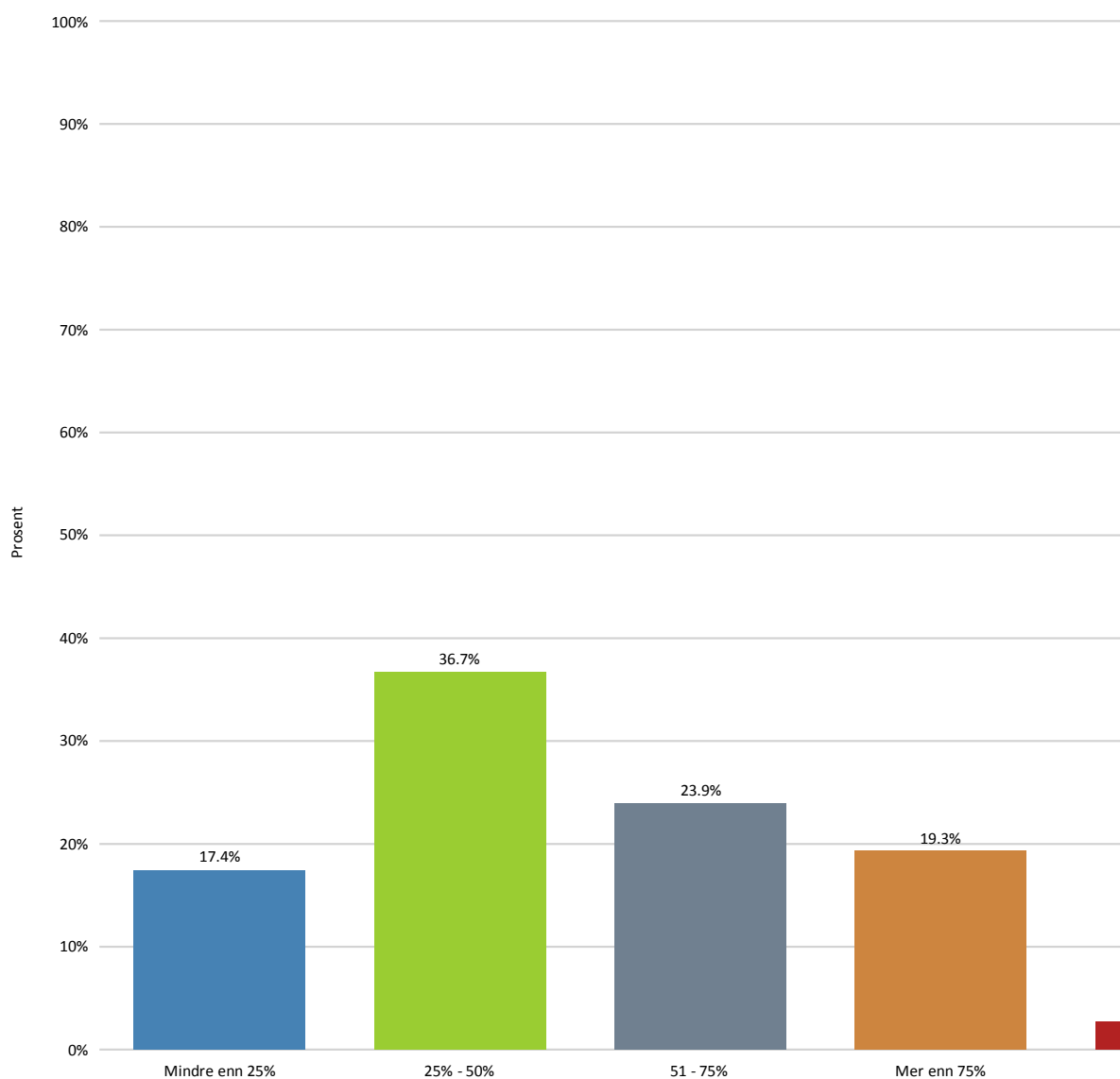
Navn	Prosent
Ja	76,8%
Nei	23,2%
N	340

9. Hvilke andre aktører var med å finansiere prosjektet?

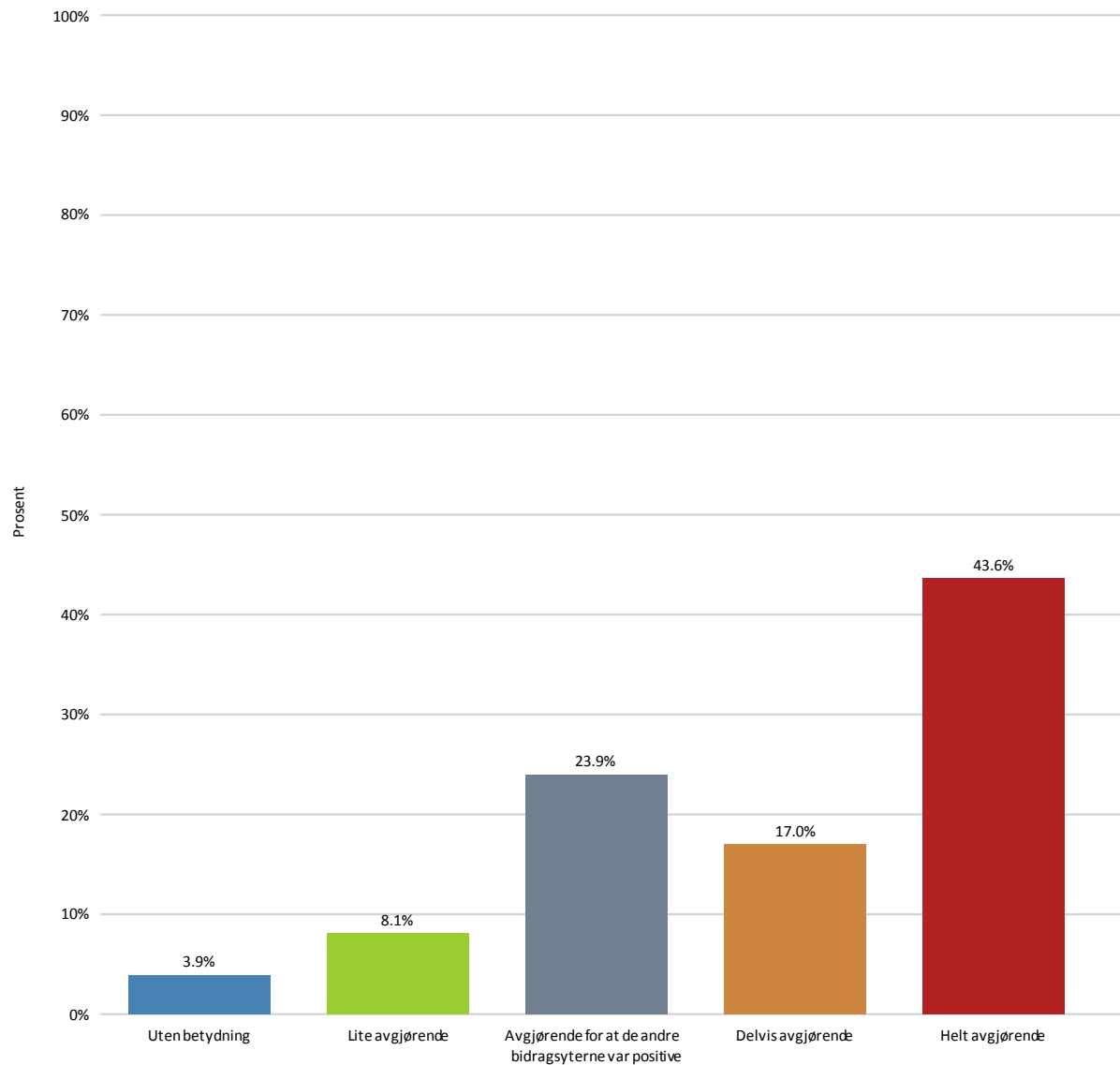
Navn	Prosent
Innovasjon Norge	14,2%
Fylkeskommunen	38,7%
Forskningsrådet	5,0%
Regionale forskningsmidler	3,1%
Kommunen	27,6%
Faglag (eks bondelag, gartnerforbundet)	13,4%
Samvirkeorganisasjoner	14,6%
Private aktører (eks. bank, andre bedrifter)	32,2%
Brukerbetaling/deltageravgift	27,2%
Annet	33,0%
N	261

10. Hvor stor andel av projektkostnadene utgjorde den eksterne finansieringen (utenom UT-midlene)?

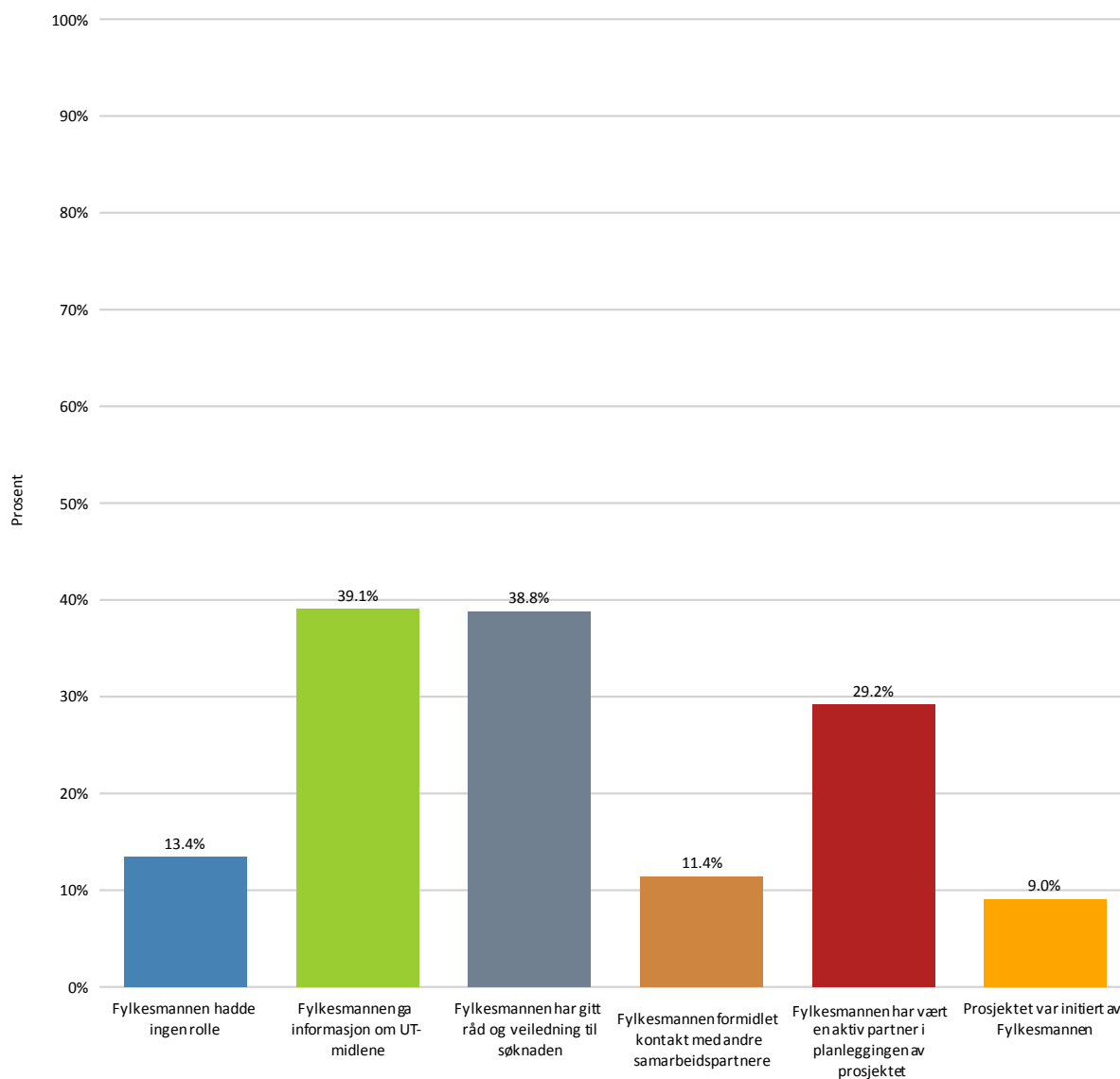
Navn	Prosent
Mindre enn 25%	17,4%
25% - 50%	36,7%
51 - 75%	23,9%
Mer enn 75%	19,3%
Vet ikke	2,7%
N	259

11. Hvor avgjørende var bidraget fra UT-midlene for at de andre finansørene ble med?

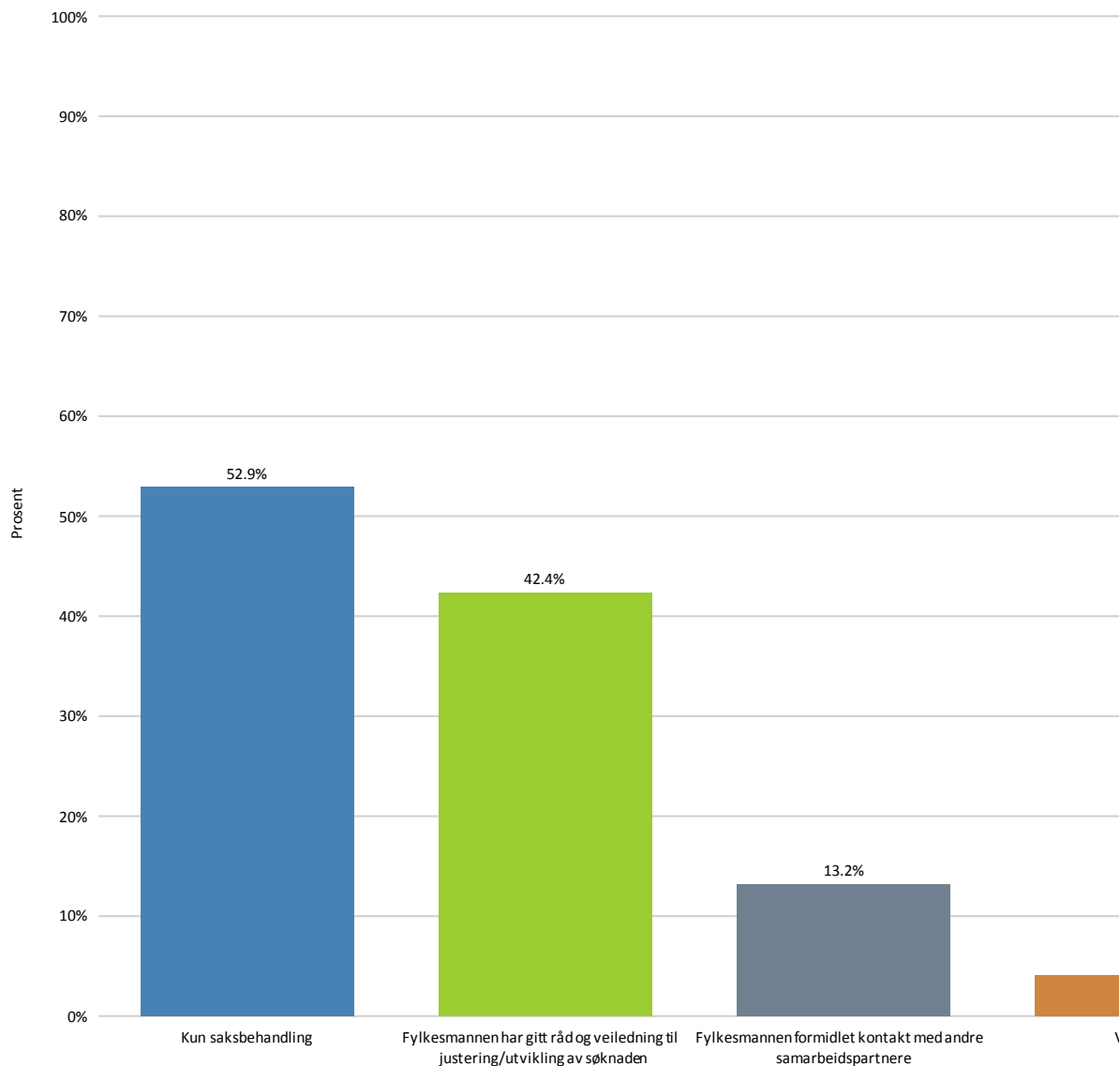
Navn	Prosent
Uten betydning	3,9%
Lite avgjørende	8,1%
Avgjørende for at de andre bidragsyterne var positive	23,9%
Delvis avgjørende	17,0%
Helt avgjørende	43,6%
Vet ikke	3,5%
N	259

12. Hvordan var Fylkesmannens rolle i forkant av søknaden? (her kan du velge flere alternativer)

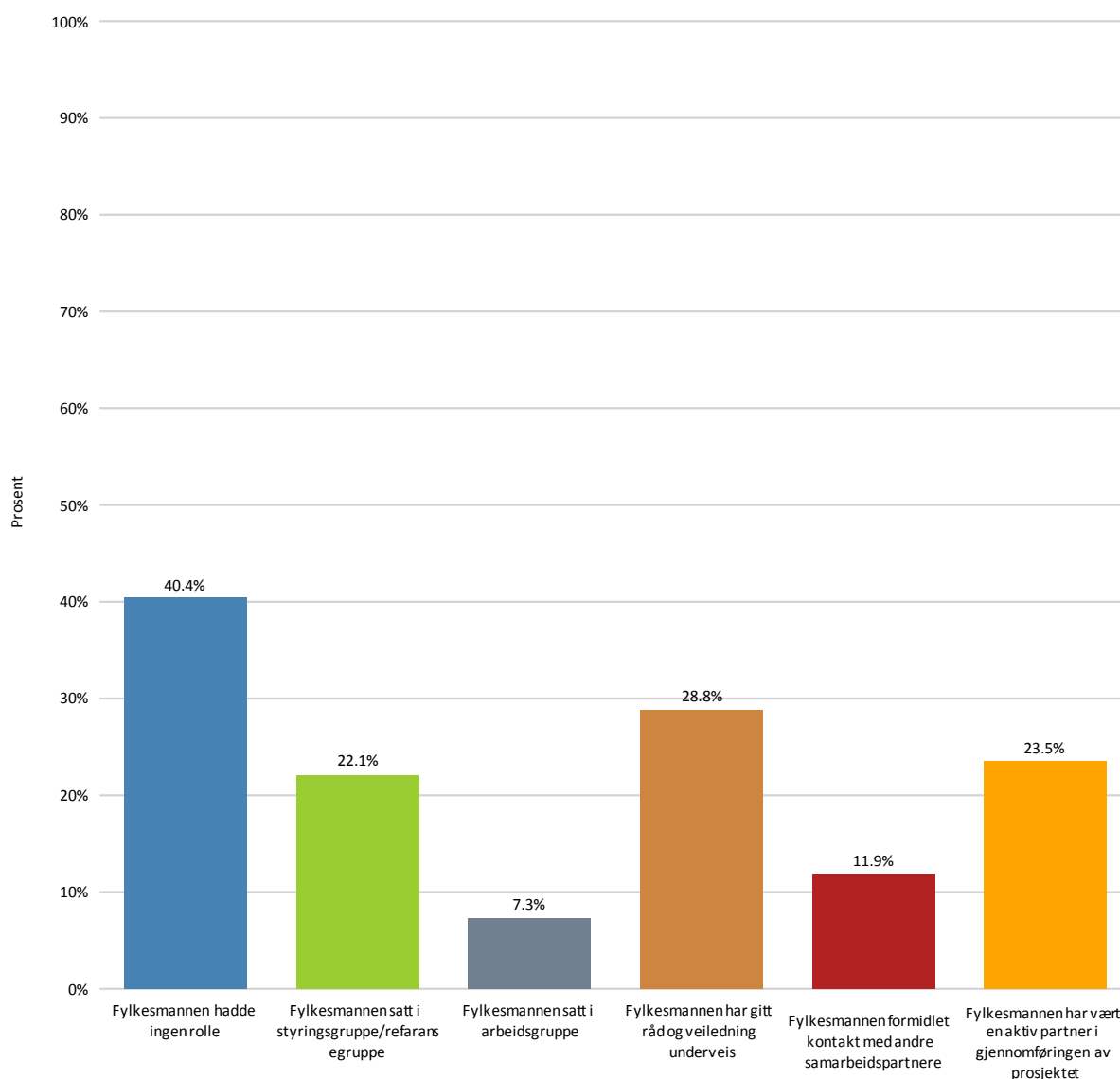
Navn	Prosent
Fylkesmannen hadde ingen rolle	13,4%
Fylkesmannen ga informasjon om UT-midlene	39,1%
Fylkesmannen har gitt råd og veiledning til søknaden	38,8%
Fylkesmannen formidlet kontakt med andre samarbeidspartnere	11,4%
Fylkesmannen har vært en aktiv partner i planleggingen av prosjektet	29,2%
Prosjektet var initiert av Fylkesmannen	9,0%
Vet ikke	3,5%
N	343

13. Hvordan var Fylkesmannens rolle mellom levering og innvilgning av søknad? (her kan du velge flere alternativer)

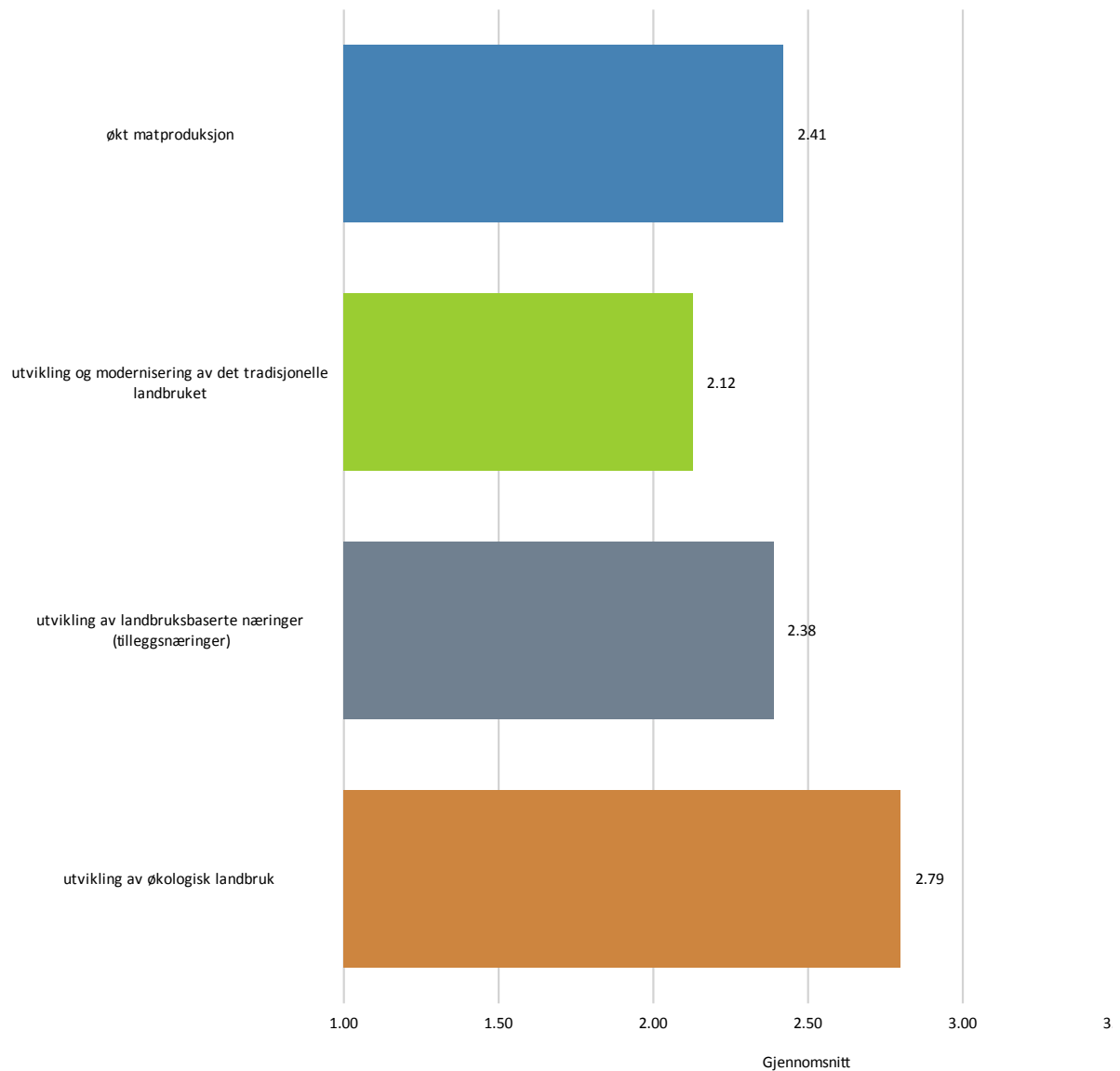
Navn	Prosent
Kun saksbehandling	52,9%
Fylkesmannen har gitt råd og veiledning til justering/utvikling av søknaden	42,4%
Fylkesmannen formidlet kontakt med andre samarbeidspartnere	13,2%
Vet ikke	4,1%
N	340

14. Hvordan var Fylkesmannens rolle under gjennomføringen av prosjektet? (her kan du velge flere alternativer)

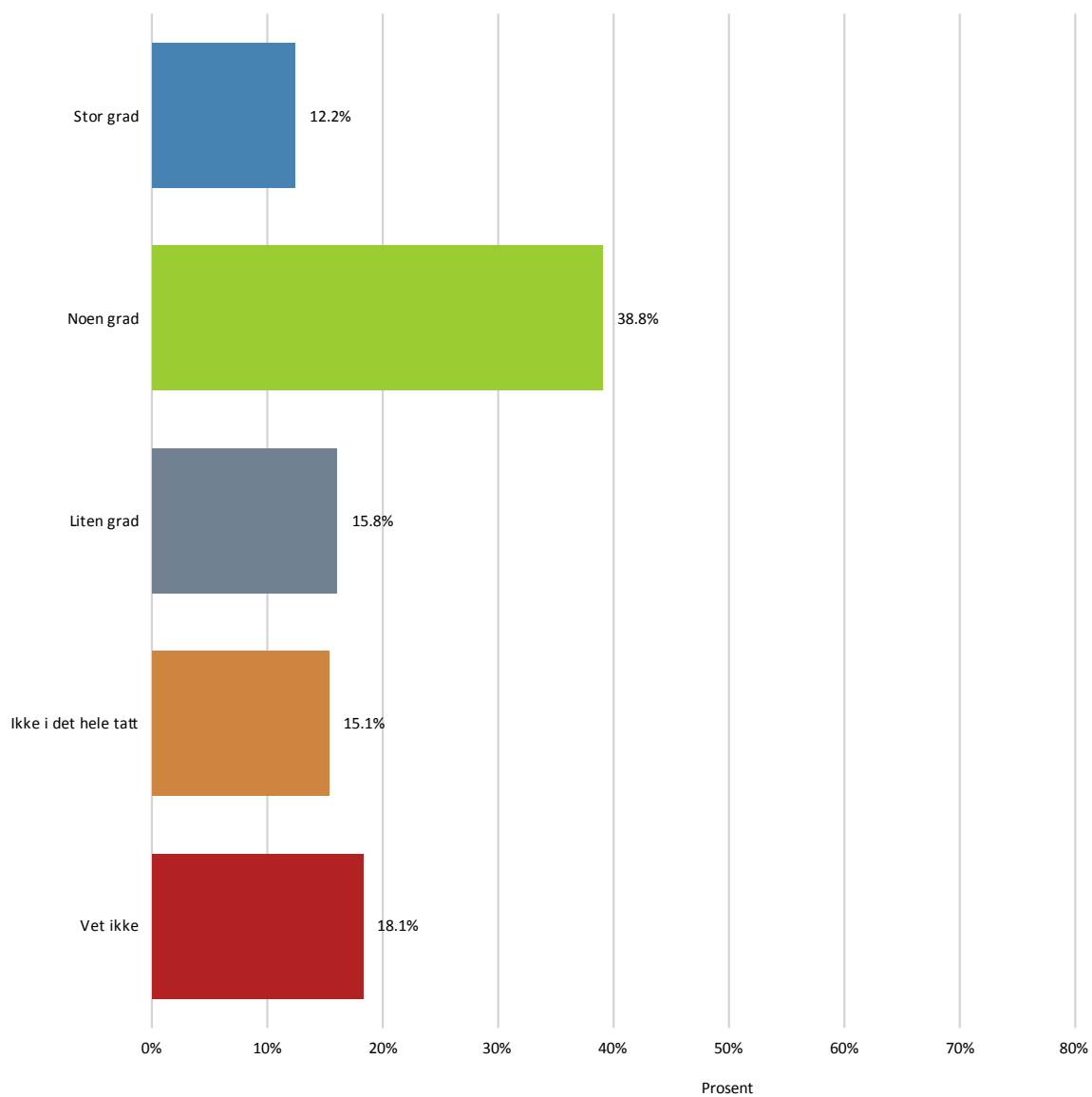
Navn	Prosent
Fylkesmannen hadde ingen rolle	40,4%
Fylkesmannen satt i styringsgruppe/refaransegruppe	22,1%
Fylkesmannen satt i arbeidsgruppe	7,3%
Fylkesmannen har gitt råd og veiledning underveis	28,8%
Fylkesmannen formidlet kontakt med andre samarbeidspartnere	11,9%
Fylkesmannen har vært en aktiv partner i gjennomføringen av prosjektet	23,5%
Vet ikke	2,3%
N	344

15. I hvor stor grad har prosjektet bidratt til:

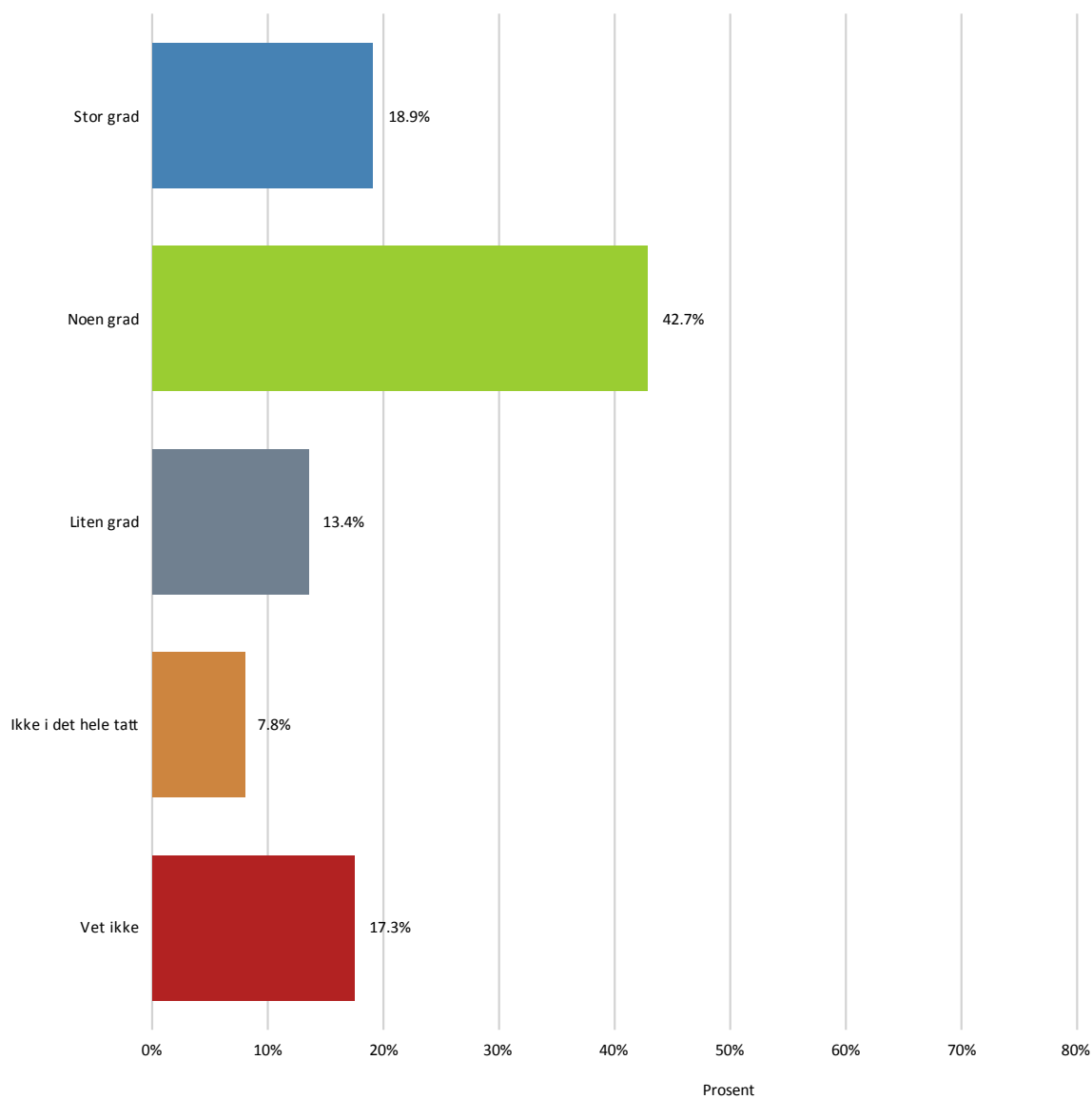
Spørsmål	Gjennomsnitt	N
økt matproduksjon	2,41	304
utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket	2,12	307
utvikling av landbruksbaserte næringer (tilleggsnæringer)	2,38	310
utvikling av økologisk landbruk	2,79	305

16. økt matproduksjon

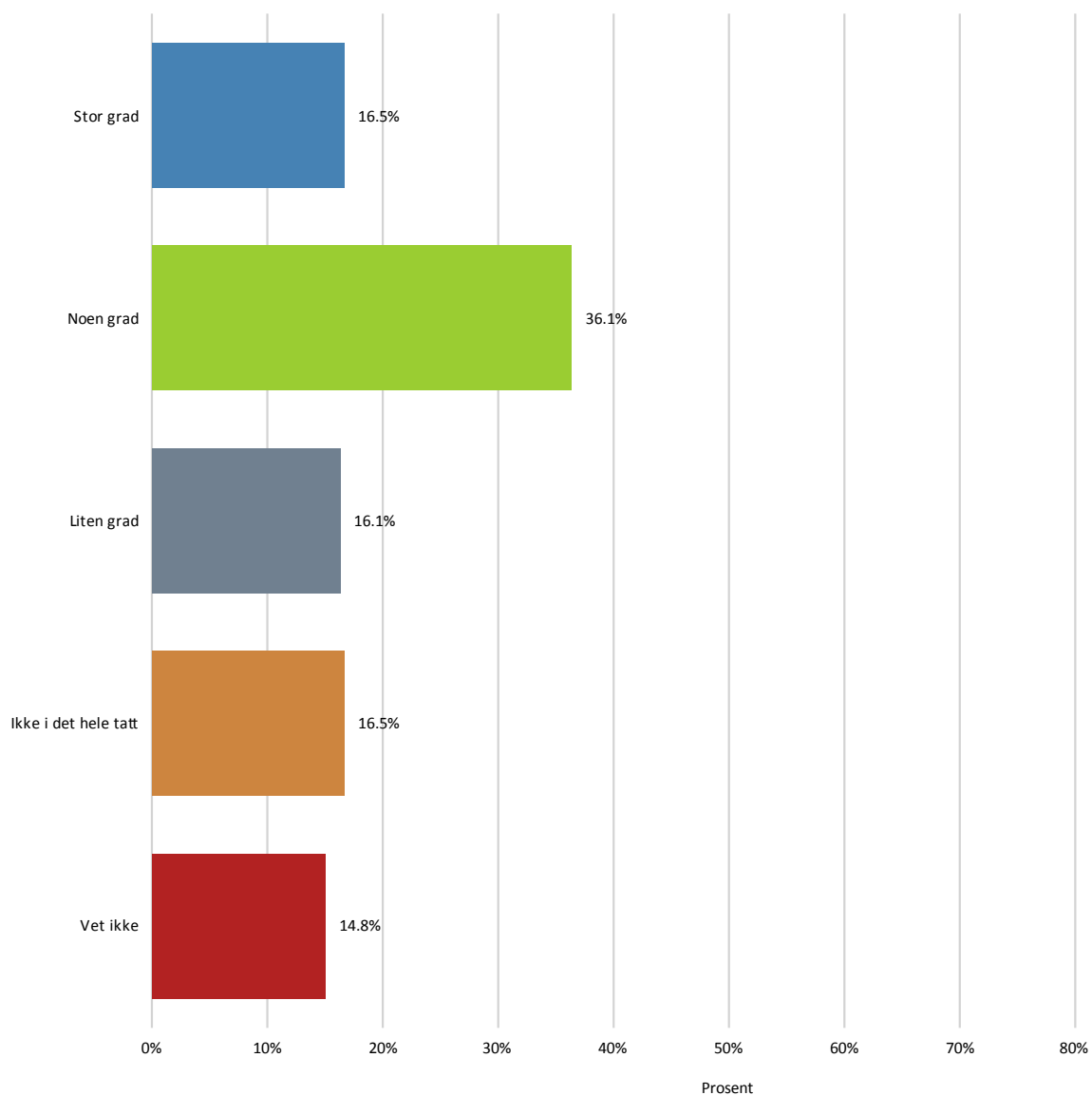
Navn	Prosent
Stor grad	12,2%
Noen grad	38,8%
Liten grad	15,8%
Ikke i det hele tatt	15,1%
Vet ikke	18,1%
N	304

17. utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket

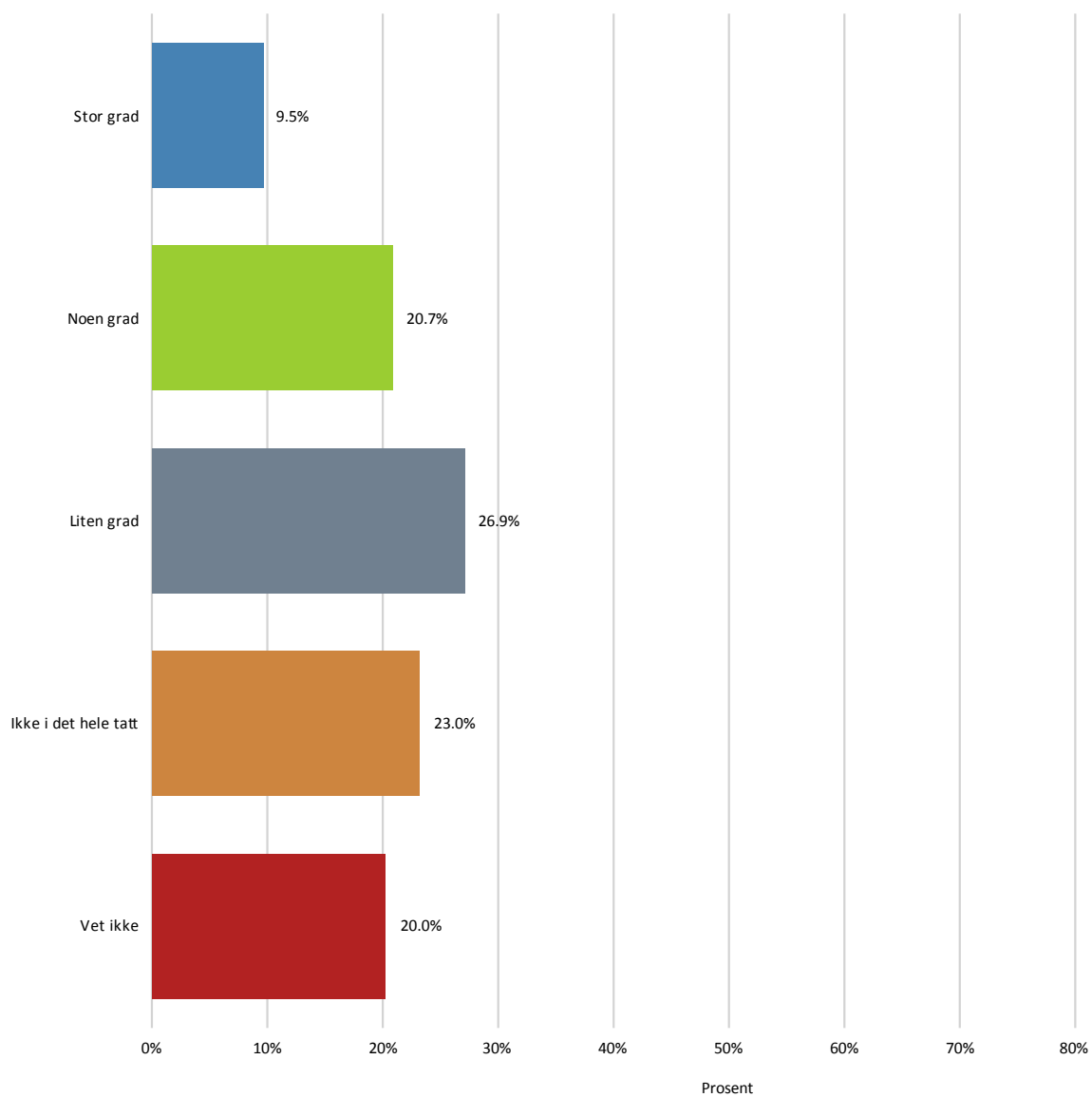
Navn	Prosent
Stor grad	18,9%
Noen grad	42,7%
Liten grad	13,4%
Ikke i det hele tatt	7,8%
Vet ikke	17,3%
N	307

18. utvikling av landbruksbaserte næringer (tilleggsnæringer)

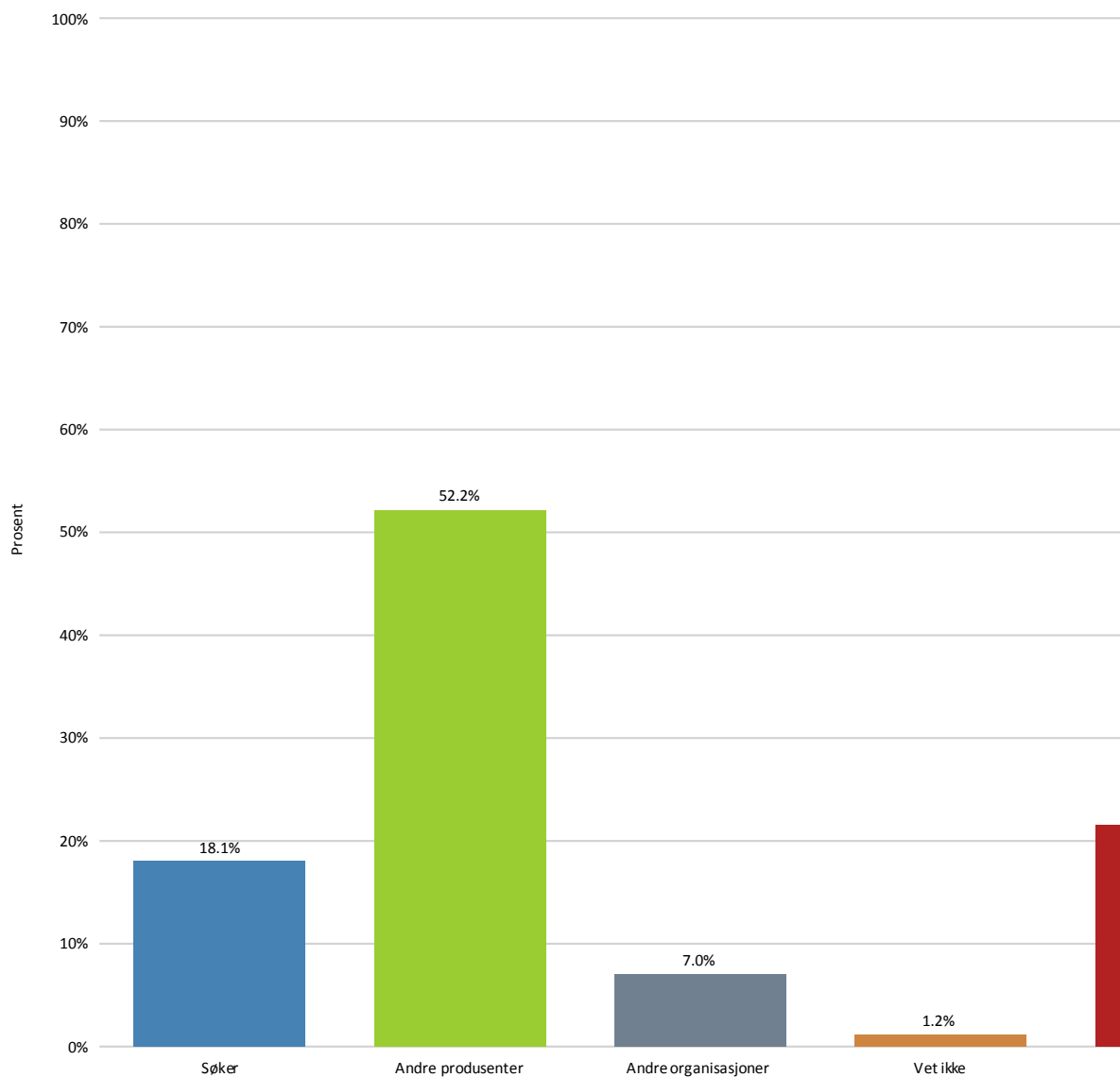
Navn	Prosent
Stor grad	16,5%
Noen grad	36,1%
Liten grad	16,1%
Ikke i det hele tatt	16,5%
Vet ikke	14,8%
N	310

19. utvikling av økologisk landbruk

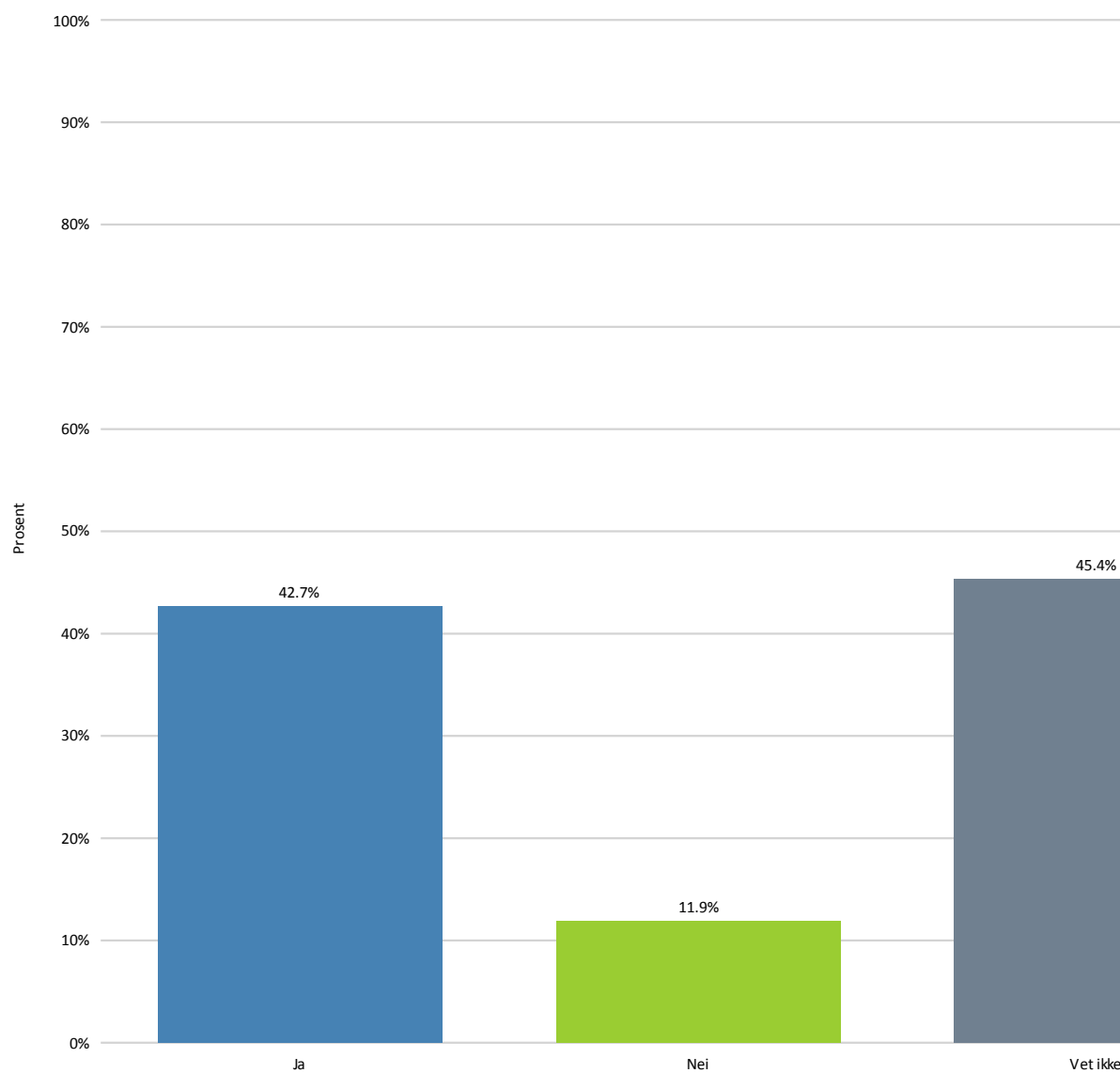
Navn	Prosent
Stor grad	9,5%
Noen grad	20,7%
Liten grad	26,9%
Ikke i det hele tatt	23,0%
Vet ikke	20,0%
N	305

20. For hvem har prosjektet hovedsakelig gitt resultater?

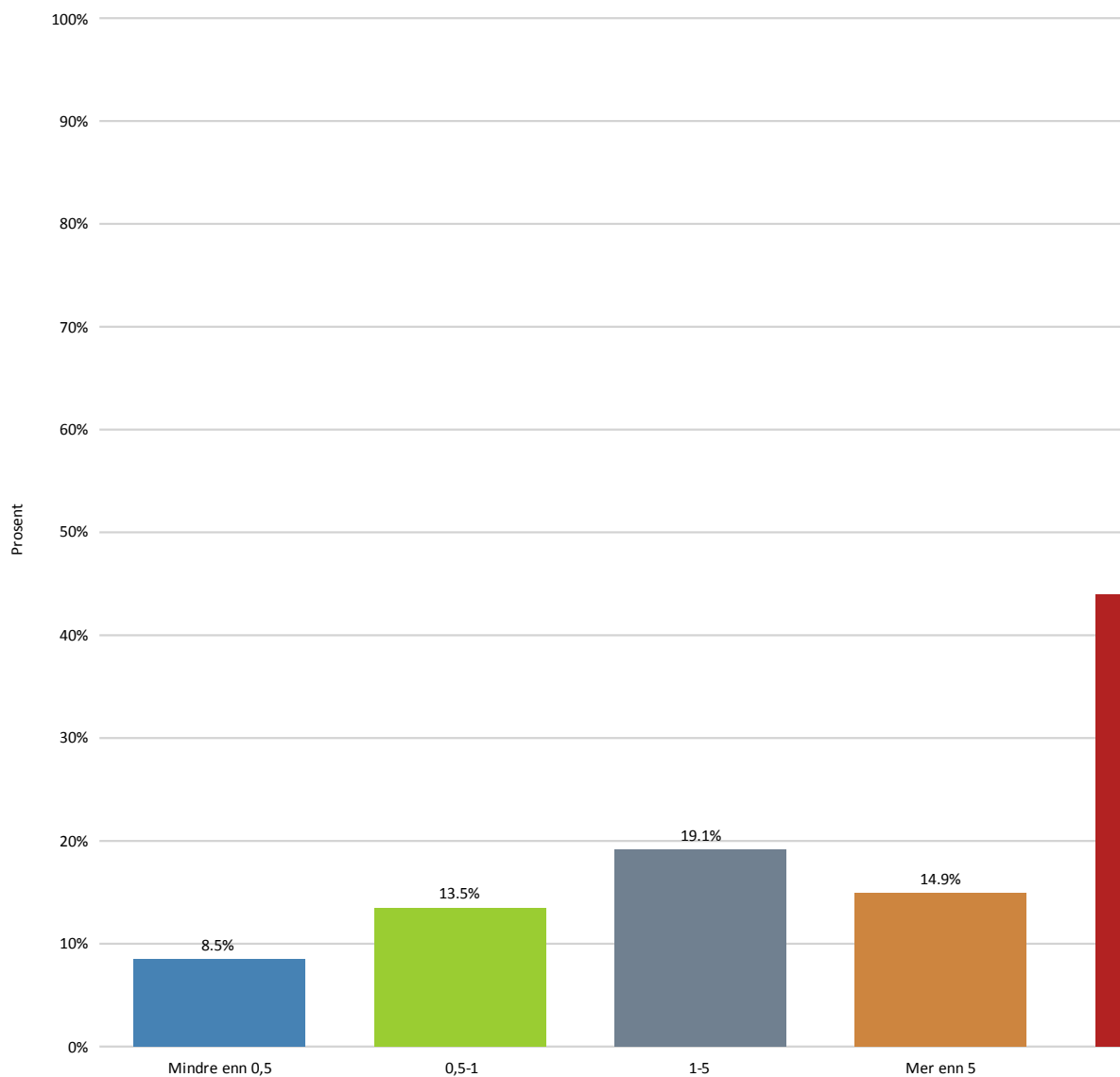
Navn	Prosent
Søker	18,1%
Andre produsenter	52,2%
Andre organisasjoner	7,0%
Vet ikke	1,2%
Annet	21,6%
N	343

21. Har prosjektet gitt, eller vil det gi, økt sysselsetting som resultat av prosjektet?

Navn	Prosent
Ja	42,7%
Nei	11,9%
Vet ikke	45,4%
N	335

22. Hvor mange årsverk har prosjektet bidratt til i økt sysselsetting?

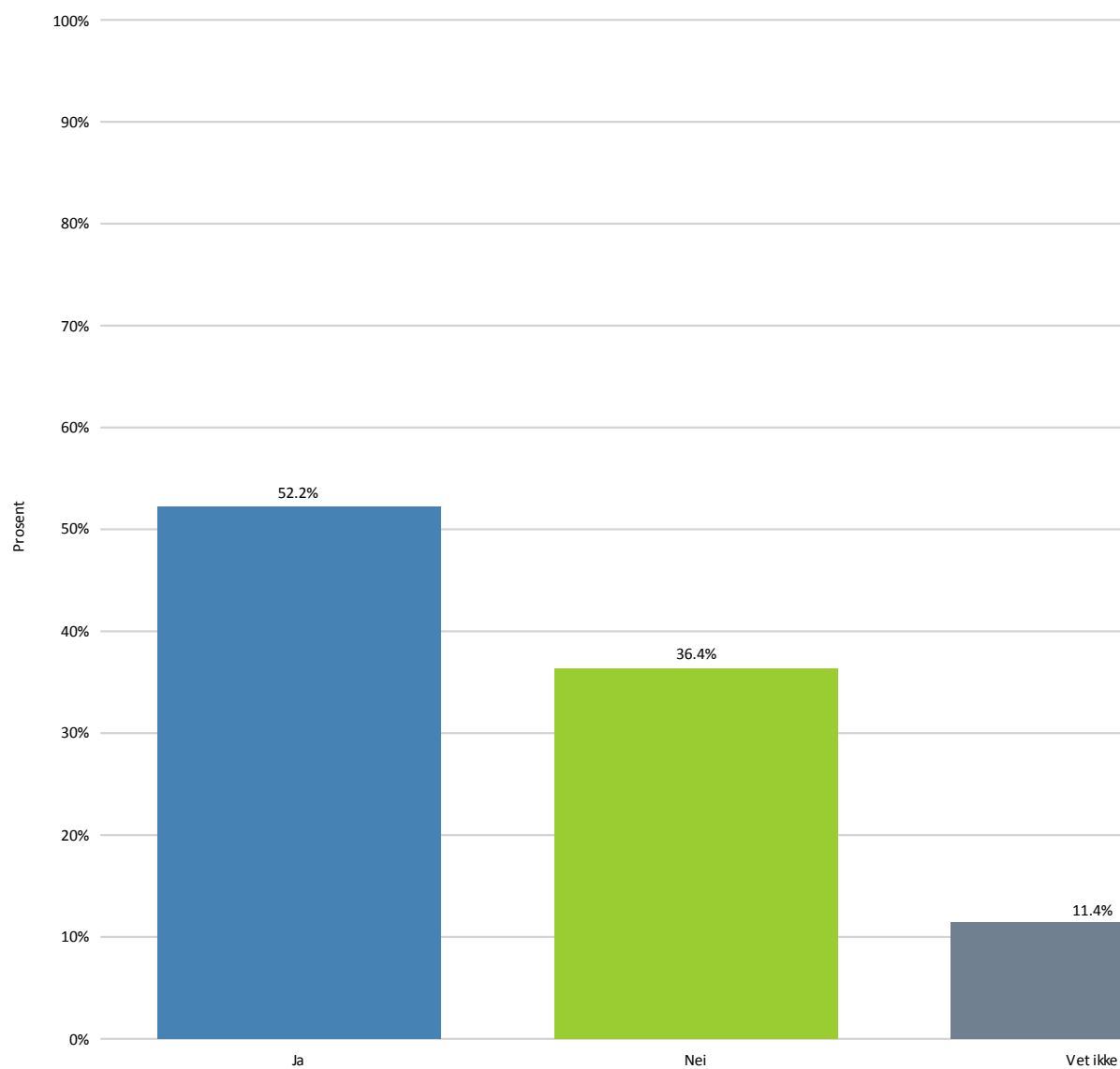
Navn	Prosent
Mindre enn 0,5	8,5%
0,5-1	13,5%
1-5	19,1%
Mer enn 5	14,9%
Vet ikke	44,0%
N	141

23. Kjønnsfordeling mellom årsverkene

% kvinner	% menn
95	5
100	
50	50
50	50
100	
50%	50%
100	
20	80
Vet ikke	Vet ikke
25	75
60	40
60	40
70	30
0	100
50	50
50	50
100	
50	50
	100
48	52
50	50
20	80
30	70
10	90
50	50
20	80
100%	0%
50	50
40	60
50	50
50	50
50	50
50	50
50	50
10	90
50	50
40	60
	100
50	50
50	50
50%	50%
50	50
50	50
50	50
50	50
60	40
50	50
50	50
30	70
90	10
40	60
30	70
50	50
0	100

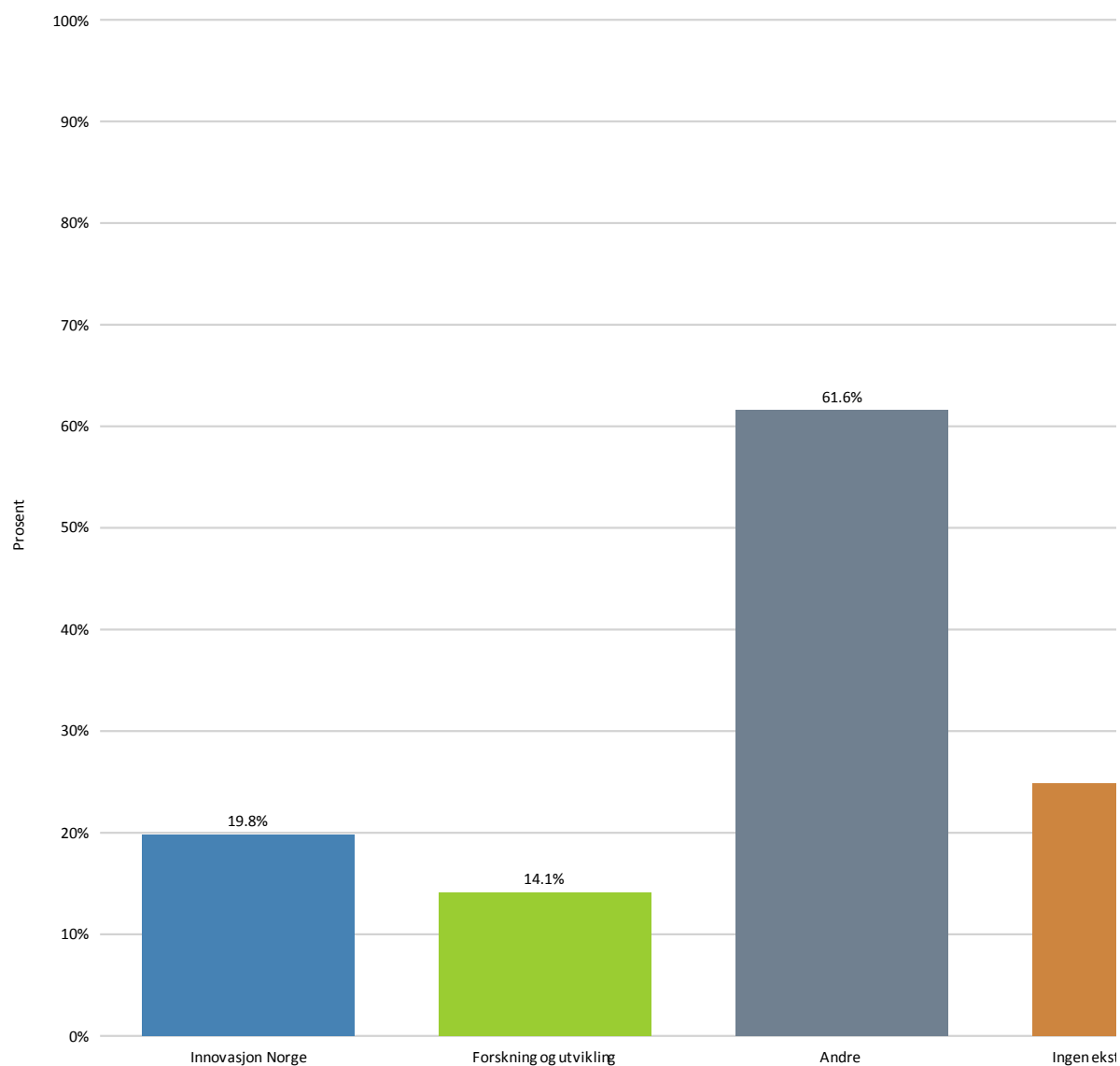
50	50
90	10
30	70
75	25
50	50
30	70
50	50
50	50
50	50
50	50
50	50
50	50
90	10
35	65
50	50
75	25
50	50
0	100
100	
50	
70	30
50	50
60%	40%
25	75
60	40
50	50
20	80
25	75
100	
25	75
	100
25	75

26. Har prosjektet gått videre i nye prosjekter/tiltak?

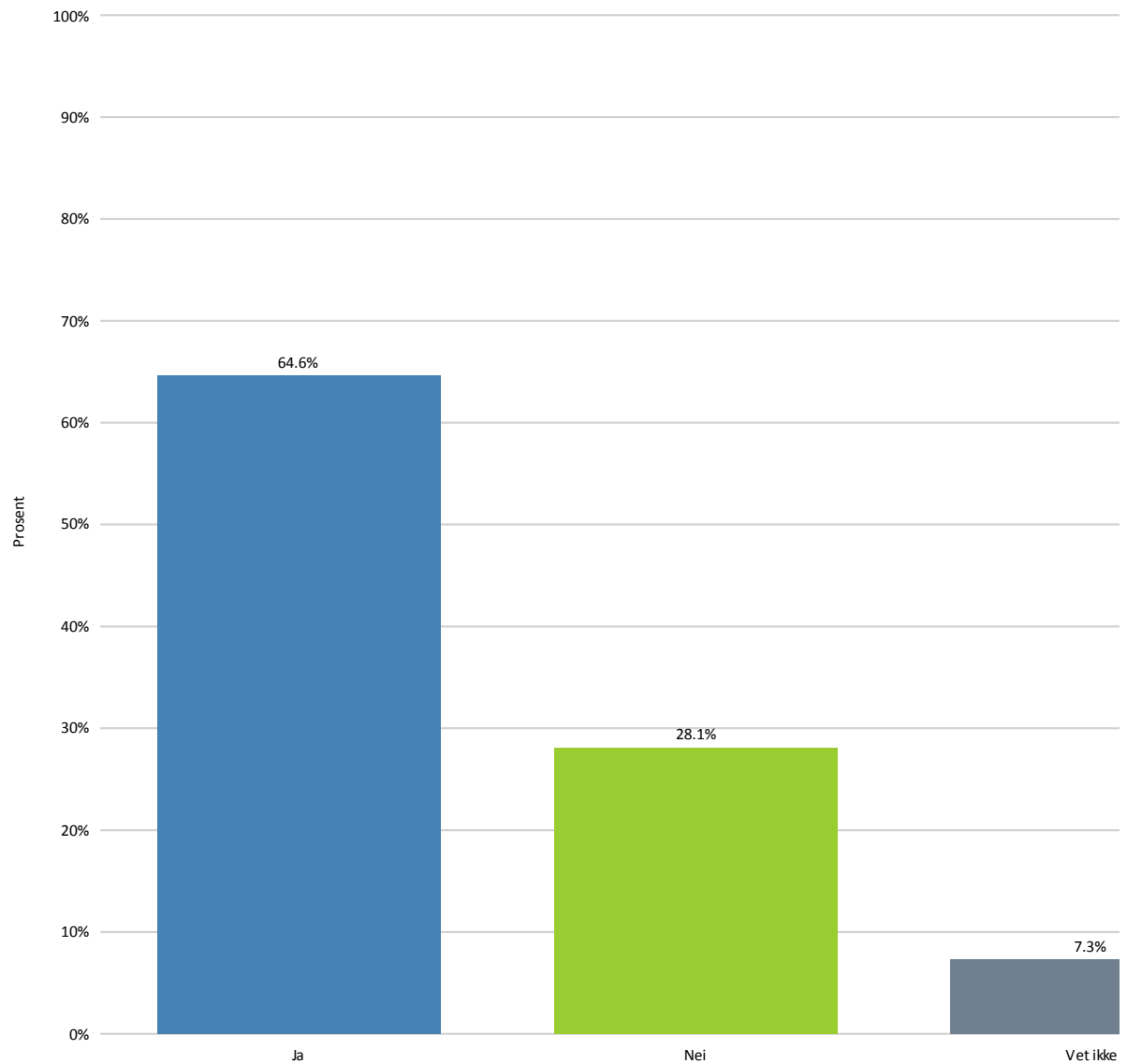
Navn	Prosent
Ja	52,2%
Nei	36,4%
Vet ikke	11,4%
N	341

27. Hvem fikk videreføringen av prosjektet finansiering av:

Navn	Prosent
Innovasjon Norge	19,8%
Forskning og utvikling	14,1%
Andre	61,6%
Ingen ekstern finansiering	24,9%
N	177

28. Har det vært publisert resultater fra prosjektet?

Navn	Prosent
Ja	64,6%
Nei	28,1%
Vet ikke	7,3%
N	342

29. Hvor ble resultatene publisert?

Bondevennen

I årsrapporter og sluttrapport, avis og nettartikler

Fagbladet Økologisk Landbruk

Delt ut til alle frøavlere på fagmøter, publisert på nettside til NLR, Norsk Frøavlerlag. Levert ut til Felleskjøpet og til Vestfoldmøllene, lagt til utdeling på kornmøter og mange andre fagmøter

Aviser,

I form av Forsøksmelding - men i tradisjonell forstand er det ikke det en tenker på mht en Publisering. Men altså kolleger i løknæringen og egne medlemmer har fått resultatene.

Lansering på valgkamparrangenent, nettsaker, avis, fler foredrag på ulike møte, brukes aktivt av alle lokallag i fylket

NIBIO rapportserie og internasjonal vitenskapelig artikkel i small ruminant research

EGF konferanse på Sardinia 2017

Prosjektet er ikke ferdig. Men vi oppdaterer stadig www.bondelaget.no/kornprogrammet

Prosjektrapport er lagt på nettsider

Lokal og sosiale media og egen organisasjon

Rapport fra gjennomføringen av Ungforsk

Fagblager som GY og Frukt og Bær, aftenposten, Drammens tidene, NRK Buskerud, NRK sewntrat både radio og fjernsyn

Rapport til fylkesmannen

Vitenskaplige journaler, internasjonale konferanser, norske konferanser, innen skognæringen

Nettsider

Bok: dyrk byen!

Ege rapport og lokalavis

på Nettsiden til Romerike Landbruksrådgiving (finnes ikke mer)

I egen sluttrapport, og nå i forrige uke en artikkel i Nationen

www.okouka.no

Kun i e-poster til Fylkesmannen og lokalpolitikere

I rapportform til oppdragsgivere og medfinansierer, og til LMD, og på facebook mm.

Mye omtale i mediene både nasjonalt og internasjonalt. Ca 40 grupper har vært på studiebesøk

NINA-rapporter

Internasjonale journaler, populærvitenskapelige tidsskrifter, fagforedrag for næringsutøvere og forvaltere

NIBIO.no BIOFRESH.no

På www.skape.no, alle 26 kommuner, Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland

Fagpressen

Nettsider

www.tretorget.no og via strategieierernes hjemmesider

Media og blant aktørene

Hjemmeside Fylkesmannen, Kompetansenettverket for lokal mat Sør, Gardsosten

Fagmøter, dagspressen og fagpresse. Kunnskapsgrunnlag i andre utviklingsprosjekter. Politiske møter/politikere

Prosjektet avsluttes pr. 1 mai 2018! Blir publisert i NIBIO Rapport + annen formidling

Buskap, Bondevennen, og i internasjonale forskerpublikasjoner

En serie åpne Pecha Cucha arrangementer, Vitensmak arrangementer og frokostmøter i Vitenparken, mellom lokalprodusenter, forskningsmiljø og publikum, samt en rekke oppslag i lokalpresse og sosiale medier

<https://vimeo.com/129489064?ref=fb-share&1>

Lokale fagblad og organisasjonens nettsider

Ren Mat - nett og papir

Bondevennen, andre populærvitenskapelig tidsskrifter og vitenskapelig publikasjoner. Prosjektet avsluttes i 2020 og da blir det mye mer.

Fylkesmannen i M&R og Nortura si nettside + mediaomtale

Media

Årsmelding i MiA, Museene i Akershus, og på e- post

Nibio-rapport nr 9 2015, Kronikk i Buskap og avdrått, Nettartikkel på www.nibio.no

Lokale media. Landbruksdepartementet

Egen bok/hefte

artikler, avisoppslag, forskningsrapporter

Rapport til Fylkesmannen

Nettside, Facebook, lokalaviser

Delresultater er presentert i løpet av prosjektperioden. Avslutningsdato for prosjektet er etter søknad utsatt til 31.03.2018, og prosjektrapport er under utarbeidelse. Resultater vil bli presentert overfor politikere og næringsutøvere i kommunene Tynset o

NIBIO-rapport, mediaoppslag (aviser og radio) (se rapporten)

Vårnnavis NLR, fagmøter i Troms, diverse årsmøter (GH, bondelag mv)

Fagmøter i Troms,

NIBIO rapportserie og mange nyhetssaker

NIBIO rapportserie, mastergradsoppgave ved NMBU og internasjonal vitenskapelig artikkel i small ruminant research + mange nyhetssaker

Prosjektrapporter sendt ut til de ulike tilskuddsgivere

PPT på styremøter, årsmøter osv

Nettsider og rapporter

Fagtidsskrift for skogbruk. Skolens hjemmesider

Media, Facebook og fylkesnytt

Norsk hestesenter, Rimfakse.no og i medlemsbladet Rimfakse.no

Fagmøter i Troms

Fagmøter i Troms

Filmdokumentasjon tilgjengelig på nett og DVD

interne fagblad

nlr.no

Web siden og presentert til solbær dyrkere i landet

Omtale i Stavanger Aftenblad (ikke direkte om resultater, men om økosatsing i Stavanger-området)

På NLR Viken sin internettside, i NLR Viken sin årlige forsøksmelding, i en åpen markdag for produsenter i vekstsesongen

Sluttrapport og driftsplan

Diverse media og presentasjoner

Hadde ofisiell åpning i 2014 med invitasjon av fylkesmannen, ordfører og rådmann + pårørende. Dette ble publisert hos fylkesmannen, i TA og vi fikk også omtalt tilbudet i Telemarksendinga. Er også blitt omtalt i Fylkesmannens tilstandsrapport 2017

Hjemmeside, medlemsskriv, fagmøter, tidsskrifter

Forskning.no, div aviser og div nettsteder

Brosjyrer informasjonsskriv

Nettside

Lokale aviser og fagblad

Sluttrapport fra forprosjektet - levert til Fylkesmannen og internt i prosjektgruppen

Ble laget brosjyre som er trykket og omdelt + publisert på bondelaget.no/akershus

Digitalt

I egne rapporter og mediaomtale

Forsøks meldinger og på nettsider

Nettsider og forsøksmeldinger

NIBIO Bok 2(1) 2016 Jord- og Plantekultur 2016

Mjøsen Skog SA

På nettsidene til Oikos-Økologisk Norge

På nettsider og i medlemsblad til 4H og i lokale medier, TV Øst

Nationen, NRK (direktesending fra NM, del 2), lokal- og regionalaviser, m.m.

på håndballforbundet innlandets nettsider og på oikos.no

Kommunens hjemmesider

Årsmelding Troms sau og geit

lokalavis

Magasinet Norsk Landbruk, magasinet Grønt i fokus. Lokale aviser

Lokal og nasjonal presse, sosiale kanaler og folkemunne

Temahefte om "Husdyrgjødsel på Vestlandet - nye utfordringar"

artikkel på bondelaget.no og i omtale i avisa Gaula

Kvithamardagen 2016, Fagblad (Buskap), Grovfôrkonferansen 2018. Tre bidrag til International Silage Conference, Bonn Juli 2018, flere vitenskaplige publikasjoner er under utarbeidelse.

NIBIO

Youtube, Facebook, hjemmesider

Epost til deltagerne

Rapporter til erfa-gruppene i NLR

Medlemsblad NLR. Kommer snart i fagskrift økologisk landbruk

Utdeling på møter + på NLR - hjemmeside

nett og aviser

Fylkesmannens elektroniske rapportering, mange foredrag, innsendt til vitenskapelig journal

Økologisk landbruk + medlemsblad (NLR hjemmeside)

Fylkesmannens hjemmesider. Distribuerte rapporter

Gjennom foredrag og fagtidsskrift til landbrukstjenesten

Gjennom foredrag og fagtidsskrift til landbrukstjenesten

Gjennom foredrag og fagtidsskrift til landbrukstjenesten

Prosjektet er ikke ferdig men årlig gis en rapport til styringsgruppen. Videre brukes resultatene for å utvikle nye reiselivsprodukter.

Nettside, medlemsskriv, Bondevennen, brosjyre, Stavanger Aftenblad, Jærbladet, plakat

Prosjektet er ikke ferdig, men foreløpige resultat er publisert for Den nasjonale arbeidsgruppen "Iverksettelse av internasjonal forvaltningsplan for kortnebbgås" og blir gjort tilgjengelig for feltvertene.

Årlige rapporter til FM da prosjektet ikke er ferdig

Foreløpig på nettsier og presse, prosjektet er ikke avsluttet så det gjenstår mer publisering

Tidsskrift

hjemmesiden til NLR, Oppdal og Rennebu kommuner, facebook mm

Egen sluttrapport lagt ut på ulike nettsider

Diverse fagblad m.m.

Hos Kompetansenettverk Lokalmat Vest kontakt aud.slettehaug@sfi.no rapport og saker.

Markdag, informasjon direkte, vil bli publisert på senere tidspunkt i prosjektet (årsmelding, medlemsskriv, nettside), ev. Bondevennen

Sunnmørsposten, Storfjordnytt, Facebook, nettsider.

Egen rapport som er formidlet til alle ledd i organisasjonen NBK

Nationen, Web, medlemsavis

Bonde- og småbrukerbladet, Nationen, web, medlemsblad

Fagblader, bransjeblader, sosiale medier. Videoer skal publiseres.

Egne rapporter fra prosjektet

Lokale rådgivingsmeldinger og fagmøter med produsentene.

Gjennom årsrapporter, artikler i TU og DN, befarings av konkrete byggeprosjekt

Norsk frukt og bær

Norsk frukt og bær

https://www.naustdal.kommune.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2018000319&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infoLink&Mid1=10246&

årsrapporter

Heimesida, NIBIO si heimeside, printversjon av rapport

Resultat av prosjektet med utvikla tiltak og aktivitet har vore publisert som nyhendesaker på nettsider tilhøyrande fylkesmannen og nettsider hos andre relevante aktørar. Også sendt ut som informasjon til kommunar og relevante aktørar for Inn på tunet.

Lokalmedia, NRK Hedmark og Oppland, vangivaldres.no, samt framleggelse for kommunestyret i Vang og Vestre Slidre. Telefonisk kontakt med andre interesserte regioner.

Årsmelding til Festivalen, Konferansen Arctic Frontiers, Tromsø

Økologisk landbruk + medlemsblad (NLR hjemmeside)

Aviser, facebook

Ut til produsenter og NLR

Rapporter til oppdragsgiver

Kronikker, konferanseinnlegg, lokale- og riksdekkende media, radio, fb

Til eigarorganisasjonane

Til eigarorganisasjonane

Heimesida til Mat og Kultur AS

Blad som gjekk til alle gardbrukarar i Valdres.

Priser på Trøndersk Matfestival fra Økoteltet og artikler om økoprodusenter - lokalmatprodusenter i Trøndelag i aviser og fagblad

Aviser og på nett

Eigne småskrift, fagmøter, fagartiklar i tidsskrift, web, aviser. Prosjektet har fått mykje merksemd og vore svært vellukka.

Prosjektdeltakere, økonomiske bidragsyttere

Rapport til kommunen i forbindelse med sluttutbetaling av midler

Resultatene er publisert på markdager og fagmøter for potetprodusenter i Trøndelag. På bransjemøtet for heile potetbransjen. foredraget ligg tilgjengeleg på www.potet.no ("erfaringer fra Nitratprosjektet"). På fagmøte i Tyskland og EAPR 2017.

Nibio nett, Buskap, diverse media

Forsøksmelding

Hovedsaklig i Næringsbladet Gartneryrket, samt Gartner 2017

Gartneryrket og Gartner 2017

Prosjektrapport

<https://www.agrianalyse.no/>

Laokale aviser, NRJ, fagorganisasjonens eget Tidsskrift Nåledryss

file:///F:/Måltidets%20Hus/Prosjekt/AVSLUTTEDE%20%20PROSJEKT/Smakens%20Uke%202014/Presse/Matindustrien%20-%20Kunnskapsheving%20gjennom%20arrangement.pdf

Internasjonale forskningstridsskrifter, i Gartneryrket, på gartnerfaglige konferanser som Gartner 2016

Kjøkkenskriveren, Matindustrien mm

Nasjonen, Lokalpresse i Vestfold, NRK, Gartneryrket, Frukt&Bær, Gartner 2017

Stavanger Aftenblad, NRK Rogaland, Rogalands Avis, Matindustrien mm

Facebook

I aviser og gjennom en rekke foredrag holdt av Telemarkrøye AS

Som foredrag og i avis/radio/TV

Seminar, brosjyre.

Lokalavisa i Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland og Møre og Romsdal. I tillegg vil nettsida 4hgard.no bli publisert våren 2018

Fagtidskrift, aviser, nettsider

I rapporter til alle finansiører.

Gjennom årsmelding og sosiale media

På nettsida til kommunen og i lokal media

Landbruksprosjektet fikk ringvirkninger over hele landet, og har gitt landbruksnæringen i Kvinesdal nytt giv.

Lokalmedia

Egne nettsider og rapporter til Fylkesmenn i Agderfylkene og Telemark

Prosjektnettside, foredrag, kronikker, populariserte publikasjoner, vitenskapelige publikasjoner mv

Buskap, Bondevennen, internasjonale proceedings

Lister nyskappings nettsider

I styringsgruppe, og for de som har bidratt med midler.

Publisert i møter for finansieringskilder, på åpne møter og i skriftlig info for aktører i landbruket

I aviser og på Facebook

Media

fylkesmannen.no/rogaland, oikos.no og facebook Økologisk Rogaland

fylkesmannen.no/rogaland, oikos.no og facebook Økologisk Rogaland

prosjektet er ikke ferdig, men fåreløpige resultater er sendt styringsgruppe

Gjennom senter for mat helse og fysisk aktivitet: To filmer mm. (<http://mhfa.no/ressurser/grone-briller-ein-okologisk-workshop/>), gjennom div. medieoppslag primært knytt til Barnas Matfestival, gjennom egne nettsider og via oppskriftshefter.

Forsøksmelding til NLR Viken, medlemsskriv NLR Viken, Norsk Landbruksrådgiving sin hjemmeside

Rapport

Prosjektrapporten

Bondevennen. Rådgevingsmeldingar

Rapport til FMLA, Bondevennen, Rådgevingsmeldingar

Aviser, sosiale medier, kommunestyret, folkemøte

Fagtidsskrifter, forsøksmelding, medlemsblad

Fagtidsskrifter, forsøksmelding, medlemsblad

På aktørenes nettsider

Fylkesmannen, Viken Skogs nettsider, Fagblader - kommer

Tidsskriftet Norsk Fukt og Bær og tidsskriftet Økologisk Landbruk

Lokale media

Sluttrapport tilgjengeleg på kommunen sine nettside, Forskningsrapport Bygdeforskning rapport 1503-2035

I møte med Fylkesmannens landbruksavdeling og Innovasjon Norge. Prosjektet får videre og har utvikling!

Media og hjemmesider samt FB

I prosjektrapporten, på hjemmeside, i møter og kurs.

Laget egen film og brosjyre om naturbruksutdanningen på Senja vgs

Artikler fra studieturen på bondelagets hjemmesider.

Bondelagets hjemmesider

Årsmelding og Forsøksmelding. På markdagar og fagmøte

Møte markdagar. Me har berre gjennomført fyrste året av tre år.

Til rådgivarar og produsentar på møte og markdagar. Me gjennomført 2 av 3 år i prosjektet. 3 året blir i 2018

I Nyhetsbrev vi gir ut, facebook og hjemmeside

HERBA

6.3 Liste over utredninger som sier noe om omfanget av andre landbruksbaserte næringer i fylkene

Vi ba Fylkesmennene melde tilbake hvilke utredninger og informasjonskilder de hadde om omfanget av landbruksbaserte næringer i sitt fylke. Oversikten under er et sammendrag av disse tilbakemeldingene, men det er ikke en uttømmende liste.

Finnmark:

Verdiskaping og sysselsetjing av jordbruket i Finnmark – NILF 2014,
https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMFI/Landbruk/Dokumenter/nilf_notat_2014_15_verdiskapingen_og_sysselsettingen_av_jordbruket_i_finnmark.pdf

Troms:

Verdiskapingen og sysselsetjinga av landbruket i Troms – NILF 2014,
http://nilf.no/publikasjoner/Notater/2014/verdiskaping_og_sysselsetting_av_landbruket_i_troms

Nordland:

Verdiskaping og sysselsetjing av jordbruket i Nordland – NIBIO 2016,
<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2394090>

[Gårdsbaserte omsorgs- og velferdstjenester i Nordland: Intervju av 19 tilbydere, Nordlandsforskning 2017](#)

[Gårdsturisme i Nordland fra 2011 til 2016: Talloppdatering, Nordlandsforskning 2018](#)

[Lokalmatproduksjon i Nordland: Nullpunktsanalyse, Nordlandsforskning 2017](#)

[Tilleggsvirksomheter på gårdsbruk i Nordland, Nordlandsforskning 2017](#)

[Jordbruk i Nordland - Samfunnsmessig betydning, Nordlandsforskning 2016.](#)

Egne tall fra FM Nordland når det gjelder bygdenæringer:

Antallet som driver med gårdsturisme: 166

Antallet som driver med lokalmatforedling: 116

Antallet gårdsutsalg/gårdsbutikker: 66

Tallene bygger på tilbakemeldinger fra kommunene i fylket og er oppdatert 11.09.17.

Trøndelag:

Verdiskaping i jordbruket i Trøndelag – NILF 2013,
<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2445578>

Kunnskapsgrunnlag for trøndersk landbruk - NIBIO Rapport;3(154) 2017,
<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2473269>

Møre og Romsdal:

Verdiskaping i Møre og Romsdal – NILF 2012,
http://nilf.no/publikasjoner/Notater/2012/verdiskaping_i_more_og_romsdal

Sogn og Fjordane:

Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert verksemd i Sogn og Fjordane – NILF 2015,
<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2437330>

Hordaland:

Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert verksemd i Hordaland – NILF 2015,
http://nilf.no/publikasjoner/Notater/2015/verdiskaping_i_landbruk_og_landbruksbasert_verksemd_i_hordaland

Rogaland:

Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert verksemd i Rogaland – NIBIO 2016,
https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2390933/NIBIO_RAPPORT_2016_2_75.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Aust- og Vest Agder:

Verdiskaping i jordbruket i Aust- og Vest-Agder – NILF 2011,
<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2463861>

Telemark:

Verdiskaping i landbruk og landbrukbasert virksomher i Telemark – NILF 2013,
<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2463861>

NIBIO rapport nr. 59 fra 2017. Rapporten er oppdatert med tall fra 2015,
<https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMTE/Landbruk%20og%20mat/Næringsutvikling/Verdiskapingsanalyse/Nibio-rapport%203-59.pdf>

Vestfold:

Verdiskaping fra jord til bord – om landbruk og matindustri i Vestfold – Agrianalyse 2014,
https://www.agrianalyse.no/getfile.php/13886/Dokumenter/Dokumenter%202014/R7_Vestfold_w_e_b.pdf

Vestfolds grønne næringsliv – verdiskaping i landbruket og matindustrien. Rapport 9 -2017 av Agri Analyse

<https://www.agrianalyse.no/publikasjoner/vestfolds-gronne-naringsliv-verdiskaping-i-landbruket-og-matindustrien-article314-856.html>

Buskerud:

Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Buskerud – NILF 2013,

<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2445517>

Oslo og Akershus:

Kornkammer under press – verdiskaping i landbruk, næringsmiddel- og skogindustri i Oslo og Akershus – Agri analyse 2013,

<https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMOA/Landbruk%20og%20mat/Næringsutvikling/Rapport%207%20-%20Kornkammer%20under%20press%20endelig%20versjon.pdf>

Østfold:

Jordbruks- og matindustrifylket Østfold – variert produksjon og høy foredling – Agri analyse 2013,

<https://www.agrianalyse.no/publikasjoner/jordbruks-og-matindustrifylket-ostfold-varierte-produksjon-og-hoy-foredling-article341-856.html>

Jord og skogbruket i Østfold - Sterke og mangfoldige verdikjeder – Agri Analyse 2017,

https://www.agrianalyse.no/getfile.php/13604/Dokumenter/Dokumenter%202017/Rapport%205%20-%202017%20Verdiskaping%20i%20C3%98stfoldlandbruket_%28web%29.pdf

Hedmark:

Verdiskaping og landbruksbasert virksomhet i Hedmark – Østlandsforskning 2016,

<https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMHE/06%20Landbruk%20og%20mat/Verdiskapingsrapport%202017-Masterdokument%20-%20Endelig%2030.3.2017.pdf>

Oppland:

Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Oppland, Østlandsforskning 2016,

https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMOP/Landbruk/201610_Sluttrapport-Oppland.pdf

Generelt:

I tillegg finnes en NIBIO rapport (NILF) om Inn på tunet. NILF-notat 2015-7 Inn på tunet, Resultater fra en spørreundersøkelse. Denne gjelder hele landet, men gir også fylkesvise oversikter

http://nilf.no/publikasjoner/Notater/2015/inn_pa_tunet_resultater_fra_en_sporreundersokelse